

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิชัย จังหวัดพิจิตร

The Development of Creative Buddhist-Grass roots Economy of
Wat Hat Mun Krabue Community Mueang Phichit District Phichit Province

โดย

พระครูพัฒน์สุดคุณ, ดร.

พระมหาศุภฤกษ์ สุกทนต์

ร้อยตำรวจโท ดร.วิจิต ไชยชนะ

พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร.

พระครูใบฎีกาสุนทร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิชัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765018

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิชัย จังหวัดพิจิตร

The Development of Creative Buddhist-Grass roots Economy of
Wat Hat Mun Krabue Community Mueang Phichit District Phichit Province

โดย

พระครูพิพัฒน์สุตคุณ, ดร.

พระมหาศุภฤกษ์ สุภททจารี

ร้อยตำรวจโท ดร.วิจิต ไชยชนะ

พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร.

พระครูใบฎีกาสุนทร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิชัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765018

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Program

The Development of Creative Buddhist-Grass roots Economy of
Wat Hat Mun Krabue Community Mueang Phichit District Phichit Province

By

Phrakhruphiphatsutakhun, Dr.

Phramaha Supharoek Suphattajaree

Police Senior Sergeant Major Dr.Wichit Chaichana

Phrarat Sittivetee , Assoc. Prof. Dr.

PhrakhruBaidika Suwin, Dr.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phichit Buddhist College

B.E. 2565

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร
ผู้วิจัย	พระครูพิพัฒน์สุตคุณ, ดร.,พระมหาศุภฤกษ์ สุภททจารี, ร้อยตำรวจโท ดร.วิจิต ไชยชนะ, พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร., พระครูใบฎีกาสุนทร, ดร.
ส่วนงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
ปีงบประมาณ	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑.ศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒.ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๓.พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัย ๓ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มุ่งจะนำผล ที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ๑.การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย พื้นที่ ๒.การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive) ประกอบด้วย ๑.กลุ่มเยาวชน นักเรียน ในพื้นที่วิจัย ๒. กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่วิจัยเพื่อร่วมเรียนรู้ สืบสานในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรจำนวนทั้งสิ้น ๔๕ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีการ สืบสานและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยการเพิ่มมูลค่าการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจผ่านประเพณีต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวัด แม่น้ำน่าน และทรัพยากรป่าไม้ มีศักยภาพ

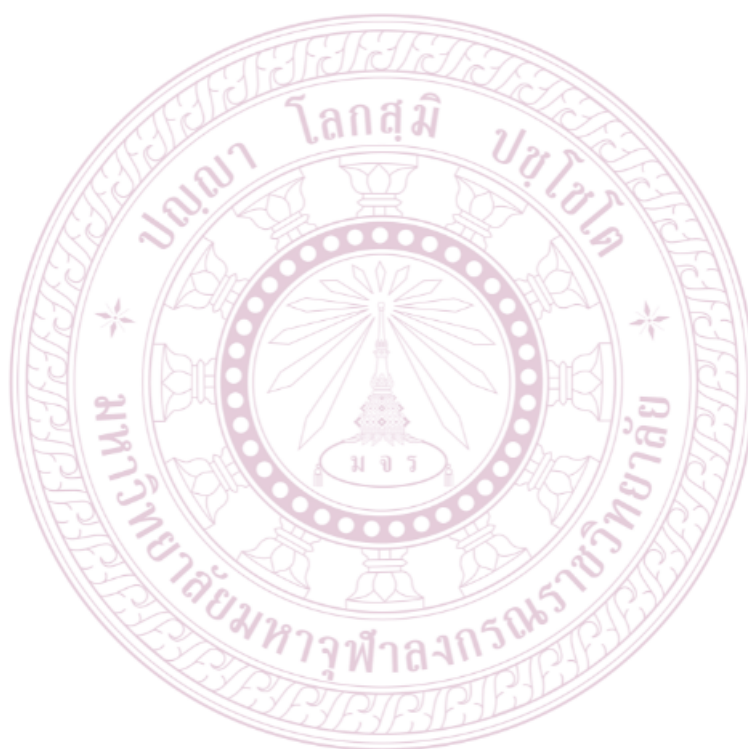
เศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนมีการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มข้าวเม่าพอก ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ ต่อเรือ เลี้ยงปลา จักสาน เป็นต้น ที่เชื่อมโยงเครือข่ายในทางพระพุทธศาสนาและสร้างรายได้ให้ชุมชน ประกอบด้วย กิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่า ในการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมของวัด ภายหลังสถานการณ์โควิด-๑๙ คลี่คลาย คณะกรรมการวัดและทีมวิจัยมีความเห็นพ้องกันคือใช้พื้นที่บริเวณวัดจัดให้มีตลาดวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและเป็นลานแสดงออกทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ มีการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวทางน้ำโดยเริ่มจากวัดหงส์ วัดหาดมูลกระบือ และวัดท่าพ้อ และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตามแนวคิด TERMS Model

๒. การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน Business Model Canvas (CBMC) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน แผนดำเนินงานที่ใช้สำหรับธุรกิจเพื่อชุมชน และปฏิทินงานเพื่อใช้ในการควบคุมให้งานเดินไปตามเป้าหมายของชุมชน มีการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามกรอบความคิด TERMS MODEL ที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ซึ่งมี ๕ ประการ คือ การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (T) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (E) การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (R) การพึ่งตนเองทางจิตใจ (M) และการพึ่งตนเองทางสังคมวัฒนธรรม (S) ที่ส่งผลถึงความสัมพันธ์เชิงหน้าที่และการพึ่งตนเองของชุมชนวัดหาดมูลกระบืออีกด้วย และมีการสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ และตลาดนัดวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเป็นการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

๓. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีสองทัศนะ มุมหนึ่งมองจากวัดมายังชุมชน ส่วนอีกมุมหนึ่งมองจาก ชุมชนไปยังวัด แต่ความเห็นทั้งสองมุมมองมาบรรจบกันอย่างลงตัว กล่าวคือ วัดเห็นว่าสินค้าและ ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ส่วนชุมชนมองว่ากิจกรรมทำข้าวเม่าเป็นแหล่ง รายได้ที่สำคัญของวัด เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะร่วมมือเป็นหุ้นส่วน ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐาน รากด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ กระตุ้นให้เกิดการเติบโต ทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลกระทบทางตรงต่อกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนคือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน Business Model Canvas (CBMC) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน การสร้างเส้นทางแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์กับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สืบสานประเพณีแข่งขันเรือยาวและการทำข้าวเม่าพอกกับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ซึ่งมี มีผลกระทบทางตรงต่อการสร้างรายได้ด้านการให้ความอนุเคราะห์ชุมชน ในการจัดสรรกำไรไปช่วยเหลือ กิจกรรมต่างๆ ทางสังคมในชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

คำสำคัญ : การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก, เศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ, เศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์

Thesis Title The Development of Creative Buddhist-Grass roots Economy of Wat Hat Mun Krabue Community Mueang Phichit District Phichit Province

Researcher Phrakhruphiphatsutakhun Dr. PhramahaSupharoek Suphattajaree
Police Senior Sergeant Major Dr.Wichit Chaichana
Phrarat Sittivetee , Assoc. Prof. Dr. Phrakhrubaidika Suwin, Dr.

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Educational Unit of Phichit

Scholarship Sponsor Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal year 2022

ABSTRACT

Research " The Development of Creative Buddhist-Grass roots Economy of Wat Hat Mun Krabue Community Mueang Phichit District Phichit Province" " has three objectives: 1. Study the economic potential of the Buddhist foundations of Wat Hat Mun Krabue community. Mueang Phichit District Phichit Province 2 . Promote the creative foundation economy of Wat Hat Mun Krabue community. Mueang Phichit District Phichit Province 3. Development of Creative Buddhist-Grass roots Economy of Wat Hat Mun Krabue Community Mueang Phichit District Phichit Province This study was a This research It is qualitative research. By using 3 types of research processes: Documentary Research Qualitative Research And Action Research It aims to use the results obtained from this research in The Development of Creative Buddhist-Grass roots Economy of Wat Hat Mun Krabue Community Mueang Phichit District Phichit Province. Target groups used in this research 1. Qualitative Research including : 1. Qualitative research: monks, community leaders in the area, seniors, local philosophers, leaders of the research area. 2 . Action Research (Action Research) providing important information. The researcher selects key informants in a purposive manner, consisting of 1. Youth groups, students in the research area, 2. Villagers in the research area to learn. Inheriting the economic development based on the creative Buddhist way of Wat Hat

Mun Krabue community Mueang Phichit District Phichit Province Total area of 45 photos/person

The research found that : 1. Economic Potential Based on Buddhist Ways of Wat Hat Mun Krabue community Mueang Phichit District Phichit Province There is the inheritance and preservation of cultural heritage by adding value. Creating income for people in the area by using the temple as a center to drive the economy through various traditions related to temples, Nan River and forest resources There is economic potential based on the Buddhist way of the community. There are groups such as Khao Mao Pok group making wooden furniture, building boats, raising fish, wickerwork, etc. that connect the faith in Buddhism and generate income for the community, consisting of long boat races and rice making activities. In the group of people whose objective is to earn money to spend on the activities of the temple. After the COVID-19 situation resolved, the temple committee and the research team agreed on using the temple area to provide a cultural market to generate income for the community and as a platform for cultural expression of the local people. A map of water tourism has been created starting from Wat Hong, Wat Hat Mun Krabue and Tha Lo Temple and economic self-reliance in the community of Wat Hat Mun Krabue according to the concept of TERMS Model. 2. Promoting the creative foundation economy of Wat Hat Mun Krabue community Mueang Phichit District Phichit Province A Business Model Canvas (CBMC) business plan for the community has been prepared. Implementation plans for community businesses and a work calendar for use in controlling work to follow the goals of the community The creative foundation economy of the community is promoted according to the concept of TERMS MODEL in which the community will be self-reliant, which has 5 aspects: technological self-reliance (T), economic self-reliance (E), self-reliance in natural resources (R). Psychological self-reliance (M) and socio-cultural self-reliance (S) also affect functional relationships and self-reliance of Hat Mun Krabue Temple community. and supporting the creative economy through cultural tourism routes. Creative tourism program of Wat Hat Mun Krabue

community and community cultural markets for sustainable self-reliance 3. Development of Creative Buddhist-Grass roots Economy of Wat Hat Mun Krabue Community Mueang Phichit District Phichit Province has two perspectives, one looking from the temple to the community. Another view from community to temple But the opinions of the two views converge perfectly, that is, the temple sees that the product and Local products can generate income for the community. As for the community, the rice-making activity was viewed as a source. The main income of the temple It is a relationship that looks like a partnership. drive the base economy rooted by creating a community network linking various professions applying Buddhist concepts by using the measure as the center pushing it to be a cultural tourist attraction in the Buddhist way stimulate growth Economic of Wat Hat Mun Krabue Community The factors driving the community economy in terms of human resource development have a direct impact on the activities in the community economy process, namely the preparation of a business plan for the community, Business Model Canvas (CBMC), a business model for the community. Creation of a creative Buddhist tourist attraction route and linking the foundation economic development of Wat Hat Mun Krabue community Mueang Phichit District Phichit Province Continuing the tradition of a long boat race and the making of Mao Pook rice with the linkage of the foundation economic development of Wat Hat Mun Krabue community. Mueang Phichit District Phichit Province, which has a direct impact on generating income Community support in allocating profits to help social activities in the community to develop the community economy.

Keywords : The Development of Grass roots Economy, Buddhist-Grass roots Economy, Creative -Grass roots Economy

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สำเร็จลุล่วงด้วยดี ก็ด้วยอาศัยความร่วมมือและช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ที่ได้สนับสนุน อุปกรณ์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ พระสงฆ์ ขอบคุณกลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่, บุคคลที่อยู่ใน ตำบล ยานยาว อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เช่น กลุ่มข้าวเม่าพอก กลุ่มแข่งเรือร่วมกับวัดหาดมูลกระบือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลยานยาว ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย เครือข่าย กลุ่มเยาวชน นักเรียน กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่วิจัย และ ผู้บริหาร คณะสงฆ์ หรือนิสิต มจร ทุกรูป/คน ตลอดจนทุกท่านอื่นๆ ที่ให้ข้อมูลและให้ความช่วยเหลือแต่ไม่ได้กล่าวถึงไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

พระครูพัฒนสุตคุณ, ดร.และคณะ

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๖
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย.....	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา.....	๑๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน.....	๑๔
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม.....	๒๒
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก.....	๓๘
๒.๕ หลักกรรม.....	๔๓
๒.๖ มรดกวัฒนธรรมแห่งสายน้ำ.....	๔๕
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๑
๓.๒ พื้นที่ดำเนินการวิจัย.....	๕๔
๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๔
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๔
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๘
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๐

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	...๖๓
๔.๑ ผลศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร.....	...๖๓
๔.๒ ผลการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูล กระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร.....	...๗๓
๔.๓ ผลการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร.....	...๗๘
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย.....	...๙๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	...๙๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	...๙๒
๕.๒ อภิปรายผล.....	...๙๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	...๑๐๑
บรรณานุกรม.....	...๑๐๒
ภาคผนวก.....	...๑๐๖
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อทำวิจัย.....	...๑๐๗
ภาคผนวก ข เครื่องมือวิจัย.....	...๑๑๑
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายกิจกรรมในพื้นที่.....	...๑๓๒
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	...๒๐๘

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๒.๑ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างธุรกิจชุมชนกับวิสาหกิจชุมชน.....	๑๙
ตารางที่ ๔.๑ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์แบบ TERMS Model.....	๙๑

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิง สร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร.....	๘
ภาพที่ ๔.๑ ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณวัดหาดมูลกระบือ.....	๖๔
ภาพที่ ๔.๒ อุโบสถวัดหาดมูลกระบือ.....	๖๔
ภาพที่ ๔.๓ ป้ายแสดงเจตนารมณ์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ.....	๖๕
ภาพที่ ๔.๔ เส้นทาง บวร On Tour ชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดหาดมูลกระบือ กระทรวงวัฒนธรรม.....	๖๗
ภาพที่ ๔.๕ แสดงเจดีย์ศิลปะสมัยธนบุรี เบื้องบน ๔ ทิศ ณ วัดหาดมูลกระบือ.....	๖๘
ภาพที่ ๔.๖. แสดงหลวงพ่อพุทธชินราช.....	๖๘
ภาพที่ ๔.๗ ศิลปะปูนปั้นนูนต่ำ รายรอบอุโบสถวัดหาดมูลกระบือ บอกเล่าประวัติความเป็นมาของ "บุญข้าวเผ่าพอก" ของคู่กันกับประเพณีการแข่งขันเรือยาวใน จ. พิจิตร ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓.....	๖๙
ภาพที่ ๔.๘ รุกขมรดกของแผ่นดิน ต้นตะเคียน อายุกว่า 400 ปี.....	๖๙
ภาพที่ ๔.๙ พิพิธภัณฑ์เรือยาววัดหาดมูลกระบือ.....	๗๐
ภาพที่ ๔.๑๐ ศาลาการเปรียญไม้ (ศาลาไม้ ๑๐๐ ปี).....	๗๐
ภาพที่ ๔.๑๑ ผู่สิงในวัดหาดมูลกระบือ.....	๗๑
ภาพที่ ๔.๑๒ สวนป่าดอกพิกุลริมแม่น้ำน่าน.....	๗๑
ภาพที่ ๔.๑๓ เจ้าหน้าที่จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มาให้ความรู้และสนับสนุน การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมือง พิจิตร จังหวัดพิจิตร.....	๗๗
ภาพที่ ๔.๑๔ แผนธุรกิจเพื่อชุมชนค่านึงจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Community Business Model Canvas : CBMC) ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร.....	๗๗
ภาพที่ ๔.๑๕ หลวงพ่อเหลือวัดหงษ์.....	๗๘
ภาพที่ ๔.๑๖ แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว.....	๘๐
ภาพที่ ๔.๑๗ พระมหาเมธี จันทวังโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ พาชมน้ำน่านบริเวณ ที่ใช้แข่งเรือ.....	๘๑
ภาพที่ ๔.๑๘ เรือวารีกระฉ่อน	๘๓
ภาพที่ ๔.๑๙ เรือพญาราชสีห์.....	๘๓
ภาพที่ ๔.๒๐ เรือพรจันท์เพ็ญ.....	๘๓
ภาพที่ ๔.๒๑ เรือเทพเทวฤทธิ์.....	๘๔
ภาพที่ ๔.๒๒ เรือพญาราชสีห์ ๒.....	๘๔
ภาพที่ ๔.๒๓ เรือเลิศลอยฟ้า.....	๘๔

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ ๔.๒๔ ถ้วยรางวัลชนะเลิศถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช.....	๘๕
ภาพที่ ๔.๒๕ โปสเตอร์ประเพณีแข่งขันเรือยาวของทางวัดหาดมูลกระบือ.....	๘๕
ภาพที่ ๔.๒๖ พระครูพิเชษฐธรรมคุณ (วิเชียร ธัญญะโชติ) อดีตเจ้าคณะตำบลท่าผ่อ- ไฟขวาง-ย่านยาว ผู้ดำริเริ่มในประเพณีแข่งขันเรือยาวของทางวัดหาด มูลกระบือ.....	๘๖
ภาพที่ ๔.๒๗ ทำบุญบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานอุทิศถวายพระครูพิเชษฐธรรมคุณ (วิเชียร ธัญญะโชติ) มีข้าวเม่าจำหน่าย.....	๘๗
ภาพที่ ๔.๒๘ เริ่มแข่งข้าวเหนียว (ข้าวเปลือก).....	๘๘
ภาพที่ ๔.๒๙ ชาวบ้านจะช่วยกันนำข้าวเหนียวที่แช่ไว้มาคั่ว ในกระทะใบกว้างด้วยไฟฟืน.....	๘๙
ภาพที่ ๔.๓๐ พระภิกษุสามเณรและชาวบ้านจะช่วยกันนำข้าวเหนียวที่คั่วเสร็จเรียบร้อยแล้ว แล้วนำ มาตำเป็นข้าวเม่า.....	๘๙
ภาพที่ ๔.๓๑ หลากหลายลีลาที่ชาวบ้านมาช่วยกันคัดแยกสิ่งเจือปนออกจากข้าวเม่า เช่น เปลือกข้าว ทำงานด้วยความรัก รักในงานที่ทำ ทำในงานที่รัก ทำกันกันไป คุยกันไป เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ตามความต้องการคือข้าวเม่าที่มีคุณภาพดี.....	๘๙
ภาพที่ ๔.๓๒ ข้าวเม่าพอกเงินล้านวัดหาดมูลกระบือโดยมีแบรนด์เป็นของตนเอง.....	๙๐
ภาพที่ ๔.๓๓ แบรนด์ข้าวเม่าพอกเงินล้านวัดหาดมูลกระบือ.....	๙๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประชากรของประเทศ โดยมุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาศักยภาพของคนซึ่งพึ่งปรารถนาจะต้องทำให้ทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ จึงจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และทำให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุลก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายการพัฒนาให้ทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ การประกอบอาชีพ และมีความสามารถในการดำรงชีวิตครอบคลุมทุกกลุ่มอายุ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย

การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๒ ให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางควบคู่ไปกับการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำตามกรอบความคิดประเทศไทย ๔.๐ ท่ามกลางสถานการณ์ที่สังคมชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันมีพลวัตและมีความซับซ้อนสูงและมีลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่อง ประชาชนในสังคมจึงจำเป็นต้องภูมิคุ้มกันในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงมีความสามารถในการตั้งรับและปรับตัว เพราะในปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ และมีภารกิจหลักในการสนับสนุนระบบทุนนิยม (capitalism) และการค้าเสรี (liberalism) ผลการพัฒนาประเทศตามทิศทางดังกล่าวได้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สังคมไทยเกิดปัญหาเชิงโครงสร้างหลายประการซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาส่งผลทำให้วิถีชีวิตค่านิยม บรรทัดฐานทางศีลธรรมของประชาชนในสังคมมีความเปลี่ยนแปลงความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน ถูกกัดกร่อน กระแสบริโภคนิยมวัตถุนิยมเปลี่ยนความพอดีในวิถีคิด และขาดความพอเพียงในวิถีการดำเนินชีวิต รายรับไม่สมดุลกับรายจ่ายซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินทั้งในระบบ และนอกระบบ อีกทั้งยังเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมอันนับประการที่จะติดตามมาในอนาคต

เศรษฐกิจฐานราก เป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีรากฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้ทรงนำมาบูรณาการและทรงพระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้พสกนิกรได้นำไปปรับใช้ตามบริบทในแต่ละท้องถิ่นของตนโดยมีรูปแบบที่มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้ เกิดการพัฒนาด้าน

อื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืนซึ่งหากเปรียบเทียบสถานการณ์ในปัจจุบัน สังคมคงเปรียบดังต้นไม้ที่ขาดน้ำ ขาดปุ๋ย ขาดการบำรุงรักษาที่มีรากแก้ว และรากฝอย คือ ประชาชนที่เป็นพื้นฐานของต้นไม้ที่ทำหน้าที่ทุกอย่างเพื่อให้ต้นไม้คงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ เศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งมีความสอดคล้องในสภาวะปัจจุบันที่ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เกิดขึ้นให้เป็นรูปธรรมตามบริบทของในแต่ละพื้นที่ เพื่อผลประโยชน์สุขของประชาชน และสังคมประเทศชาติ

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยประชาชนจำนวน ๒ ตำบลโดยมีการรวมตัวของประชาชนหมู่ที่ ๓ จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาอาชีพเกษตร ขณะที่ยังมีประชาชนภายในตำบลย่านยาวอีกจำนวนหนึ่งซึ่งได้รวมตัวกันประกอบอาชีพที่หลากหลาย อาทิเช่นการเกษตร การทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วย การทำดอกไม้จันทน์ ขนมกระยาสารท เครื่องจักสาน การเพาะเห็ด นอกจากนี้ยังมีการผลิตสินค้า OTOP ซึ่งเป็นสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่ผลิตและจำหน่ายในแต่ละท้องถิ่นโดยได้รับสิทธิผลมาจากภูมิปัญญาของบรรพชน วิถีชีวิต ประเพณี และได้รับการพัฒนาต่อยอดให้ทันสมัย ด้วยความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น นอกจากนี้เมื่อถึงเทศกาลแข่งขันเรือยาวภายในจังหวัดพิจิตร ชาวบ้านต่างมีส่วนร่วมในการที่จะทำอาหารจัดจำหน่ายโดยมีวัดหาดมูลกระบือเป็นศูนย์กลาง อาทิเช่น ข้าวหลาม ข้าวเม่าพอกเงินล้าน วัดหาดมูลกระบือ ซึ่งจะมีเพียงปีละ ๑ ครั้ง คือช่วงงานแข่งเรือยาวเท่านั้น โดยอดีตเจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดที่จะทำจำหน่ายเพื่อนำเงินเข้าวัด นับเป็นการสร้างบุญ สร้างความผูกพันระหว่างชาวบ้านและวัดเพราะคนที่ไปทอดข้าวเม่านั้น ไปด้วยใจไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้นเพื่อนำรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายถวายวัดเพื่อเป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทยและยังมีการประเพณีที่สำคัญและกิจกรรมหรือวิถีที่สร้างความรักความสามัคคีและเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและสามารถสร้างรายได้หรือกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดีคือ แต่ในปัจจุบันการแข่งขันด้านการค้าขายมีการแข่งขันกันในระดับสูง อาทิเช่น ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ มีการแข่งขันทางการค้ากันในระดับสูงได้ดำเนินธุรกิจทั้งค้าส่งและปลีก และได้ขยายสาขาแทบจะทุกพื้นที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ทำให้เกิดรูปแบบการการค้าขายผ่านระบบออนไลน์มีบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้านยิ่งส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนอย่างหนักหน่วงเพราะชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชนบทขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงรูปแบบการค้าขายที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งจะเคยชินกับการที่รอผู้ซื้อเดินทางมาซื้อสินค้าที่ร้าน รวมถึงจุดอ่อนที่สำคัญ ๓ ด้านหลัก คือ ๑. “การตลาด” สินค้าไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ สินค้ามีลักษณะใกล้เคียงกัน ไม่มีความแตกต่าง บรรณจุภัณฑ์ หีบห่อไม่สวยงามและทันสมัย ๒. “ตั้งราคาไม่สอดคล้องกับต้นทุนของสินค้า” ทำให้ประสบปัญหาทางการเงินจนเกิดภาวะขาดทุน ๓. “ขาดช่องทางการจำหน่าย” ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่สามารถเข้าถึงสินค้า และไม่มีการทำการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ

ทำให้ผู้บริโภคไม่รู้จักแบรนด์และสินค้า ๔. เครือข่ายในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ซึ่งส่งผลให้ประชาชนที่รวมตัวกันผลิตสินค้ามีความท้อแท้ในการดำเนินการ ซึ่ง การจัดการความรู้การวิจัยและถ่ายทอดเพื่อการใช้ประโยชน์ เชิงชุมชน สังคม โดยมุ่งหวังให้ทุกภาคส่วนได้ส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้จากผลการวิจัยและ นวัตกรรมไปใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและพัฒนา ในการปรับปรุงโครงสร้างต้นทุนการผลิต การพัฒนา ทักษะอาชีพ เสริมรายได้นำไปสู่การยกระดับรายได้คุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม โดยมีกระบวนการนำส่งองค์ความรู้ที่สาธารณชน กลุ่มเป้าหมาย สามารถเข้าใจ เข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ อย่างเป็นรูปธรรมตามบริบทความต้องการของพื้นที่ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ปัจจุบันนี้ คำครองชีพ ของประชาชนปรับเปลี่ยนสูงขึ้นเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับจากอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหลายด้าน ซึ่งหากประเทศไทยจัดการกับปัญหาเบื้องต้นเหล่านี้ได้ จะทำให้หมู่บ้านมีเศรษฐกิจฐานรากมั่นคง และกลายเป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ต่อไป

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คำถามที่สำคัญคือ ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับใด การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีกระบวนการอย่างไร ซึ่งวิถีชีวิตของของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพล ในพระพุทธศาสนา ดังนั้นจะมีพุทธวิธีการ หรือหลักธรรมใดในพระพุทธศาสนา ที่จะสามารถนำมาบูรณาการผ่านพลังบวร ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจฐานราก วิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ แล้วนำมาส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรดังนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๒.๒ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรอยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรควรมีกระบวนการอย่างไร

๑.๓.๓ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรควรมีแนวทางอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

เรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร”

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

๑.ศึกษาศักยภาพในการปรับปรุงโครงสร้างต้นทุนการผลิต การพัฒนา ทักษะ อาชีพ เสริมรายได้ นำไปสู่การยกระดับรายได้ คุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

๒.ส่งเสริมกระบวนการ นำส่งองค์ความรู้ เศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ พัฒนา เชิงชุมชน และสังคม การพัฒนา แก้ปัญหา สร้างรายได้ หรือเป็นทางเลือกให้แก่ชุมชน สังคม กลุ่มเป้าหมายคือชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๓.ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี โดยการทบทวนเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจากการศึกษาระดับศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธและกระบวนการส่งเสริม เศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ เพื่อหาแนวทาง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ในพื้นที่ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคคล กลุ่มบุคคล แบ่งกลุ่มตามแผนการดำเนินงานหรือกิจกรรมเป็นหลัก กลุ่มกิจกรรมประเภทวิถีวัฒนธรรม ประเพณี กลุ่มเศรษฐกิจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมือง พิจิตร จังหวัดพิจิตร^๑

กลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว ปี พ.ศ.๒๕๖๕ จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน จำนวน ๕,๗๔๐ คน ได้แก่

^๑ <http://www.ppho.go.th/mis-new/index.php?menu=๑๕.๔&for=๖๖๐๑&tam=๖๖๐๑๐๓>
สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๔

พื้นที่หมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละของประชากร
หมู่ ๑ หาดมูลกระบือ	๑๖๙	๑๙๐	๓๕๙	๖.๒๕
หมู่ ๒ ย่านยาว	๑๔๒	๑๕๐	๒๙๒	๕.๐๙
หมู่ ๓ วัดหงษ์	๓๕๑	๓๔๘	๖๙๙	๑๒.๑๘
หมู่ ๔ วัดกระตี่ทอง	๗๐๓	๗๘๕	๑,๔๘๘	๒๕.๙๒
หมู่ ๕ คลองโนน	๗๔	๗๙	๑๕๓	๒.๖๗
หมู่ ๖ ย่านยาว	๓๕๙	๓๘๗	๗๔๖	๑๓.๐๐
หมู่ ๗ วัดหงษ์	๒๑๒	๒๓๔	๔๔๖	๗.๗๗
หมู่ ๘ สนามคลี	๒๕๕	๒๙๙	๕๕๔	๙.๖๕
หมู่ ๙ โนนห้วยปิด	๑๓๙	๑๔๗	๒๘๖	๔.๙๘
หมู่ ๑๐ วัดกระตี่ทองเหนือ	๓๔๘	๓๖๙	๗๑๗	๑๒.๔๙
รวม	๒,๗๕๒	๒,๙๘๘	๕,๗๔๐	๑๐๐

กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีกิจกรรม เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คือ บุคคลที่อยู่ใน ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ร่วมกับวัดหาดมูลกระบือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ๕ กลุ่ม ได้แก่ ๑.กลุ่มแข่งขันเรือยาว ๒.กลุ่มข้าวเม่าพอก ๓. กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ๔.กลุ่มจักสาน ๕.กลุ่มเลี้ยงปลา

ขั้นตอนที่ ๑ สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน ๑๕ รูป/คน

๑. พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน ๕ กลุ่ม ๑๐ รูป/คน
๒. กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชนที่มาร่วมในพื้นที่วิจัย ๓ คน
๓. ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย เครือข่าย ๒ คน

ขั้นตอนที่ ๒ การสนทนากลุ่ม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาด มูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน ๑๕ รูป/คน

๑. พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน ๕ กลุ่ม ๗ รูป/คน
๒. กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชนที่มาร่วม ๕ คน
๓. ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย วิทยาการเครือข่าย ๓ คน

ขั้นตอนที่ ๓ การจัดกิจกรรมกระบวนการติดตามเสริมพลัง ปรับปรุง และถอดบทเรียน ต่อยำผลิตซ้ำทางความคิดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรจำนวน ๑๕ รูป/คน

๑. พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน ๕ กลุ่ม ๕ รูป/คน
 ๒. กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชน กลุ่มเยาวชน นักเรียน ในพื้นที่วิจัย ๗ คน
 ๓. ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย วิทยากรเครือข่าย ๓ คน
- รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๕ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ใช้ระยะเวลา ๑๒ เดือน ตุลาคม ๒๕๖๔- กันยายน ๒๕๖๕

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” ไว้ดังนี้

เศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ หมายถึง การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ในด้าน เศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเองมีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันมีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆในพื้นที่ทั้งสังคมผู้คนชุมชนวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนและจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุดมีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็งมีการผลิตพื้นฐานการแปรรูปการบริการการตลาด การผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐานต่างๆสำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียงและพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือเป็นธุรกิจของชุมชน

เศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การนำสินทรัพย์ที่เป็นเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้นำมาผสานเข้ากับ นวัตกรรม และ ความคิดสร้างสรรค์ มาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ สร้างเป็นสินค้าและบริการที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก หมายถึง การส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ มุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของ ประชาชนในชุมชน และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ บริเวณริมแม่น้ำน่านซึ่งตั้งอยู่ใน ตำบลย่านยาว อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และประชาชนที่อยู่ละแวกใกล้เคียงซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับ กลุ่มข้าวเม่าพอก กลุ่มเรือยาว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มจักสาน ตำบลย่านยาว อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงชุมชน

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง วิธีการผลิตของกิน ของใช้ สินค้าและบริการ เพื่อตอบสนอง ความจำเป็น(need) และความต้องการ (want) ของมนุษย์ ด้วยปัจจัยทางการผลิตที่เอื้อต่อวิถีของ ชุมชน

การพึ่งตนเอง หมายถึง การประกอบสัมมาชีพของชาวบ้านชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบล ย่านยาว อำเภอมะนังจังหวัดปัตตานี ในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพ ทั้ง ต่อเนื่องและไม่ ต่อเนื่องจากภาคเกษตร โดยที่ชาวบ้านสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ภูมิ ปัญญาชาวบ้าน ทน ทางสังคม มาจัดการให้เกิดผลผลิตเพื่อการพึ่งตนเองในชุมชน เพื่อลดรายจ่าย ลดการพึ่งพิงภายนอก และผลผลิตส่วนเกินสามารถนำมาทำให้เกิดรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน โดยที่กลุ่มคนในชุมชนร่วมกัน คิด ร่วมกันทำ และร่วมได้รับผลประโยชน์จากการร่วมกันสร้าง อาชีพทั้ง ๕ กลุ่ม

การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยี พื้นบ้านที่เหมาะสม, ความสามารถในการจัดหาเทคโนโลยี และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ที่ เหมาะสมกับสภาพชุมชนซึ่งหมายรวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านและเทคโนโลยีใหม่

การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง มีรายได้สุทธิสูงกว่ารายจ่ายในครัวเรือน มี ความมั่นคงทางการเงิน มีความสามารถในการออมและการลงทุนสามารถรวมกลุ่มเพื่อการผลิต และ การตลาด ตลอดจนมีการวางแผนสำหรับอนาคต

การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และความสามารถในการรักษา อนุรักษ์และ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ความสามารถในการตัดสินใจ มีจิตใจที่กล้าแข็ง

การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจ มีจิตใจที่กล้าแข็ง ใน การต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ มีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง

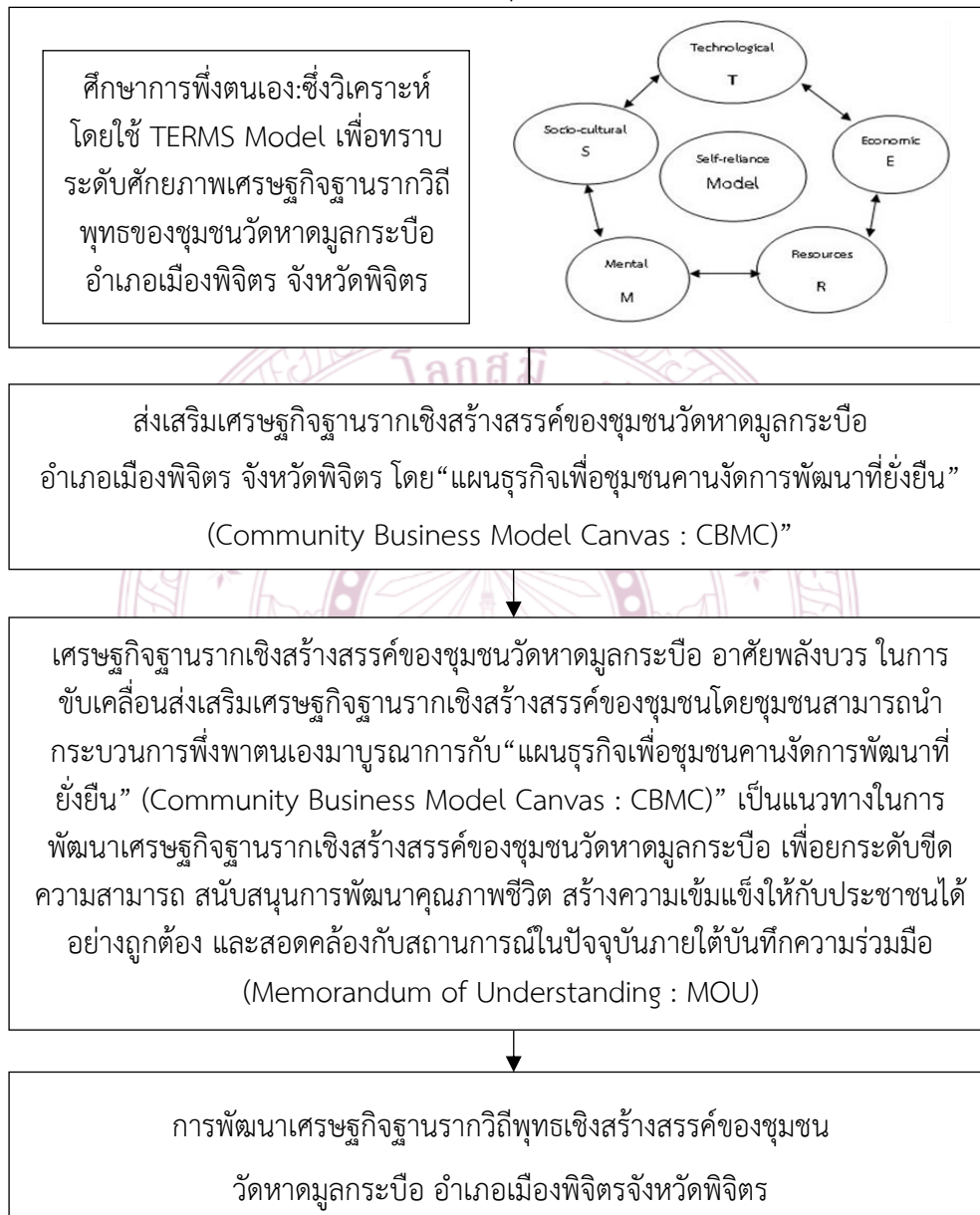
การพึ่งตนเองทางด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง เนื่องมาจาก การสื่อสาร, องค์การ ทางสังคม, การรักษาประชาชน, ความสามารถพึ่งพาอาศัยเพื่อนบ้าน, ความมั่นใจในการแก้ปัญหา ภายในชุมชน

ทุนทางสังคม หมายถึง การมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของประชาชนแสดงออกในรูป ของกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ที่ก่อให้เกิดการรวมตัวกันบนพื้นฐานของความไว้วางใจเพื่อสร้าง ประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

มิตigroupและเครือข่าย หมายถึง การที่ชาวบ้านชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เข้ามาดำเนิน กิจกรรม ร่วมกันภายใต้เป้าประสงค์ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการสร้าง ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเมื่อมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นก่อให้เกิดเป็นเครือข่าย เพื่อขยาย โอกาส ในการแสวงหาแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือทางด้านข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากรอื่นๆ ที่ส่งเสริมให้กลุ่ม ขยายตัวและพึ่งตนเองได้

๑.๖ กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ดังแผนภาพที่ ๑.๑

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิจิตรจังหวัดพิจิตร

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๗.๒ ได้แนวทางการแก้ปัญหา สร้างรายได้ หรือเป็นทางเลือกให้แก่ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๗.๓ ได้ทราบแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๗.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะนำไปปรับใช้กับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

๑.๗.๕ หน่วยงานที่นำไปใช้ประโยชน์

๑. ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร
๒. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. วัดหาดมูลกระบือ
๔. วิสาหกิจชุมชน
๕. OTOP พัฒนาชุมชนอำเภอเมือง
๖. องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง
๗. องค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว
๘. องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบการทำวิจัย เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นเที่ยงตรงตามหลักระเบียบวิธีวิจัยดังมีประเด็นที่ศึกษา ประกอบด้วย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิม หรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ ส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี^๒

การพัฒนาจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ นักพัฒนาบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนา เป็น ๒ ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง

ความหมายอย่างแคบ การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนความหมายอย่างกว้างนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว^๓

นอกจากนี้ การนิยามความหมายของการพัฒนา ยังสามารถจัดกลุ่มความหมายออกเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (growth) อันเป็นการเพิ่มของผลผลิต (output) ซึ่งกระทำโดยระบบสังคม (social system) ร่วมกับสิ่งแวดล้อม (environment) เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน หรือบ้านเรือน ให้ประชาชนได้มีโอกาสใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖) , หน้า ๒๓๘.

^๓ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร :โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗) หน้า ๓.

กลุ่มที่สอง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการกระทำ (development is change in the with performs) เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบบริหาร เป็นต้น

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเน้นวัตถุประสงค์เป็นหลัก ถ้าเป็น การบริหารจัดการก็ต้องบริหารจัดการด้วยวัตถุประสงค์ (management by objectives) คือ การปฏิบัติมุ่งไปที่วัตถุประสงค์นั่นเอง การพัฒนาตามความเห็นของกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ว่า ผู้กำหนดวัตถุประสงค์จะระบุไว้อย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องการ ปัญหาต่อมาก็คือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นมีเหตุผลหรือได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด ซึ่งถ้าวัตถุประสงค์ของประเทศ ประชาชนในประเทศก็น่าจะเป็นผู้มีส่วนรับรู้ สนับสนุน หรือได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นด้วย

กลุ่มที่สี่ มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน โดยเน้นว่า การพัฒนาอยู่ที่การมีแผน และการนำแผนไปดำเนินการ เพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้น ๆ

กลุ่มที่ห้า มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึงความทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ โดยคุณลักษณะทั้งสองแง่นี้ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด คือทั้งปริมาณและคุณภาพต้องควบคู่กันไปเสมอ ในแง่ของปริมาณ ผลของการพัฒนาสามารถมองเห็นได้เป็นวัตถุ จับต้องและวัดผลได้ง่าย เช่น เงินเดือนเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีถนนหนทาง โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาล ส่วนในแง่คุณภาพจับต้องไม่ได้ วัดผลได้ยาก เช่น การพัฒนาให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเสียสละ เพื่อส่วนรวม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รักระเบียบวินัย และความสะอาด เป็นต้น และเป็นความจริงเสมอว่า การพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นในแง่ของปริมาณทั้งสิ้น เพราะสามารถที่จะวัดได้ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเท่าไร การพัฒนาจำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รู้เฉพาะเรื่องของสาขาที่ตนชำนาญ โดยขาดความสนใจในความเป็นมนุษย์ในวงกว้างออกไป การวัดผลการพัฒนาจึงเน้นไปที่ความสำเร็จในด้านสาขาวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่

จากความหมายของการพัฒนา ดังที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีของการพัฒนา

แนวคิดทฤษฎีของการพัฒนาในที่นี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ทฤษฎีหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

๑.ทฤษฎีความทันสมัย

แนวทางการพัฒนาโดยอาศัยทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) นับว่าได้รับความนิยมอย่างสูงในประเทศตะวันตกในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากเมื่อใช้วิธีการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ แล้ว เห็นว่า ประเทศแถบยุโรปและประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งพัฒนาแล้ว ได้ใช้แนวทางในการพัฒนาฟื้นฟูประเทศของตนเป็นผลสำเร็จ ดังนั้น แนวคิดการพัฒนานี้จึงได้แพร่กระจายเป็นกระแสหลักในการพัฒนาประเทศ

ด้อยพัฒนาต่าง ๆ แนวคิดการพัฒนาความทันสมัยนี้เน้นการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และระบบการเมือง ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ เน้นพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรม ส่งเสริมการลงทุน สนับสนุนความพร้อมทางสาธารณูปโภค และกิจกรรมการผลิตในระบบเศรษฐกิจใหม่ เพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและยกระดับผลิตภัณฑ์มวลรวม

ด้านสังคม แบ่งแยกสังคมเป็นสองประเภทคือ สังคมดั้งเดิมหรือสังคมประเทศด้อยพัฒนา กับ สังคมประเทศพัฒนาแล้ว การพัฒนาคือ การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเดิมไปสู่สังคมทันสมัย โดยอาศัยการเปลี่ยนค่านิยม ทำให้ความคาดหวังในชีวิตของผู้คนในสังคมให้เป็นไปตามแบบสังคมสมัยใหม่

ด้านการเมือง ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ อัลมอนต์ และ เพาเวลล์ ที่ระบุว่า การพัฒนาทางการเมืองที่จะนำไปสู่ความทันสมัยเน้นที่เกณฑ์สำคัญ ๓ ประการ คือ มีการแยกแยะโครงสร้างต่าง ๆ ทางสังคม การมีระบอบย่อยที่มีอิสระ และ มีการรวมกลุ่มคนวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้น ลักษณะการเมืองที่เหมาะสมคือ การปกครองอย่างมีเหตุผล เปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นต่าง ๆ ในสังคม

๒. ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งพา

ในเวลาเดียวกันกับกลุ่มประเทศยุโรปและอเมริกาได้มีการใช้แนวคิดการพัฒนาในด้านการสร้างความทันสมัยเป็นกระแสหลักในการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศและประสบความสำเร็จ นักวิชาการกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาในกลุ่มละตินอเมริกาถกเถียงกัน เป็นเพราะผลจากความล้มเหลวและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศบราซิล อาร์เจนตินา และอีกหลายประเทศ จึงเป็นที่มาของการเสนอแนวคิดทฤษฎีการพึ่งพา (dependency theory) ในเวลาต่อมา ซึ่ง ซานโทส^๔ (T. Dos Santos) นักทฤษฎีกลุ่มนี้ กล่าวว่า สาเหตุที่แท้จริงของความด้อยพัฒนาหรือการต้องพึ่งพาในกลุ่มประเทศละตินอเมริกานั้น มิได้เกิดจากเพียงแค่ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศศูนย์กลางและประเทศบริวาร แต่เกิดจากการที่โครงสร้างภายในของประเทศเหล่านี้ถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ต้องพึ่งพากันในทางเศรษฐกิจโลก การพึ่งพาเป็นสถานการณ์เงื่อนไข เมื่อเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศหนึ่งจะเติบโตหรือไม่ ต้องขึ้นกับการขยายตัวและการพัฒนาผ่านระบบการค้าหรือระบบเศรษฐกิจโลกของประเทศผู้ที่มีอิทธิพลอื่น ๆ

แนวทางการแก้ปัญหาความด้อยพัฒนาตามความคิด มีเพียงทางเลือกเดียว คือ การหยุดความสัมพันธ์เชิงพึ่งพากับประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือประเทศผู้มียุทธศาสตร์การกำหนดชะตากรรมของประเทศด้อยพัฒนานั้น ๆ เสียนั่นเอง

๓. ทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ (Redistribution with Growth)

เป็นแนวคิดสำหรับประเทศด้อยพัฒนา หรือประเทศล้าหลังที่มุ่งให้กลุ่มประชากรที่เสียเปรียบในทางเศรษฐกิจ ได้รับผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้โครงสร้าง

^๔ บัวพันธ์ พรหมพักพิง, **หลักการพัฒนา**. (ขอนแก่น : ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙)

ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องมีการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมแต่อย่างใด ข้อจำกัดของทฤษฎีนี้คือ แนวคิดการกระจายรายได้ ควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นแนวคิดสำหรับประเทศในโลกที่สามที่มุ่งให้กลุ่มประชากรที่เสียเปรียบในทางเศรษฐกิจได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจภายใน โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมที่เป็นอยู่โดยไม่จำเป็นต้องมีการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้มีจุดอ่อนคือ ปัญหาในการดำเนินการกระจายความเจริญอย่างทั่วถึงจะเป็นอุดมคติและเป็นไปได้อย่างยากในประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งถูกรอบงำด้วยชนชั้นปกครองซึ่งต่างพยายามรักษามลประโยชน์ของตนไว้

๔. ทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นความจำเป็นพื้นฐาน (Basic minimum Need Approach)

เป็นแนวคิดที่สร้างความชัดเจนมากขึ้นว่า การพัฒนาจะต้องมุ่งไปที่คน มิใช่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะคนและคุณภาพชีวิตของคนคือสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องได้รับการพัฒนา ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนนี้จำเป็นต้องใช้ยุทธวิธีพัฒนาหลายด้านประกอบกัน ทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง การปฏิรูปสถาบันทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อขจัดความยากจนและการว่างงาน และมุ่งให้เกิดความเสมอภาคในการกระจายการบริการพื้นฐาน เนื่องจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่ได้แก้ปัญหาความยากจน ทั้งนี้องค์ประกอบทั่วไปของความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ๑) สุขภาพและเงื่อนไขทางประชากรต่าง ๆ ๒) อาหารและสารอาหาร ๓) การศึกษา รวมทั้งการรู้หนังสือและความเชี่ยวชาญต่าง ๆ ๔) เงื่อนไขการทำงานและสภาพการจ้างงาน ๕) การบริโภคและการออม ๖) การคมนาคม ๗) ที่อยู่อาศัยรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ๘) เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ๙) การพักผ่อนหย่อนใจ และ ๑๐) สวัสดิการทางสังคม

๒.๑.๓ องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

ถ้าพิจารณาจากลักษณะที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑) คนในชุมชน คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาคน โดยความร่วมมือกันของคนในชุมชน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของคนในชุมชนด้วยตนเอง การพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนโดยตรง ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ

๒) ทุนของชุมชน ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจและทุนสิ่งแวดล้อม

๒.๑) ทุนทางสังคม ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทางสังคม กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เทคโนโลยีต่าง ๆ ฯลฯ

๒.๒) ทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ ผลิตภัณฑ์ รายได้ แหล่งทุนของชุมชน ฯลฯ

๒.๓) ทุนสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่าไม้ แร่ธาตุ ภูเขา แม่น้ำ าลำคลอง น้ำตก ฯลฯ ทุนของชุมชนเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๓) วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เช่น วัสดุสำนักงาน วัสดุก่อสร้าง เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ต้องมีคุณภาพที่เหมาะสม ทันสมัยและเพียงพอกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น

๔) ยุทธศาสตร์หรือวิธีการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีหลายวิธีการ เช่น การให้การศึกษาอบรม การจัดระเบียบชุมชน การสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่มและองค์กร การวางแผนและโครงการ การประสานงาน เป็นต้น ยุทธศาสตร์เหล่านี้เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนต้องเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับชุมชนจึงจะเป็นประโยชน์และสนับสนุนการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

๕) กระบวนการพัฒนาชุมชน จะเป็นลักษณะมีลำดับขั้นตอนในดำเนินงาน คือการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ชุมชน การวางแผนและโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผลและการทบทวนเพื่อไขปัญหาและอุปสรรค ซึ่งต้องดำเนินงานไปตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ

๖) การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือเฉพาะในสิ่งที่มีความจำเป็น เกินขีดความสามารถของชุมชน หรือเพื่อกระตุ้นเร่งเร้าให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา

๗) การบริหารและจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคล กลุ่ม องค์กร การเงิน เวลา พลัง ทรัพยากร อาศัยสถานที่ เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพ

๘) นักพัฒนาชุมชน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน จูงใจ ประสานงาน ระดมพลังหรือศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการพัฒนา

๙) การประสานงาน เพื่อเป็นการเชื่อมประสานระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกันเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้

๑๐) ผลของการพัฒนา คือเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งจะทำให้คนที่ร่วมการพัฒนามีขวัญและกำลังใจที่ดี มุ่งมั่นที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จต่อไป

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise – SMCE)

๒.๒.๑ ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษา แนวคิด และความหมายของวิสาหกิจชุมชน จากผู้ทรงคุณวุฒิ นักการศึกษา นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้คำอธิบายไว้หลายท่าน ดังจะนำมากล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

ศิริณา จิตต์จรัส และคนอื่น ๆ (๒๕๔๗: ๔๖) “ได้ให้ความหมาย “วิสาหกิจชุมชน” หมายถึง กลุ่มหรือชมรมที่เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรบุคคลในครัวเรือนเกษตรกร หรือบุคคลทั่วไป

“ศิริณา จิตต์จรัส และณิศรา ประดิษฐ์ด้วง. (๒๕๔๗) . โครงการบูรณาการบริหารจัดการงานพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนโดยวิธีการดำเนินงานที่ดีที่สุด (Best Practice) เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในกลุ่มอาชีพสะพานไทยพัฒนาและกลุ่มอาชีพทำรูป ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อย ๕ คน ได้ประกอบธุรกิจร่วมกันในด้านเกษตรกรรม หรือการแปรรูปเกษตรกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตร กิจกรรมอุตสาหกรรม บริการงานฝีมือ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และหรือการฟื้นฟูการประกอบอาชีพ

อมรรัตน์ เกื้อกาญจน์^๖ ได้อธิบายไว้ว่า “วิสาหกิจชุมชน” เป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูปผลิตธรรมชาติหรือสร้างผลิตภัณฑ์โดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมีหลักการคิดที่สำคัญคือ การสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อ การบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัว สร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีให้แก่ตนเอง และมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสังคม สมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุด และเอาเปรียบผู้บริโภค

เสรี พงศ์พิศ^๗ ก็ได้ให้ความหมาย “วิสาหกิจชุมชน” ไว้คล้าย ๆ กัน หมายถึง การประกอบอาชีพขนาดเล็ก ขนาดจิ๋ว ที่ชุมชนหรือองค์กรชุมชนร่วมกันดำเนินการเพื่อจัดการทุนชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง อาจเป็นการผลิต การแปรรูป การจัดการตลาดตลอดทั้งการเกษตร อุตสาหกรรม การบริการ การท่องเที่ยว สุขภาพ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการออมทรัพย์ และการจัดสวัสดิการชุมชน นับว่าสอดคล้องกับนิยามของกรมส่งเสริม การเกษตรที่ได้นำเสนอยุทธศาสตร์ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

กรมส่งเสริมการเกษตร^๘ ได้อธิบายความหมายของ “วิสาหกิจชุมชน” คือ การประกอบอาชีพเพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเอง และความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคล จัดทำขึ้นเพื่อสร้างรายได้ด้วยการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน (ตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศ) จากที่นำเสนอทั้งหมดนี้จะเห็นว่ามี ความหมายและแนวคิดที่สอดคล้องกัน ดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ ดังนี้

ความหมายของ “วิสาหกิจชุมชน” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ มีดังนี้ “วิสาหกิจชุมชน” หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเอง ของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชนทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าวิสาหกิจชุมชน คือ การรวมตัวของสมาชิกในชุมชนทำกิจกรรม ใด ๆ ร่วมกันจนสามารถสร้างรายได้เกิดขึ้นไม่จำเป็นจะต้องจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หรือผลผลิตทางการเกษตรตลอดทั้งการจัดการบริหาร หรือการจัดการทางการตลาด โดยพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนหรือร่วมกับชุมชนอื่น ซึ่งจะเห็นว่าเป็นการส่งเสริม หรือสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนรู้จักสร้างรายได้ สร้างฐานะ

^๖อมรรัตน์ เกื้อกาญจน์. (๒๕๔๘) . วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านสวนจันทร์ศรี. นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยการจัดการสังคม (วจส.) และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

^๗เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๔๗) . ร้อยคำที่ควรรู้. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

^๘กรมการส่งเสริมการเกษตร ๒๕๔๗ . “ร่างยุทธศาสตร์วิสาหกิจชุมชน”. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.doae.go.th /indexhome.asp>.

และดำรงชีพได้ด้วยตนเอง โดยรู้จักจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งที่เป็นผลผลิตจากธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนนั่นเอง

๒.๒.๒ ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

ศิริณา จิตต์จรัส^๙ ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน๖ประการ คือ

๑. ชุมชนเป็นเจ้าของหรือผู้ดำเนินการ
๒. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
๓. ทรัพยากรหรือวัตถุดิบมาจากชุมชนหรือจากภายนอก
๔. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
๕. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล
๖. มีการเป็นตัวเองของครอบครัว และชุมชนเป็นเป้าหมาย

วิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบการเล็กๆ เพื่อจัดการ “ทุน” ของชุมชน ในชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ทั้งนี้โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชน ผสมผสานกับความรู้สากล วิสาหกิจชุมชนฐานเศรษฐกิจของสังคม สังคมมีฐานเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงย่อมมีความเข้มแข็ง เช่น เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วมีลักษณะเศรษฐกิจเหมือนสามเหลี่ยม ที่มีฐานอยู่บนวิสาหกิจชุมชน (SMEC) และวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ซึ่งมีสัดส่วน มากกว่าร้อยละ ๘๐-๙๐ ของเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้การบริโภคในประเทศเป็นฐานที่ใหญ่และมั่นคง คือ ผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศมากกว่าการส่งออก

เสรี พงศ์พิศ (๒๕๔๗ : ๘๔) ^{๑๐} ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน อาจแบ่งเป็นขั้นตอนการพัฒนาตามลำดับใน “แนวคิด” ดังนี้ คือ ระดับครอบครัว คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ระดับชุมชน และเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพอเพียง ระดับธุรกิจ คือ วิสาหกิจ ชุมชนแบบความก้าวหน้า วิสาหกิจชุมชนที่ผลิตเพื่อทดแทนการพึ่งภายนอก พัฒนาผลผลิตและทรัพยากรและการบริการถือเป็นการพัฒนาแนวนอนซึ่งจำเป็นต้องอาศัยแผนแม่บทชุมชน ถ้าชุมชนใดพัฒนาโดยไม่มีแผนคอยแต่จะลอกเลียนแผนชุมชนอื่น จะไม่มีการสร้างสรรค์จากความคิดของชุมชนเองและไม่พัฒนาตามศักยภาพของชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (๒๕๔๗: ๑๑) ^{๑๑} ได้กล่าวถึง วิสาหกิจชุมชน ว่าเป็น การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเอง และความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน คำว่า “ทุนชุมชน” ไม่ได้หมายถึงทุนเงินตราเพียงอย่างเดียวแต่ครอบคลุมถึงคน ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตของชุมชน การประกอบการในรูปวิสาหกิจชุมชน

^๙ศิริณา จิตต์จรัส และณิศรา ประดิษฐ์ด้วง. (๒๕๔๗) . โครงการบูรณาการบริหารจัดการงานพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนโดยวิธีการดำเนินงานที่ดีที่สุด(Best Practice) เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในกลุ่มอาชีพสะพานไทยพัฒนาและกลุ่มอาชีพทำรูป ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

^{๑๐}เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๔๗) . **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์.

^{๑๑}กรมส่งเสริมการเกษตร ๒๕๔๗ . “**ร่างยุทธศาสตร์วิสาหกิจชุมชน**”.(ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.doae.go.th /indexhome.asp>.

เป็นการประกอบการที่เชื่อมโยงการผลิตทางการเกษตร การแปรรูปและการตลาดของชุมชนเข้าเป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่แยกส่วนและแบ่งบทบาทให้กับกลุ่มคนที่มีทักษะหรืออาชีพเฉพาะที่แตกต่างกัน

ดังนั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือการฟื้นฟูและพัฒนาาระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่ถูกทำลายจากการพัฒนาที่ผ่านมา โดยการพัฒนาคนให้เป็น ผู้ประกอบการ วางแผนประกอบการบนพื้นฐานของ “ทุนชุมชน” และเชื่อมระบบ เชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หลายๆกิจกรรมให้อยู่ในกระบวนการเดียวกัน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางวิสาหกิจชุมชนก็มี ๓ระดับ คือ การสร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน สร้างผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ เพื่อพอเพียงกับความต้องการระดับชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอกชุมชนในระดับก้าวหน้า ซึ่งจะสอดคล้องกับนโยบาย “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ของรัฐบาล

๒.๒.๓ องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน

อมรรัตน์ เกื้อกาญจน์ (๒๕๔๘: ๔)^{๑๒} ได้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน ที่ถือเป็นองค์ประกอบหลักมีอยู่ทั้งหมด๗ประการ คือ

๓.๑ ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ เองอย่างไรก็ดีคนข้างนอกชุมชนอาจมีส่วนร่วม หรือถือหุ้นได้ เพื่อการมีส่วนร่วม และร่วมมือให้ความช่วยเหลือแต่ไม่ใช่ผู้ถือหุ้นใหญ่จนชุมชนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

๓.๒ ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้ แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด

๓.๓ ริเริ่มสร้างสรรค์โดยชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเอง ซึ่งมีความรู้ภูมิปัญญาหากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีความเชื่อมั่นในตัวเองก็จะริเริ่มสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ ได้โดยไม่ลอกเลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ

๓.๔ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐาน “ทุน” ที่สำคัญเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยประยุกต์ ให้ทันสมัยผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากแหล่งอื่น

๓.๕ ดำเนินการแบบบูรณาการไม่ใช่ทำตามแบบ “โครงการเดียว” คล้ายกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่จะเป็นการทำงานแบบ “วนเกษตร” คือ หลาย ๆ กิจกรรมผสมผสานผลึกพลัง (Synergy) และเกื้อกูลกัน (Cluster)

๓.๖ การเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหากไม่มี การเรียนรู้ ก็จะมีแต่การเลียนแบบ การหาสูตรสำเร็จโดยไม่ได้มีการคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หากไม่มีการเรียนรู้ ก็จะไม่มีความรู้วิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้ แต่อยู่บนฐานความรู้สึกรู้สึก ความอยาก ความต้องการกลายเป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตไปหมด

๓.๗ การพึ่งตนเอง เป็นเป้าหมายอันดับแรก และสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าผิดจากนั้นก็คือพลาดเป้า วิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็นธุรกิจชุมชนที่มีเป้าหมายเพื่อหวังกำไร คือ กระตุ้นให้คิดว่าต้องทำให้เกิดกำไรก่อนที่จะคิดว่าทำให้อยู่รอด ไม่มีการพัฒนาเป็นขั้นตอนไม่ทำให้เกิดความมั่นคงก่อนที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาธุรกิจ

^{๑๒} อมรรัตน์ เกื้อกาญจน์. (๒๕๔๘) . วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านสวนจันทร์ศรี. นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยการจัดการสังคม (วจส.) และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

ดังนั้น เป้าหมายที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชน ก็อาจพอที่จะสรุปได้ คือ ทำวิสาหกิจชุมชนอย่างไรให้ “รอด” และทำอย่างไรพอเพียง เอาวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนเป็นสำคัญ ทำอย่างไรจึงจะมีความสุขในสิ่งที่ทำไม่ใช่เพื่อหวังให้ได้กำไรสูงสุด โดยเน้นที่ ความร่วมมือกัน และเน้นที่ทุนของชุมชนซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลาย ที่ไม่ใช่เงินหรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างเดียว มุ่งที่ตลาดชุมชน ตลาดท้องถิ่น

๒.๒.๔ ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

ศิริณา จิตต์จรัส และคนอื่น ๆ (๒๕๔๗: ๔๙) ^{๑๓} ได้แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนออกเป็น ๒ ประเภทหลัก ๆ คือ

๑. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน คือ ผลิตเพื่อการกินการใช้ในท้องถิ่น มีอยู่ ๕ อย่าง คือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ (แชมพูสระผม น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า สบู่) ปุ๋ย ซึ่งชาวบ้านทั่วไปสามารถทำเองได้เพราะเป็นของจำเป็นต้องกินต้องใช้ในชีวิตประจำวัน มีมูลค่าเกินครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะซื้อกินและซื้อใช้เกือบทั้งหมด

๒. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า คือ วิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่างมีสูตรเฉพาะ หรือมีคุณค่าได้มาตรฐานสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ เช่น สินค้าประเภท หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

กรมส่งเสริมการเกษตร (๒๕๔๗:๔๑) ^{๑๔} ก็ได้จำแนกประเภทของวิสาหกิจชุมชน ไว้ มี ๓ ประเภท คือ

๑. วิสาหกิจชุมชนทดแทนการพึ่งภายนอกชุมชน หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เน้นการลดรายจ่ายของเกษตรกร และชุมชน

๒. วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตและทรัพยากร หมายถึง ชุมชนผลิตสินค้าทางการเกษตร และมีการประกอบการเพื่อนำผลผลิตและทรัพยากรมาสร้างผลิตภัณฑ์

๓. วิสาหกิจชุมชนบริการ เป็นการประกอบการที่มีทักษะ ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้บริการกับเกษตรกรในครอบครัว ชุมชน และบุคคลทั่วไป

เสรี พงศ์พิศ (๒๕๔๗: ๑๓๒) ^{๑๕} ได้กล่าวถึง วิสาหกิจชุมชนเชิงบูรณาการว่า วิสาหกิจชุมชนมีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ชุมชนดำเนินการเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองเป็นอันดับแรก แต่ก็สามารถดำเนินการสัมพันธ์กับตลาดได้ ถ้าหากมีเหลือกินเหลือใช้ ได้เรียนรู้การจัดการซึ่งต้องเข้าสู่ระบบตลาดและการแข่งขัน ใช้ความเป็นกลุ่ม เป็นเครือข่ายของตนให้เป็นประโยชน์ในทางธุรกิจ (Competitive Advantage) รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ดังที่ทำกันในนามของ โอท็อป OTOP (one tampon one product) หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

^{๑๓}ศิริณา จิตต์จรัส และณิศรา ประดิษฐ์ด้วง. (๒๕๔๗) . โครงการบูรณาการบริหารจัดการงานพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนโดยวิธีการดำเนินงานที่ดีที่สุด(Best Practice) เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในกลุ่มอาชีพสะพานไทยพัฒนาและกลุ่มอาชีพทำรูป ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

^{๑๔}กรมการส่งเสริมการเกษตร ๒๕๔๗ . “ร่างยุทธศาสตร์วิสาหกิจชุมชน”. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.doae.go.th/indexhome.asp>.

^{๑๕}เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๔๗) . **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

วิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองในครอบครัวในชุมชนในเครือข่ายเป็น การประกอบแบบพื้นฐาน เป็นหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวและชุมชน หากเกิดปัญหาในวิสาหกิจชุมชนแบบก้าวหน้าก็จะไม่เสียหายมากนัก เป็นระบบข่ายความปลอดภัย (Safety Net) เหมือนตาข่ายในการแสดงกายกรรมเหินเวหา พัดตกลงมาก็ไม่ถึงพื้น ไม่เจ็บ ไม่ตายคือ เป็นระบบ ข่ายความปลอดภัย

จากการจำแนกเป็นประเภทของวิสาหกิจชุมชน จะเห็นว่าเป็นการบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ประชาชนได้ ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นในชุมชนของตนเอง โดยใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนทั้งผู้ประกอบการก็เป็นคนของท้องถิ่นนั้น ๆ ผลผลิตที่เกิดขึ้นก็ได้ใช้บริโภคในแต่ละครัวเรือน หากมีเหลือใช้ก็จัดให้มีการจัดการโดยการจำหน่าย คือ เข้าสู่ระบบการตลาด มีการแข่งขันด้านคุณภาพและปริมาณ นั่นคือได้เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะและเกิดการพัฒนาศูมาตราฐาน อันเนื่องจากการคิดสร้างสรรค์ของสมาชิก และส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชนโดยมีรายได้เพื่อยังชีพและเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ ๒.๑ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างธุรกิจชุมชนกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน	ธุรกิจชุมชน
ทำอย่างไรจึงจะรอด	ทำอย่างไรจึงจะรวย
มุ่งความพอเพียง	มุ่งกำไร
วัดกันที่ความสุข (GDH)	วัดกันที่ตัวเลขเศรษฐกิจ (GDP)
มุ่งเน้นชีวิตเป็นกรอบ	มุ่งเน้นตลาดเป็นตัวตั้ง
ยึดวงจรชีวิตเป็นกรอบ	ยึดวงจรธุรกิจเป็นกรอบ
กระบวนวิสาหกิจ, สร้างสรรค์, ความร่วมมือ และเป็นองค์กรรวม	กระบวนธุรกิจ, แข่งขัน, เลียนแบบ และแยกส่วน
ใช้ทุนชุมชนเป็นหลัก	ใช้เงินและทรัพยากรเป็นหลัก
จุดมุ่งหมายความพอเพียง	จุดมุ่งหมายตลาดบริโภค

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร ร่างยุทธศาสตร์การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. ๒๕๔๗ : ๑๓๓

สรุปจากตารางการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง วิสาหกิจชุมชนกับธุรกิจ ชุมชน ดังนี้วิสาหกิจชุมชน มีเป้าหมายให้รอด ไม่ใช่ให้รวย แต่เพื่อให้อยู่ได้ มีความพอเพียง มีความสุข เน้นความร่วมมือมากกว่าแข่งขัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่เอาชนะคู่แข่ง วิสาหกิจ ชุมชนใช้ทุนชุมชนเป็นหลัก ทั้งทุนที่เป็นทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา คน แรงงาน ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ไม่ได้เน้นที่ตัวเงินและผลิต เพื่อรองรับตลาดท้องถิ่น มากกว่าที่จะมุ่งตลาดภายนอก

๒.๒.๕ ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (๒๕๔๗: ๒) ^{๑๖} ได้ให้ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ไว้หลายประเด็น พอสรุปได้ดังนี้

๑. การแข่งขันในระดับโลก ในสังคมไร้พรมแดนอย่างทุกวันนี้ การแข่งขันเพื่อความอยู่รอดเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น เศรษฐกิจระดับมหภาคและระดับรากหญ้า ก็ต้องเข้มแข็ง โดยวิสาหกิจชุมชนถือเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจรากหญ้า ทำให้ชุมชนมั่นคง ในการผลิต การบริโภค การออม การลงทุน ช่วยให้มีกำลังซื้อ สิ่งที่ตนเองผลิตไม่ได้ และมีความจำเป็นในการดำเนินชีวิต คือผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและการบริการต่าง ๆ ส่งผลให้เศรษฐกิจมหภาคสามารถขับเคลื่อนไปได้

โดยฐานผู้คนกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศในภาคชนบท และอีกส่วนหนึ่ง ในสังคมชุมชนเมือง ที่มีขีดความสามารถในการบริโภค จึงทำให้เกิดการหมุนเวียน

ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะเกิดพัฒนาการของสหกรณ์จากขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ และการพัฒนา การประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลาง (SMEs) ล้วนเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และมั่นคงสู่การพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับในประเทศ

๒. สังคมไทย วิสาหกิจชุมชน เป็นเงื่อนไขสำคัญเพื่อให้สังคมไทยในชนบท และชุมชนระดับท้องถิ่น ได้เรียนรู้และพึ่งตนเองได้ การฟื้นฟูพลังชุมชนให้คืนกลับมา กระทำได้๓ประการ คือ

๒.๑ บุคคลขาดความเชื่อมั่นในตัวเองของผู้คนในชุมชน ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง ท้องถิ่น พ่อแม่และไม่เห็นในคุณค่าของบรรพบุรุษถูกกฎหมายท้องถิ่น มีค่านิยมที่ผิด ๆ รับเอาวัฒนธรรมอื่นมายึดถือปฏิบัติ

๒.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ กับชุมชน คนกับคน เอารัด เอาเปรียบชิงดีกันและกัน ขาดการพึ่งพาอาศัยกัน ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมไปเกือบหมดสิ้น

๒.๓ ระบบการจัดการชุมชน การพัฒนายุคใหม่ ไม่ได้ส่งเสริมพัฒนาขีดความสามารถของคนในชุมชน ให้รู้จักการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนตลอดทั้งการผลิต และการแปรรูปผลผลิต รวมทั้งการจัดการทุนและชุมชน ก็ถูกคนมีอำนาจ มีความรู้มีเงินเข้าไปจัดการเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน ระบบโครงสร้างสังคมจึงไม่เอื้อให้ชุมชนได้เรียนรู้และพัฒนา มีแต่เอื้อให้บุคคลภายนอกเข้ามาจัดการ การสูญเสียความเชื่อมั่นก่อให้เกิดการขาดปัญญา ในการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ในระบบเดิมของชุมชนถูกทำลายขาดการเรียนรู้ มีแต่การมอมเมาทางวัตถุหลงใหลในการบริโภคที่ผิด ๆ

๓. ข้อจำกัดของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผลของการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่๑- ๗ประเทศไทยประสบผลสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขยายตัว เฉลี่ยประมาณร้อยละ๗ต่อปี จนทำให้ประเทศไทยพ้นจากประเทศยากจนเข้าสู่การเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา แต่การเติบโตดังกล่าว ขาดความสมดุล เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ระหว่างสังคมเมืองกับชนบท ระหว่างกลุ่มคนในสังคม จนเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมาหลายปัญหา ปัญหาคอร์รัปชั่น ความเห็นแก่ตัวของคนทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย

^{๑๖}กรมการส่งเสริมการเกษตร ๒๕๔๗ .“ร่างยุทธศาสตร์วิสาหกิจชุมชน”. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.doae.go.th /indexhome.asp>.

และใช้อย่างสิ้นเปลือง ภาพสะท้อนปัญหาในความไม่สมดุล คือ โครงสร้างเศรษฐกิจที่แยกส่วน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าบริการ ขาดการบูรณาการการพัฒนา ส่งผลให้เศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา การสาธารณสุข ขาดการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันจึงไม่เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนได้ โดยเฉพาะเกษตรกรที่จัดให้อยู่ในภาคการผลิตจึงเป็นเหตุให้ต้องพึ่งพาคนอื่น และภาคอื่นพึ่งตนเองไม่ได้ เนื่องจาก

๓.๑ กระบวนการเรียนรู้ ขาดการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนในภาคชนบท โดยเฉพาะเกษตรกรไม่ได้ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการใช้สูตรสำเร็จและเทคโนโลยีที่สำเร็จรูป ส่งเสริมให้นำไปใช้ตลอดทั้งปวงและสารเคมีต่างๆ มุ่งหวังผลกำไร สร้างความโลภ ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกทำลาย ถูกเอารัดเอาเปรียบจนเกิดหนี้สินและสูญเสียที่ทำกินในที่สุด

๓.๒ ภาระหนี้สิน เกษตรกรและชุมชนใช้ชีวิตอยู่ในวงจรหนี้สินเกิดความยากจนพยายามหาชดเชยจนเกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ตัดไม้ทำลายป่าทำการเกษตรไม่ได้ เปลี่ยนอาชีพและ หลั่งไหลเข้าสู่สังคมเมือง เกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ จนเกิดปัญหาสังคม จากผลของการพัฒนาที่ขาดการสมดุลดังกล่าว เป็นเหตุให้เป็นอุปสรรคใน การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เพราะชุมชนขาด ความรู้ ขาดทุน และขาดการประกอบการ นับว่า สอดคล้องกับที่ (โสภณ สุภาพงษ์. ๒๕๔๑: ๑๙, อ้างถึงใน วันวิสาข์ ประเสริฐแสง. ๒๕๔๗: ๔๑) ^{๑๗} ได้เขียนบทความเกี่ยวกับการฟื้นฟูวิกฤตทางเศรษฐกิจไว้ในทำนองเดียวกันว่า สาเหตุของวิกฤตหนี้สินครั้งนี้ เกิดจากการพัฒนาที่อยากได้เงินอย่างไม่สมดุลกับการพัฒนาสังคมในช่วง ๔๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ใช้สิ่งแวดล้อม เงินภาษีและคนเป็น วัตถุดิบในการพัฒนาส่งเสริมธุรกิจขนาดใหญ่ ในเมืองเช่น กรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งเกี่ยวข้องกับคนประมาณ ๑๐ ล้านคน ทำให้ชุมชนและคนในชุมชน อีก ๕๐ ล้านคนต้องสูญเสียสภาพแวดล้อมและยากจนพึ่งตนเองไม่ได้ มีชีวิตสังคมที่ไม่ยั่งยืน ไร้เรื่อรอน พลัดพรากจากกันเป็นแรงงานและมาขายบริการ การแก้ปัญหาชนบทควรส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียง พึ่งตนเองอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมโดยการใช้วิธีส่งเสริมในสิ่งที่ป็นองค์กรชุมชน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (๒๕๔๑: ๒) ^{๑๘} ได้เขียนบทความแผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ โดยการเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจท้องถิ่นเพราะว่า เศรษฐกิจท้องถิ่นหรือเศรษฐกิจชุมชนถือเป็น “เศรษฐกิจฐานราก” ที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าเศรษฐกิจ มหาภาค จึงควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งในระบบเศรษฐกิจของชุมชนในท้องถิ่น โดย การสนับสนุนเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างองค์กรชุมชนกับท้องถิ่นด้วยกัน และระหว่างองค์กรชุมชนท้องถิ่นกับ องค์กรส่วนกลาง ซึ่งรวมถึงองค์กรเศรษฐกิจส่วนกลางด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดพลังที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีนักวิชาการ นักพัฒนาชุมชน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิในสาขา ต่าง ๆ มากมายต่างก็ได้ นำเสนอแนวคิดและเรียกร้องให้มีการทบทวนแก้ไขความผิดพลาดที่ผ่านมา ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕- ๒๕๔๙) ได้เน้นกระบวนการมี ส่วนร่วมของ

^{๑๗}โสภณ สุภาพงษ์.: เศรษฐกิจพอเพียง ทางรอดสังคมไทย. นิตยสาร สารคดีครอบครัว (กันยายน ๒๕๔๑) ๗๘,๘๑. ๒๕๔๑

^{๑๘}ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. ประชาคมตำบล หมายเหตุจากนักคิด สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๑

ประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมไทยถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ประชาชน ชุมชน องค์กรภาคประชาชนต่างตื่นตัว และเข้ามามีบทบาทร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการตัดสินใจในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น การบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาผลประโยชน์ของตนในการผลิตและการตลาดตลอดทั้งการรวมตัวกันเพื่อวางแผนและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

๒.๒.๖ กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากสภาพการณ์และภาวะวิกฤตต่าง ๆ ของประเทศที่กล่าวมาแล้วจึงกำหนด การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยการดำเนินการที่เป็น “กระบวนการ” ที่แตกต่างจากแนวทาง “การส่งเสริม” จึงกำหนดเป็นกระบวนการ๒ระดับ คือ กระบวนการแนวตั้ง หมายถึง การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว มาพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์และส่งเสริมด้านการตลาด และกระบวนการแนวนอน หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ของชุมชน กระบวนการแรกมีหลายหน่วยงานดำเนินการ กระบวนการหลังมีน้อยหน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ และกระบวนการหลังนี้เอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ชุมชนเข้าใจปัญหาของตนเอง ค้นหาศักยภาพของคน ภูมิปัญญาและทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่น สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นฐานและศักยภาพของชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๔๗: ๖) ^{๑๙}

กระบวนการเรียนรู้จะทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่น ซึ่งมีอยู่แล้วในอดีต แต่ได้ สูญหายไป พร้อมกับการพัฒนาที่ขาดความสมดุลสร้างให้ชุมชนพึ่งความสัมพันธ์กับธรรมชาติกับชุมชน และกับชุมชนอื่น ๆ จัดตั้งองค์กรชุมชนที่สอดคล้องกับศักยภาพ และความต้องการของ ตนเองการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ กระบวนการที่ เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันคือ กระบวนการก่อนเกิดวิสาหกิจชุมชน คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งหมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ของชุมชนที่ชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้นมาโดยกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจศักยภาพที่เป็น พูน (คน ความรู้ ทรัพยากร) ที่แท้จริงของตนและพบแนวทางในการพัฒนาพูนดังกล่าวไปสู่การพึ่งตนเอง หัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ คือ การหลุดพ้นจากวิถีคิดแบบพึ่งพาและการรอคอยความช่วยเหลือ จากรัฐหรือจากสังคมภายนอก ชุมชน

สรุปได้ว่าวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชนทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

เครือข่าย (Network) เป็นขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน มีการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยสมาชิกเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน แนวคิดเรื่อง

^{๑๙}กรมการส่งเสริมการเกษตร ๒๕๔๗ . “ร่างยุทธศาสตร์วิสาหกิจชุมชน”. (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.doae.go.th /indexhome.asp>.

เครือข่ายสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) และแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจรัฐ ทั้งนี้ ในความหมายที่กว้าง เครือข่าย คือหัวใจของวิถีชุมชนในอดีตซึ่งผู้คนอยู่ร่วมกัน แบบพึ่งพาอาศัยกันทั้ง ในชุมชนและกับชุมชนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำกันสม่ำเสมอ หรือเป็นครั้งคราวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่ แต่ก็ไม่ได้ครอบงำไปถึงวิถีปฏิบัติ ของชุมชน การสร้างเครือข่ายจึงน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญ ที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๓.๑ ความหมายของเครือข่าย

คำว่า “เครือข่าย” มีความหมายที่หลากหลาย นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Boissevain, Jeremy, Friends of Friends เครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล โดยมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน^{๒๐}

Borgatta, Edgar F.; and Borgatta, Marie. ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม (Social Network) ว่าหมายถึง ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียง ความสัมพันธ์ (Patterned Arrays of Relationship) ระหว่างปัจเจกชน (Individual) ที่ร่วมกระทำการในสังคม^{๒๑}

Alter และ Hage กล่าวว่า เครือข่าย (Network) คือ รูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อแลกเปลี่ยนการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้ และองค์กรเหล่านี้ มีฐานะเท่าเทียมกัน^{๒๒}

Bruce, Steve ; and Yearley, Steven ให้นิยามว่า เครือข่ายทางสังคม คือ รูปแบบ ความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกชน (Individual) ซึ่งนักสังคม วิทยาถือว่า เป็นหน่วยวิเคราะห์ในการศึกษา และใช้วิธีศึกษาโดยการสังเกต (Observation) ก่อนจะ เขียนออกมาเป็นแผนที่ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Mapping)^{๒๓}

นฤมล นิราทร ได้สรุปไว้ว่า เครือข่ายควรมีกลุ่มบุคคลหรือองค์กร ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มี ปฏิสัมพันธ์ที่ประสานกลุ่มหรือบุคคลเอาไว้ สิ่งที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ก็คือ ข่าวสารข้อมูลในรูปแบบ ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ มีการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน และมีความเป็นอิสระต่อกัน^{๒๔}

^{๒๐} Boissevain, Jeremy, Friends of Friends : Network, Manipulators and Coalitions, Oxford : Basil Blackwell, 1974.

^{๒๑} Borgatta, Edgar F.; and Borgatta, Marie, Encyclopedia of Sociology, (Volume 4 : SZIndex) , New York : Macmillan Publishing Company, 1992.

^{๒๒} Alter, Cathrin and Hage, Jerald, Organization Working Together, California : Sage, 1993.

^{๒๓} Bruce, Steve ; and Yearley, Steven, The SAGE Dictionary of Sociology, London : SAGE Publication Ltd., 2006.

^{๒๔} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓) .

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ให้ความหมายว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลองค์กร หน่วยงานหรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลง อย่างเป็นระบบ^{๒๕}

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ใน สังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็น การอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสาร ความ ร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่ หลากหลาย^{๒๖}

เสรี พงศ์พิศ ให้ความหมายว่า เครือข่ายคือ หัวใจของวิถีชุมชนในอดีต ซึ่งผู้คนอยู่ร่วมกัน แบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งในชุมชนและกับชุมชนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทาง กิจกรรมที่ทำงานสม่ำเสมอ หรือเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของชุมชน เพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่ แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงวิถีปฏิบัติของชุมชน^{๒๗}

จากความหมายของเครือข่ายข้างต้น สรุปได้ว่า เครือข่ายเป็นการร่วมมือระหว่างปัจเจก บุคคล กลุ่มองค์การประเภทเดียวกัน องค์การต่างประเภทกัน หรือเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีหลายระดับ ตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อปัจเจก การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับกลุ่ม การ เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม โดยดำเนินงานภายใต้เป้าหมาย และวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกัน หรือลงมือทำกิจกรรมร่วมกันมี ความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และอื่น ๆ โดยมีการจัดรูปแบบการจัดการให้เป็น กลไกขับเคลื่อนเชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกัน และเห็นความ ตระหนักร่วมกันในเป้าหมายและแผนงานที่จะทำ

๒.๓.๒ ประเภทของเครือข่ายทางสังคม

การจำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคม สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ นักวิชาการ หลายท่านได้จำแนกประเภทของเครือข่ายโดยสังเขป ดังนี้

Martin Kilduff และ Wenpin Tsai ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามระดับของ การศึกษาวิเคราะห์เครือข่าย (Network Analysis) โดยแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ^{๒๘}

๑. เครือข่ายระดับ ปัจเจกบุคคล (Individual Level Network)
๒. เครือข่ายระดับ หน่วยธุรกิจ (Business Unit Level Network)
๓. เครือข่ายระดับ องค์กร (Organization Level Network)

^{๒๕} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป การศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชัคเชสมีเดีย จำกัด, ๒๕๕๓) .

^{๒๖} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๕๗) , หน้า ๖.

^{๒๗} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาชนเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร : เจริญ วิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘) .

^{๒๘} Kilduff, Martin; and Tsai, Wenpin, *Social Networks and Organizations*, (London : SAGE Publication Ltd., 2003) , pp. 4-8

๔. เครือข่ายระดับอื่นๆ (Other Level Network) หรือระดับระหว่างองค์มิตินี้

๑) จำแนกตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ

๒) จำแนกตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อม

๓) จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายสาววัยรุ่นนักเรียน

๔) จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน ๒ ลักษณะคือ (๑) เครือข่ายตามแนวตั้ง คือเครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน และ (๒) เครือข่ายตามแนวนอน เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน

๒.๓.๓ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายเป็นกิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยนการจัดกิจกรรมหรือการผลิตรายหว่างองค์กรสมาชิกเครือข่ายนั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย^{๒๙}

การสร้างเครือข่ายการทำงานในการพัฒนาสังคมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในอันที่จะนำไปสู่การสร้างผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เมื่อปัญหาสังคมมีความซับซ้อนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น และมีจำนวนทรัพยากรมากขึ้น ย่อมเป็นไปได้ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งจะทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องมีการร่วมกันระหว่างองค์กรหรือการสร้างเครือข่ายในการทำงานเนื่องจาก ๑) ต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่พวก ๒) ต้องการทรัพยากรในการทำงาน ๓) ต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน ๔) ต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา ๕) ต้องการประหยัด และ ๖) ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญคือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเครือข่าย ส่วนอีกเหตุผลหนึ่งที่ต้องสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้น ก็เนื่องมาจาก ๑) สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน หลากหลาย และขยายตัวจนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มที่จะดำเนินการแก้ไข ๒) เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม และ ๓) เพื่อให้การประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม^{๓๐}

๑.กระบวนการสร้างเครือข่าย

Starkey ได้เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่ายดังนี้^{๓๑}

^{๒๙} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๘.

^{๓๐} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๓), หน้า ๕๕-๕๘.

^{๓๑} Starkey, Paul., *Networking for Development*, IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development, 1997) .

๑) เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม หรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกัน มอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกันรับผิดชอบการหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว

๒) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทางกิจกรรมหลัก และคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก

๓) จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงานจัดการและส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิก ซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่ายเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิก และป้องกันการผูกขาดอำนาจ

๔) ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการเลือกกิจกรรม

๕) วิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตยและความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความรวมไปถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

๖) ทำให้เครือข่ายมีสภาพถูกต้องตามกฎหมายเพื่อให้เครือข่าย และผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังสามารถดำเนินงานได้กว้างขวาง อาจมีชื่อและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่ายและอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

๗) สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนราบ แนวตั้ง หรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน หรือเป็นตัวแทนร่วมกัน ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง และการร่วมกันประสานงานการประชุม

๘) มีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ ความก้าวหน้า และความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธี และเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของกิจกรรมเครือข่าย และร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตามและประเมินผล

๙) มีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกนนำ และผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

๑๐) ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดี การเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสม เอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความเข้มแข็งของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

การสร้างเครือข่ายนั้น อาจจำแนกเป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย (Realization) เป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานหรือฝ่ายจัด การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย คำถามที่สำคัญเหล่านี้จะเกิดขึ้น ได้แก่ จะเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับองค์กรใด จะได้รับประโยชน์ หรือจะต้องเสียผลประโยชน์ด้านใดบ้างในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ระยะเวลาในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจะนานเท่าใด

ขั้นที่ ๒ การติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นสมาชิกหรือภาคีสมาชิก (Courtship) หลังจากตัดสินใจเลือกองค์กรที่เห็นว่าเหมาะสมจะเข้าร่วมเครือข่ายได้แล้ว ก็เป็นขั้นตอนของการติดต่อสัมพันธ์เพื่อชักชวนให้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการทำงาน ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับ รวมทั้งความไว้วางใจระหว่างกัน และถือว่าเป็นขั้นตอนของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน อาจเรียกว่าเป็นขั้นตอนการเตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย (Pre-group)

ขั้นที่ ๓ ขั้นตอนการสร้างพันธกรณีร่วมกัน (Commitment) เป็นขั้นตอนของการสร้างความผูกพันร่วมกัน หมายถึง การตกลงในความสัมพันธ์ต่อกัน ขั้นตอนนี้เป็นการตกลงว่าจะทำงานร่วมกันอาจกระทำได้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่ม หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์กรภายนอก เช่น ศึกษาดูงาน เชิญวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น อาจเรียกว่า กลุ่มศึกษาเรียนรู้ (Learning group)

ขั้นที่ ๔ ขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ (Building) เป็นขั้นตอนที่การสร้างเครือข่ายปรากฏผลงานเป็นรูปธรรม เป็นขั้นตอนของการเริ่มทำกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน ขณะเดียวกันมีการตกลงร่วมกัน ในการบริหารจัดการกลุ่มโดยการกำหนดวัตถุประสงค์บทบาทสมาชิก เป็นต้น อาจเรียกขั้นตอนนี้ว่า ขั้นกลุ่มกิจกรรม (Action group)

ขั้นที่ ๕ หลังจากขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ จนนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกันเมื่อผลงานเป็นที่ปรากฏ องค์กรเครือข่ายรู้สึกว่าได้ประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นขึ้นพร้อมกับการเรียนรู้ร่วมกัน

๒. เป้าหมายของการสร้างเครือข่าย

อภิญา เวชชัย ได้เสนอแนะว่าการสร้างเครือข่ายมีเป้าหมาย ดังนี้^{๓๒}

๑) เพื่อขยายวงความสัมพันธ์ให้กว้างขวางขึ้นเพื่อนำไปสู่การขยายกิจกรรมการขยายความช่วยเหลือเกื้อกูลที่มีต่อกัน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละองค์กรให้แสดงบทบาททั้ง “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” อย่างเหมาะสม

๒) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยผ่านการติดต่อกันโดยตรงระหว่างบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าร่วมในเครือข่าย

๓) เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางวัตถุแก่กัน และเป็นการแบ่งปันทรัพยากรให้แก่กลุ่มที่ด้อยโอกาสกว่า

^{๓๒} อภิญา เวชชัย, บทบาทขององค์กรอาสาสมัครเอกชนในการสร้างสถาบันเกษตรกรเพื่อการพัฒนา : ศึกษากรณีการสร้างกลุ่มธนาคารข้าวขององค์กรอนุเคราะห์เด็กเปรี้ยวเทียมอ้างอิงการสร้างกลุ่มธนาคารของกรมการพัฒนาชุมชน, (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐) .

๔) เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลระหว่างองค์กรตนเอง และยังทำให้เกิดการรวมหมู่ที่มีอิทธิพลมากกว่าองค์กรแต่ละองค์กรอย่างมากมาย

๕) เป็นเวทีสำหรับการปฏิบัติงานร่วมในพื้นที่

๖) เพื่อรวมตัวกันนำประเด็นปัญหาหรือเรียนสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือนำไปสู่การเสนอนโยบายที่เหมาะสมมากกว่าเดิม

๓. องค์ประกอบของเครือข่าย

นักวิชาการหรือผู้รู้ได้กำหนดองค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคมไว้หลายแนวทาง ดังนี้

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และ ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์^{๓๓} กล่าวถึงองค์ประกอบของเครือข่าย โดยใช้ตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษ คือ LINK ซึ่งประกอบด้วย ๑) การเรียนรู้ (Learning) ๒) การลงทุน (Investing) ๓) การดูแล (Nursing) และ ๔) การรักษา (Keeping)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวว่้องค์ประกอบของเครือข่าย มีดังนี้^{๓๔}

๑) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common perception) สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหาและมีสำนึกในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาร่วมกัน มีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาคือความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง เพราะหากสมาชิกไม่มีความเข้าใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย จะทำให้การประสานงาน และการขอความร่วมมือในการดำเนินการเป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะต่างคนต่างก็ใช้กรอบการมองโลกคนละกรอบ เหมือนใส่แว่นตาค้นคนละสี ย่อมมองปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้นไปคนละทิศทาง แต่มิได้ความหมายว่าสมาชิกของเครือข่ายไม่สามารถจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เพราะมุมมองที่แตกต่างกันย่อมมีประโยชน์ช่วยให้เกิดการสร้างสรรคในการทำงาน แต่ความคิดที่ต่างนี้สมาชิกเครือข่ายยอมรับกัน มิฉะนั้นความแตกต่างที่มีอยู่จะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) วิสัยทัศน์ร่วมเป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้ง อันเกิดจากมุมมองความคิดที่ต่างกันไปได้ ในทางตรงข้าม เมื่อใดที่วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายส่วนตัวขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมการปฏิบัติของสมาชิกก็จะเริ่มแตกต่างจากสิ่งที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างให้เกิดขึ้น แต่ก็จำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ และสมาชิกของเครือข่ายก็ควรมี

^{๓๓} ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, การขับเคลื่อนทางสังคมด้านการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ : ผลการประเมินปี ๒๕๔๘ -๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) , ๒๕๔๙.)

^{๓๔} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชัคเซสมิเดีย จำกัด, ๒๕๔๓) .๑ หน้า ๘.

วิสัยทัศน์ย่อยส่วนตัว ที่สอดคล้องไปด้วยกันกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย แม้อาจไม่ได้ซ้อนทับอย่างแนบสนิทกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย แต่อย่างน้อยก็ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

๓) การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests / benefits) เครือข่ายเกิดจากที่สมาชิกแต่ละคนก็มีความต้องการของตนเอง แต่ความต้องการเหล่านั้น จะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ทำให้เกิดการรวมตัวกัน บนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอจะดึงดูดใจให้รวมเป็นเครือข่าย ดังนั้น การรวมเป็นเครือข่ายจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ซึ่งผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ว่าตัวเงิน อาทิ เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ กล่าวโดยสรุป คือ การที่จะดึงใครเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการเครือข่าย จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม และในหลายกรณีอาจเป็นการพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่จะจะร้องขอด้วยซ้ำ แม้ผลประโยชน์ที่แต่ละคนได้รับอาจมาน้อยแตกต่างกัน แต่ทุกคนได้รับผลประโยชน์ เมื่อใดสมาชิกได้รับประโยชน์ร่วม หรือเมื่อเขาคิดคำนวณแล้วเขาเสียมากกว่าได้ เขาก็จะเริ่มถอยตัวเองออกจากเครือข่ายไป หรือเมื่อเขาได้รับการสนองตอบต่อความต้องการที่มีอย่างสมบูรณ์แล้ว เขาก็จะออกไปจากเครือข่ายในที่สุด ประเด็นสำคัญอีกประการก็คือ ผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับต้องเพียงพอสำหรับเขาในการที่จูงใจให้เข้ามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติจริง โดยไม่ได้มีส่วนร่วมแบบประดับที่มีเพียงตำแหน่งหรือรายชื่อในเครือข่าย แต่ไม่มีการเข้าร่วมปฏิบัติจริงในเครือข่าย

๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย นับเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายในเครือข่าย ย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายจึงควรเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกันในฐานะของ “หุ้นส่วน” ของเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบที่เท่าเทียมกัน แทนความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง หมายความว่า หากการรวมตัวเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นระหว่างรัฐกับชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐก็ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในสถานะของสมาชิกเครือข่าย มิใช่การวางตัวเป็นเจ้านายเหนือประชาชน อย่างไรก็ตาม แม้จะยากในทางปฏิบัติในหลาย ๆ กรณี เพราะต้องอาศัยการเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายและการสร้างบริบทแวดล้อมอื่น ๆ เข้ามาประกอบด้วย แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำหากต้องการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง

๕) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องก็คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเสริมจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่ ตัวอย่างเช่น นักวิชาการที่เข้าใจสภาพท้องถิ่น เข้าไปทำการวิจัยร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น ก็จะช่วยให้เกิดการสะสมองค์ความรู้ของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในขณะที่ประชาชนในท้องถิ่นก็ให้ข้อมูลและความร่วมมือในการศึกษาวิจัย หรือการที่มูลนิธิขององค์กรธุรกิจช่วยสนับสนุนด้านเงินแก่องค์กรประชาชน ขณะเดียวกันความสำเร็จขององค์กรประชาชนก็สร้างชื่อเสียงแก่องค์กรธุรกิจนั้นด้วย

๖) การพึ่งพิงอิงอาศัยกัน (Interdependence) เนื่องจากธรรมชาติความจำกัดของสมาชิกในเครือข่าย ทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลัง คน ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง การจะทำให้เป้าหมายร่วมสำเร็จได้นั้น สมาชิกต่างจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การจะทำให้สมาชิกหรือหุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันให้แน่นหนา จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึก ว่า หากเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไป จะทำให้เครือข่ายล้มลงไปได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของเครือข่าย ซึ่งการพึ่งพิงร่วมกันนี้จะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

๗) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน เช่น มีการติดต่อกัน ผ่านทางการเขียนหรือการพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนา ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว ยิ่งสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะยิ่งเกิดความผูกพันภายในระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การปฏิสัมพันธ์ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น จะช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งยิ่งขึ้น องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงจะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนกกระหว่างเครือข่ายแท้กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น หากยังช่วยแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย

๔. การบริหารจัดการเครือข่าย

เครือข่ายเป็นองค์กรประเภทหนึ่ง เครือข่ายจะบรรลุเป้าหมายของการจัดตั้งได้ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี หากจะถามว่าการบริหารจัดการที่ดีควรมีลักษณะเช่นไร ซึ่งไม่มีคำตอบที่สำเร็จรูป การบริหารจัดการเครือข่าย ถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญไม่น้อยกว่ากระบวนการอื่น ๆ ของการทำงานลักษณะเครือข่าย

โรบิน ชาร์ป^{๓๔} กล่าวว่า การบริหารเครือข่ายงานพัฒนาไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว ไม่มีแม้กระทั่งแนวทางที่อาจจะยอมรับเอามาใช้ทั่วไปได้ เพราะว่าปกติแต่ละเครือข่ายจะประดิษฐ์คิดค้นวิธีการบริหารของตนเองให้เหมาะสมกับสมาชิก และสภาพการณ์แวดล้อม กระบวนการคิดค้นนี้มักจะมีลักษณะลองผิดลองถูก แนวทางในการจัดการเครือข่ายมีหลักการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) การพิจารณาสภาพของเครือข่ายว่าอยู่ในช่วงใดของวงจรชีวิต ๒) การบริหารที่สร้างโดยภาครัฐและภาคเอกชน/ชุมชน มีเงื่อนไข ค่านิยมและวัฒนธรรมที่ต่างกัน การก่อรูปเครือข่ายอาจเกิดได้จาก ๒ แนวทางใหญ่ ๆ คือ รัฐมีส่วนเป็นผู้ริเริ่ม และเครือข่ายที่ประชาชนเป็นแกนนำจัดตั้ง

^{๓๔} โรบิน ชาร์ป, *คู่มือเบื้องต้นการสร้างเครือข่ายงานพัฒนา*, แปลโดย กวินชุตินา, (กรุงเทพมหานคร, คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา, ๒๕๓๓) , หน้า ๑๙.

ปรีดา เรื่องวิชาการ^{๓๖} ให้ความหมาย “การบริหารองค์กร” ว่า หมายถึง “การจัดการปัจจัยทั้งด้านกำลังคน ซึ่งหมายถึง สติปัญญา จิตใจ ทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ ของแต่ละคน และปัจจัยด้านวัตถุ อุปกรณ์ รวมถึงทุนทรัพย์ในการดำเนินงาน แล้วผสมผสานให้ดำเนินตามยุทธศาสตร์หรือแผนงานที่วางไว้อย่างสมดุลลงตัว เพื่อนำไปสู่ผลหรือเป้าหมายที่ต้องการ” ดังนั้น หากนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการบริหารเครือข่ายชุมชน ย่อมหมายถึง การที่องค์กรชุมชนที่รวมตัวกันและทำกิจกรรมร่วมกันต้องมีการจัดการปัจจัยกำลังคนด้วยการพัฒนาสติปัญญา ทักษะความสามารถในการดำเนินงาน และพัฒนาความสัมพันธ์ภายในเครือข่าย รวมทั้งการจัดการปัจจัย ด้านวัตถุและทุนในการดำเนินงานของเครือข่ายด้วย ซึ่งทุนในที่นี้น่าจะหมายความรวมทั้งทุนทรัพย์ที่จำเป็น ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคมด้วย

Badaracco^{๓๗} เสนอว่า จุดเริ่มต้นในการที่จะเข้าใจการบริหารจัดการเครือข่ายก็คือ การตรวจสอบปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการเกิดประสิทธิผลของเครือข่าย เช่น การสื่อสาร ความรู้ และการสร้างความรู้ในการทำงานภายในองค์กร ปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญหรือมีน้ำหนักไม่เท่ากันในแต่ละสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับ

- ๑) ความชัดเจนในเป้าหมายของเครือข่าย
- ๒) แรงจูงใจที่จะสร้างและแบ่งปันความรู้ในการทำงาน
- ๓) การมีทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเพียงพอรวมถึงการมีทรัพยากรที่มีคุณภาพ
- ๔) การมีผู้นำที่ให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย
- ๕) การทำงานเป็นทีมและการมีความผูกพันต่อความสำเร็จของเครือข่ายในทุกระดับขององค์กรที่เป็นเครือข่าย
- ๖) การสนับสนุนระหว่างกันรวมทั้งความพร้อมที่ล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จร่วมกัน
- ๗) ความไว้วางใจกัน

ดังนั้น การบริหารจัดการเครือข่าย จะต้องมีความเข้าใจประเด็นต่าง ๆ อันได้แก่ ๑) ปัญหาในการทำงานเครือข่าย ๒) การประเมินประสิทธิผลของเครือข่าย ๓) การประสานงานเครือข่าย ๔) บทบาทหน้าที่และคุณสมบัติขององค์กรประสานงาน ๕) วิธีธำรงรักษาเครือข่าย และ ๖) ประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑. ปัญหาในการทำงานเครือข่าย

ปัญหาในการทำงานลักษณะเครือข่ายสามารถแบ่งเป็น ๒ ระดับ^{๓๘} ได้แก่

- ๑) ปัญหาการดำเนินงานภายใน ความแตกต่างในด้านวัฒนธรรมในการ

^{๓๖} ปรีดา เรื่องวิชาการ, **งานพลังกลุ่ม และความสุข**, (กรุงเทพมหานคร : เพื่อฟ้าพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๗) , หน้า ๑๕.

^{๓๗} Badaracco, Joseph L., **Managing Alliances In Strategic Synergy**, pp 193-208 Edited by Andrew Campbell and Kathleen Sommers Luchs, (London : ITP. 1998) , pp. 193-194.

^{๓๘} ขนิ ภูฐาน กาญจนรังษิณนท์, (๒๕๕๑) , **การบริหารงานเครือข่าย**, แหล่งที่มา : <http://www.cdd.go.th/chumchon/artical/network/netmangt.doc.>, [๑๐ มกราคม ๒๕๖๑].

ทำงานระหว่างเครือข่าย ความแตกต่างทั้งในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถระหว่างบุคคลที่มาร่วมเป็นเครือข่าย ปัญหาที่มักพบในการทำงานประการแรก ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ในการทำงานเครือข่าย เนื่องจากสมาชิกทุกคนมีงานประจำอยู่ ไม่มีใครต้องพึ่งพิงเครือข่ายจึงทำให้เครือข่ายอาจไม่มีผลในการเคลื่อนไหวหรือทำกิจกรรมเท่าที่ควร ประการที่สอง เป็นปัญหาเรื่องความสามารถในการบริหารจัดการเครือข่าย โดยเฉพาะเรื่องการประสานงาน ส่วนปัญหาอื่น ๆ เช่น การขาดทุนเพื่อการดำเนินกิจกรรม ไม่มีทุนสนับสนุน และขาดวิธีการประเมินผลเครือข่าย ฯลฯ

๒) ปัญหาของเครือข่ายในภาพรวม ปัญหาที่พบ ได้แก่ เครือข่ายมุ่งเน้นความสำเร็จมากเกินไป ทำให้มองข้ามความสำคัญของการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน ประการที่สอง เครือข่ายขาดความชัดเจนในกระบวนการทำงาน ขาดความสามารถในการมองสภาพการณ์ ทั้งในระดับลึกและระดับกว้าง และขาดการทำงานอย่างต่อเนื่อง ประการที่สาม ขาดแนวร่วมในการทำงาน เนื่องจากเครือข่ายที่จะสามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ต้องมีแนวร่วมที่หลากหลาย มิใช่เฉพาะองค์กรประเภทเดียวกันเท่านั้น แต่ต้องมีแนวร่วมในระดับกว้าง เช่น นักวิชาการ และสื่อต่าง ๆ และประการที่สี่ เครือข่ายขาดผู้นำที่มีความสามารถและมีวิสัยทัศน์

ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาของเครือข่ายที่ Starkey พบมีหลายประการดังนี้^{๓๙}

(๑) เครือข่ายที่ไม่มีทิศทางวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนยากที่จะพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายให้ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง

(๒) เครือข่ายที่มีสมาชิกหลากหลายประเภท หรือมีความแตกต่างมากระหว่างฐานะ ขนาดความเข้มแข็ง และสถานภาพอื่น ๆ ของสมาชิก หน่วยงานใหญ่มีทรัพยากรมากและสถาบันที่เจ้าหน้าที่มีการศึกษาสูง เชื่อมั่นในตัวเอง มีแนวโน้มที่จะครอบงำองค์กรที่มีขนาดเล็กกว่า

(๓) การรวมศูนย์เกิดขึ้นเมื่อผู้ประสานงานของเครือข่าย เลขาธิการ คณะทำงานและคณะกรรมการ เริ่มควบคุมและดำเนินการเครือข่ายในนามของตนเอง มากกว่าการประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับกิจกรรมของสมาชิก การตัดสินใจรวมศูนย์และการติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายดำเนินการโดยเลขาธิการ

(๔) บ่อยครั้งที่เครือข่ายประสบปัญหาเนื่องจากการขาดเงินทุนสำหรับกิจกรรมและการประสานงานภายในเครือข่าย โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อให้สมาชิกมาร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย ส่วนเครือข่ายที่มีทุนก็มักเกิดความเครียดเนื่องจากปัญหาในการจัดการและจัดสรรค่าใช้จ่ายให้กับสมาชิกให้ทั่วถึง

(๕) เนื่องจากภายในเครือข่ายข้อมูลข่าวสารจะแพร่กระจายไประหว่างคนหนึ่งไปให้กับคนอื่น ๆ ได้เสรี ทำให้อาจมีการส่งข่าวสารข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เครือข่ายต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้คนซักถาม หรือวิพากษ์วิจารณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารภายในเครือข่ายได้

(๖) เครือข่ายสามารถถูกกระทบจากการแข่งขันของเครือข่าย หรือองค์กรอื่นที่มีงานคาบเกี่ยวกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การร่วมมือกัน แต่ก็อาจนำไปสู่การแข่งขันเพื่อให้ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนทรัพยากรและการเพิ่มจำนวนสมาชิกได้เช่นกัน แหล่งทุนสามารถใช้จำนวนเครือข่ายที่มีให้

^{๓๙} Starkey, Paul, *Networking for Development*, IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development, 1997) , p. 19.

เลือกเป็นข้ออ้างที่จะไม่ให้ทุนสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายที่คล้ายคลึงกัน

(๗) การแข่งขันระหว่างเครือข่ายที่มีขอบเขตการดำเนินงานเหลื่อมซ้อนกัน อาจนำไปสู่ความร่วมมือกัน และการช่วงชิงเพื่อให้ได้รับการยอมรับการสนับสนุน และการเข้าเป็นสมาชิกได้ในขณะเดียวกัน ทั้งนี้พบว่า การแข่งขันเป็นตัวการสำคัญในการทำลายเครือข่าย

(๘) การติดตามและประเมินผลเครือข่ายมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากธรรมชาติของเครือข่ายคือความไม่เป็นระบบ และมีโครงสร้างหลวมที่มุ่งเน้นความก้าวหน้าในอนาคตไม่ใช่ประสบการณ์ในอดีต นอกจากนี้ยังพบว่า เป็นการยากที่จะนิยามตัวชี้วัดความสำเร็จของเครือข่าย และคุณลักษณะของผล และประโยชน์ของการสร้างเครือข่ายให้มีความเที่ยง

(๙) เครือข่ายระดับชาติและเครือข่ายระหว่างประเทศหลายแห่งพบปัญหาอุปสรรคทางการเมือง ทำให้มีสภาพที่ไม่มั่นคงและถูกควบคุมอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนข่าวสารและการวิจารณ์รัฐบาล

๔.๒. การประเมินประสิทธิผลของเครือข่าย

ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในการประเมินประสิทธิผลของระบบใด ๆ ก็คือ จะประเมินตรงจุดใด ประเด็นใดที่ควรเป็นประเด็นหลักในการประเมิน แนวคิดหนึ่งที่น่าจะใช้ในการประเมิน คือแนวคิดของ Daft^{๔๐} ซึ่งใช้ทฤษฎีในการประเมินประสิทธิผลขององค์กรทั้ง ๔ ทฤษฎี คือ

๑) Goal Model ประเมินประสิทธิผลขององค์กรจากระดับของการบรรลุเป้าหมาย

๒) System-Resource Model ประเมินประสิทธิผลขององค์กรจากความสามารถในการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็น

๓) Internal Process Model ประเมินประสิทธิผลขององค์กรจากกระบวนการในการทำงาน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสารที่ชัดเจน และเป็นการสื่อสารแบบสองทาง การกระจายอำนาจการตัดสินใจไปให้แก่ฝ่ายที่มีข้อมูลสำคัญต่อการตัดสินใจในประเด็นนั้น ๆ บรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร และปรึกษาหารือกันโดยสม่ำเสมอ ฯลฯ

๔) Strategic Constituencies Model ประเมินประสิทธิผลจากความพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ

๔.๓. การประสานงานเครือข่าย

เป็นที่ยอมรับกันว่า ไม่มีทฤษฎีการบริหารใดที่เหมาะสมสำหรับทุกสถานการณ์ เพราะว่าการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ หลักการสำคัญในการบริหารคือ การเข้าใจเรื่อง เป้าหมายขององค์กร โครงสร้าง กระบวนการทำงาน รวมถึงการประสานงาน การติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจภาวะผู้นำ ความเข้าใจกระบวนการการบริหาร สิ่งเหล่านี้การบริหารจัดการเครือข่ายต้องมีความเข้าใจ โดยเฉพาะประเด็นของการประสานงาน และหลักในการทำงานเป็นเครือข่าย ในประเด็นของการประสานงานนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่เช่นนี้จำเป็นต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และคุณสมบัติขององค์กรที่ทำหน้าที่ประสาน และองค์กรเครือข่ายที่เป็นสมาชิกด้วยบทบาทหน้าที่ขององค์กรเครือข่าย อันประกอบด้วย

^{๔๐} Daft ,Richard L., **Organization Theory**, (California : Free Press, 1998) , p. 15.

๑. ร่วมปรึกษาหารือและมีกิจกรรมร่วมกับเครือข่าย
๒. สนับสนุนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรสมาชิก
๓. มีพันธกิจร่วมกับเครือข่าย พร้อมที่จะสละประโยชน์บางประการเพื่อ

ส่วนรวม

๔. ดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่ได้ร่วมกันวางไว้และมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ของเครือข่าย

๕. ให้ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ และประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีแนวร่วมกับเครือข่ายมากยิ่งขึ้น

๖. จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และระดมสมองเพื่อพัฒนางานของเครือข่าย

๗. ระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาภารกิจของเครือข่าย

๘. ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน และให้ข้อเสนอแนะเครือข่ายและกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายที่เครือข่ายกำหนดไว้

๔.๔. บทบาทหน้าที่และคุณสมบัติขององค์กรประสานงาน

- ๑) แจกจ่ายข่าวสารข้อมูลอย่างสม่ำเสมอต่อเครือข่าย โดยอาจทำในรูปจดหมายข่าว

กิจกรรม

- ๒) เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลสู่สาธารณะ ซึ่งอาจทำในรูปการจัดประชุมจัดให้กลุ่มเหล่านั้นเข้าร่วมด้วย

- ๓) เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายนอกและสมาชิกเครือข่าย

- ๔) สนับสนุนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรสมาชิกเครือข่าย

- ๕) จัดหาทุนสำหรับเครือข่าย รวมทั้งช่วยหาทุนทำกิจกรรมสำหรับองค์กรสมาชิก

- ๖) ริเริ่มและจัดกิจกรรมหลักสำหรับเครือข่าย

อนึ่ง การประสานงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ ต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) มีการสื่อสารระบบเปิด (Open Communication) หมายถึงการสื่อสารอย่างเปิดเผย เป็นการสื่อสารแบบสองทาง ผู้สมารถโต้ตอบกันได้อย่างมีอิสระ

- ๒) บรรยากาศในการทำงานเป็นแบบสมานฉันท์ (Harmony) ทำงานกันแบบพี่น้อง รู้จักวิธีการและมารยาทในการอยู่ร่วมกัน รู้จักให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน ต้องมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในความดีของกันและกันระดับหนึ่ง รวมทั้งต้องมีกิจกรรมที่จะรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอันเป็นเงื่อนไขของการสร้างสมานฉันท์

๓) การทำงานสอดคล้องกัน (Synchronize) หมายถึง ผสมผสานกันได้ การทำงานจะสอดคล้องกันได้ต้องมีความสมานฉันท์ ขณะเดียวกันต้องรู้จักจุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง และผู้ที่ตนทำงานด้วย รู้จักนำจุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาสร้างเสริมการทำงานของเครือข่าย

๔) เป็นไปตามเป้าหมายและทันเวลา (Reaching the Goals with the Time Limitation) เหตุผลหนึ่งที่น่าไปสู่การสร้างเครือข่าย คือความจำเป็นด้านประสิทธิภาพ เช่น ความรวดเร็วทันเวลา และประหยัดค่าใช้จ่าย

๔.๕. วิธีการธำรงรักษาเครือข่าย

เครือข่ายจำเป็นต้องมีความยั่งยืนหรือไม่ จุดประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่ายก็เพื่อดำเนินกิจกรรม เมื่อกิจกรรมลุล่วงเครือข่ายก็อาจจะสลายตัวไป ในทางปฏิบัติทั้งเครือข่ายที่สลายตัวไปเมื่องานสำเร็จ และเครือข่ายที่สลายตัวไปเพราะเป็นเครือข่ายที่ไม่มีกิจกรรม จึงไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การมองความยั่งยืนของเครือข่ายจึงน่าจะมองความสามารถในการขยายเครือข่ายเพื่อสร้างแนวร่วมในการทำงาน รวมทั้ง การขยายกิจกรรม ขยายพื้นที่การทำงานอย่างไรก็ตาม การธำรงรักษาเครือข่าย เพื่อให้เครือข่ายสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องโดยยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการรักษาเครือข่าย ได้แก่

๑) ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เช่น ผ่านทางจดหมายข่าวหรือการจัดประชุมประจำปี หรือจัดเวทีสัญจร เป็นต้น

๒) ให้ความสำคัญกับเครือข่าย

๓) ส่งเสริมให้สมาชิกมีกิจกรรมเพื่อมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง

๔) กระตุ้นให้สมาชิกตื่นตัวและสนใจในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

๕) การเปลี่ยนแปลงผู้นำอาจเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการรักษาเครือข่ายไว้

๖) อำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ แก่สมาชิก

๗) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

๔.๖. ประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย

ในความเป็นจริง หน่วยงานด้านการพัฒนาทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานพัฒนาภาครัฐต่างหน่วยต่างทำงานกันไป ไม่เคยเกี่ยวข้องกัน หน่วยงานที่ทำงานคล้ายคลึงกัน ยุ่งอยู่กับการแก้ปัญหาวันต่อวัน เพื่อให้หน่วยงานของตนอยู่รอด มีการทำงานซ้ำซ้อนในพื้นที่เดียวกัน การทำงานใช้กรอบความคิดหรือหลักการเฉพาะที่เคยใช้อย่างใดอย่างหนึ่งพัฒนาในสาขาแคบๆ และเป็นไปตามนโยบายขององค์กร เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมต้องการเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งอาจเป็นปัจจัยนำเข้า อันได้แก่ เทคโนโลยี การฝึกอบรม แนวคิดในการวิจัย ข้อเสนอโครงการหรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แม้กระทั่งกิจกรรมการพัฒนาบุคคลหรือองค์กรก็จะใช้สิ่งต่าง ๆ ที่พอจะหาได้ใกล้มือและอาจมีการออกแบบใหม่หรือสร้างชิ้นใหม่ถ้าจำเป็น ซึ่งต้องการเวลา วัสดุทัศน งบประมาณ หรือสิ่งเอื้ออำนวยอื่น ๆ ที่จะทำให้สามารถพิจารณาได้ว่า จำเป็นต้องใช้เครื่องมืออันจริง ๆ หรือไม่ มีเครื่องมืออื่นที่พอจะหาได้ และสามารถจะนำมาใช้ในท้องถิ่นหนึ่งในเวลาที่กำหนดได้อย่างไร เครือข่ายสามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์

กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตนและให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ดังนั้น การสร้างเครือข่ายสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่องค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) เป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ให้ความช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหา ช่วยสนับสนุน และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
- ๒) สร้างการทำงานเป็นทีม สามารถระดมความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดพหุปัญญา ทำให้งานมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จที่ดี
- ๓) เป็นฐานสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาประเทศ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่สนใจ
- ๔) สามารถทำการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานได้อย่างทั่วถึง
- ๕) เป็นพลังในการต่อรองเพื่อสิ่งที่ถูกต้องเกิดพลังที่เข้มแข็งในการดำเนินงาน ผลักดันเรื่องที่เครือข่ายสนใจให้ประสบผลสำเร็จ
- ๖) ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๓.๔ ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของเครือข่าย

ความสำเร็จของเครือข่ายจะต้องประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้^{๔๑}

๑) ความเข้าใจเครือข่ายที่สร้างขึ้นและล้มไปอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา มีสาเหตุสำคัญประการแรก มาจากการที่เครือข่ายไม่สามารถสร้างความเข้าใจให้ตรงกันได้ ระหว่างมวลสมาชิก โดยอาจเป็นความไม่เข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของเครือข่ายตั้งแต่เริ่มต้น หรือเป็นความไม่เข้าใจในบทบาทของสมาชิกที่ตนเองเป็นอยู่ นั่นว่ามีบทบาทอย่างไร เป็นบทบาทหลักหรือบทบาทสนับสนุน ดังนั้น เมื่อเครือข่ายที่สร้างขึ้นได้ดำเนินการไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง สมาชิกที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ก็อาจถอนตัวออกไป ด้วยเห็นว่า เครือข่ายไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนเองหรือสำหรับสมาชิกที่ไม่เข้าใจบทบาทของแต่ละส่วนก็อาจเกิดเป็นความสับสนว่า กิจกรรมแต่ละกิจกรรม ใครควรเป็นแกนหลัก และใครควรเป็นผู้สนับสนุน เช่น หน่วยงานภาครัฐก็ไปทำบทบาทการเป็นแกนหลัก(แทนที่จะเป็นบทบาทของกลุ่มคน ชุมชนเจ้าของพื้นที่) ในขณะที่ผู้ที่เป็แกนหลักเองก็อาจจะยังเคยชินกับรูปแบบเดิมของการเป็น “ผู้ร่วมกิจกรรม” ที่รอคอยการนำจากภายนอก

๒) ความเป็นประชาธิปไตย การที่สมาชิกทุกคนในเครือข่ายมีอิสระทางความคิด สิ่งที่ตามมาก็คือ ความหลากหลายที่มีทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของความคิดที่แสดงออกมา ดังนั้น จุดเริ่มต้นที่จะทำให้ความแตกต่างเหล่านี้อยู่ด้วยกันได้อย่างราบรื่นคือ การให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทั้งหลายได้เห็นทางเลือกอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากที่ตนคิดเห็น ตามประสบการณ์ที่จำกัดของแต่ละบุคคล และเมื่อได้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางความคิดระหว่างกันแล้วจุดเด่นจุดด้อยของแต่ละทางเลือกจะได้รับการวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นผลจากการหลอมรวมของทุกความคิดมาเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด บนพื้นฐานการยอมรับของสมาชิกโดยรวม

^{๔๑} ธนา ประมุขกุล, เครือข่าย, วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๔๔)

๓) ความจริงใจ เนื่องจากการทำงานในเครือข่าย เน้นการประสานงานในแนวราบ ไม่เน้นการบังคับสั่งการ ดังนั้น ผู้ที่เป็นสมาชิกจึงต้องเข้ามาด้วยความสมัครใจและมีความจริงใจในการทำงานร่วมกัน โดยเห็นประโยชน์ร่วมตามที่เครือข่ายกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ซึ่งบางครั้งประโยชน์ร่วมที่จะเกิดขึ้นได้นั้น อาจหมายถึงผลรวมของการเสียสละที่มาจากสมาชิกแต่ละส่วนนั่นเอง

๔) การจัดการ ไม่ว่าในเครือข่ายใหญ่หรือเล็ก สมาชิกมากหรือน้อย การจัดการยังคงเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในความสำเร็จขององค์กรเสมอ และสำหรับการจัดการเครือข่ายที่มีพื้นฐานสมาชิกหลากหลายมารวมกันโดยอิสระ โดยไม่ถือการสั่งการเป็นกลไกหลักนั้น การจัดการจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นไปอีก ความยืดหยุ่นในการจัดการให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งในการจัดการเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่เครือข่ายต้องติดต่oprสานงานกับกลุ่มองค์กรภายนอกอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากการจัดการของเครือข่าย

๕) การสื่อสาร การสื่อสารคือ ตัวกลางที่ทำให้เครือข่ายสามารถเชื่อมโยงติดต่อกันได้โดยเป็นที่ราบกันเป็นอย่างดีว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิผลไม่ควรจะเป็นแบบทางเดียว เพราะนั่นคือระบบสั่งการ การสื่อสารที่มีประสิทธิผลในเครือข่ายจะต้องมีลักษณะหลากหลายช่องทาง เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกกันเองได้โดยอิสระ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันให้มากที่สุด แม้ว่าเครือข่ายจะมีระบบการสื่อสารหลักผ่านทางผู้ประสานงานอยู่ก็ตาม แต่ไม่ควรกำหนดเป็นระบบการสื่อสารที่ตายตัวว่าต้องผ่านเป็นขั้นเป็นตอนตามนั้น เพราะการกำหนดเช่นนี้อาจทำให้เครือข่ายต้องเข้าไปติดอยู่ในระบบที่มากขึ้นตอนที่สร้างขึ้นมาจากอีก ทั้ง ๆ ที่เครือข่ายก็พยายามจะหลีกเลี่ยงออกมาจากกรอบที่เป็นปัญหาของระบบอยู่แล้ว

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็ง ได้แก่

๑) สัมพันธภาพ ปัจจัยด้านสัมพันธภาพจึงเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้นต่อการนำไปสู่ความสำเร็จของการเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ถ้าหากสมาชิกมีความเข้าใจและจริงใจในการเข้ามาร่วมเครือข่ายแล้ว สิ่งที่จะได้ตามมาคือ ความเชื่อมั่นวางใจในเครือข่ายซึ่งจะเป็นพื้นฐานของสัมพันธภาพที่ดีในหมู่สมาชิก การมีสัมพันธภาพที่ดีนี้ไม่เฉพาะว่าต้องเป็นไปในลักษณะที่ใกล้ชิดกันเท่านั้นจึงเรียกว่าสัมพันธภาพที่ดี เพราะเครือข่ายที่สมาชิกอยู่ห่างไกลกัน ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ และการสื่อสารยังไม่สมบูรณ์พร้อม สมาชิกก็อาจจะไม่สามารถสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกันได้ เหมือนกับเครือข่ายที่สมาชิกอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เช่น ที่อยู่ในตำบล หรือในจังหวัดเดียวกัน แต่เครือข่ายที่มีข้อจำกัดดังกล่าวก็ยังคงสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีได้ในลักษณะของความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความอะลุ่มอล่วย ยืดหยุ่น ในความสัมพันธ์ของสมาชิกที่เป็นไปตามธรรมชาติของกลุ่มที่มีความเข้าใจและความจริงใจเป็นพื้นฐาน

๒) ความชัดเจนของเป้าหมาย การมีเป้าหมายที่ชัดเจนของเครือข่ายสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็นในเครือข่ายเป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะนำไปสู่เอกภาพในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ดังนั้น ความชัดเจนของเป้าหมายซึ่งมาจากความคิดเห็นของมวลหมู่สมาชิก จึงสะท้อนถึงความเข้มแข็งของเครือข่ายไปด้วย นอกจากนี้ การมีเป้าหมายที่เครือข่ายต้องการบรรลุชัดเจน ก็จะเป็นเสมือนเข็มทิศนำทางให้สมาชิกในเครือข่ายได้เข้าใจตรงกัน และเดินไปในทิศทางเดียวกัน โดยไม่หลงใช้เวลาและทรัพยากรกับภารกิจที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของเครือข่าย

(๓) กระบวนการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ เครือข่ายต้องมีความเป็นประชาธิปไตยซึ่งจะแสดงออกให้ปรากฏได้อย่างชัดเจนในวาระที่จะต้องเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ หากเครือข่ายได้ให้โอกาสในการเสนอความคิดเห็น และให้สิทธิในการตัดสินใจแก่สมาชิกอย่างเป็นอิสระเต็มที่แล้ว ย่อมบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการเป็นเครือข่ายในกระบวนการที่ต่างไปจากองค์กรที่มีการฝากอำนาจสิทธิขาดในการคิดและตัดสินใจไว้กับบุคคลเพียงคนเดียว หรือกับกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่งที่มีได้แสดงถึงโอกาสและสิทธิของสมาชิกทั้งหมด ผลจากการที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจนี้จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ของหมู่สมาชิกที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการระดมสรรพกำลัง เมื่อเครือข่ายมีความต้องการ

(๔) ลักษณะกิจกรรมและความต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมที่ระบุว่าเป็นกิจกรรมเครือข่ายโดยที่มีหน่วยงานเจ้าภาพเป็นผู้จัดให้ภาคีสมาชิกได้มาพบปะกันอยู่ในหลาย ๆ เวที ซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่าย แต่หลังจากนั้น เครือข่ายที่จะมีความเข้มแข็งอยู่ได้ด้วยตนเองจะต้องพยายามพัฒนาไปสู่การคิดและดำเนินกิจกรรมด้วยเครือข่ายเองเป็นหลัก โดยไม่ต้องรอว่าจะมีผู้มาจัดการให้จึงจะเกิดกิจกรรมของเครือข่ายได้ ซึ่งเป็นลักษณะของการพึ่งพิงภายนอกที่ไม่ใช่การอยู่ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ความสม่ำเสมอต่อเนื่องของกิจกรรมเป็นสิ่งที่ช่วยบอกถึงความเข้มแข็งของเครือข่ายเข้มแข็งด้วยเช่นกัน

(๕) แหล่งของทรัพยากร/ศักยภาพ トラバใดที่เครือข่ายยังต้องรอคอยผู้รู้และพึ่งพิงทรัพยากรจากภายนอก トラバนั้น เครือข่ายก็จะได้ชื่อว่าอยู่ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น การที่เครือข่ายสามารถแสวงหาและดึงทรัพยากร/ศักยภาพที่มีอยู่ภายใต้เครือข่ายมาใช้ได้มากเพียงไร ความเข้มแข็งของเครือข่ายก็เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เพราะการกระทำเช่นนั้นนอกจากแสดงถึงการพึ่งพาตนเองได้แล้ว จะยังเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับสิ่งที่สมาชิกเป็นและที่เครือข่ายมีอยู่อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามควรเข้าใจตรงกันว่าการแสวงหาทรัพยากร/ศักยภาพจากภายในนี้ ไม่ได้หมายความว่าเครือข่ายจะปฏิเสธการสนับสนุนจากภายนอกโดยสิ้นเชิง เพียงแต่ให้สมาชิกทุกคนตระหนักว่า เครือข่ายต้องมุ่งพึ่งพาตนเองก่อนนึกถึงการช่วยเหลือจากภายนอก

๖) การเรียนรู้ และนวัตกรรม แม้ว่าจำนวนของสมาชิกในเครือข่ายจะทำให้เห็นภาพของขนาดเครือข่ายในเชิงปริมาณ แต่ความเข้มแข็งของเครือข่ายต้องดูที่คุณภาพประกอบและเป็นคุณภาพที่มีความหมายมากกว่าเป็นเพียงการบวกรวมเชิงปริมาณนั้น หมายถึงว่า ความหลากหลายที่มาร่วมกันของสมาชิก ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่สามารถนำไปสู่การพัฒนา จนเกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมตามมา คุณภาพใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ จึงอาจเป็นสิ่งที่เหล่าสมาชิกเกิดเป็นการเรียนรู้ขึ้นในตนเอง อันเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มหรืออาจเป็นผลปรากฏรูปธรรมในกิจกรรมที่มีพัฒนาการไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงการเป็นนวัตกรรมต้นแบบให้กับผู้อื่นต่อไป ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ความร่วมมือขององค์กรสมาชิก/สมาชิก การมีคณะกรรมการที่เต็มใจเข้ามาทำงาน องค์กรสมาชิกมีความผูกพันกันทำงานด้วยใจ มีความเอื้ออาทรเป็นการทำงานแบบเพื่อนไม่ใชการบังคับบัญชา

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก

ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วย

๑) ตัวชี้วัดระดับบุคคล/ สมาชิกประกอบด้วย ๑) มีการทำบัญชีครัวเรือน ๒) มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงสมาชิกครัวเรือนในวัยทำงานมีงานทำ ๓) คนในครอบครัวมีสุขภาพแข็งแรง (ไม่เป็นโรคเจ็บป่วยจากสารเคมี/ยาฆ่าแมลง/ความเครียด) ๔) ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตวิถีการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ๕) มีจิตสาธารณะเพิ่มมากขึ้น

๒) ตัวชี้วัดระดับกลุ่ม ๑) สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ๒) กลุ่มมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ (มีการรายงานผลการดำเนินงานรายงานการเงิน ต่อสมาชิก/สาธารณะ ทุก.....เดือน) ๓) มีฐานข้อมูลสมาชิกกลุ่มที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือไฟล์ข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน ๔) มีการจัดสรรผลกำไรรายได้จากการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ ๕) มีคนทำงานที่มาจากหลากหลาย (วัย เพศ อายุ กลุ่ม/องค์กร) มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน และทำงานอย่างต่อเนื่อง ๖) กิจกรรมที่ดำเนินการต้องไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ๗) มีการขยายกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่ง ๘) มีการผลิต แลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันปัจจัยการผลิต/ผลผลิต และหรือเชื่อมโยงปัจจัยการผลิต/ผลผลิตกับตลาดภายนอกได้

๓) ตัวชี้วัดระดับชุมชน/ หมู่บ้าน ๑) มีการวิเคราะห์ศักยภาพปัญหา ทิศทางต่างๆ ของชุมชนทุกปี ๒) มีแผนชีวิตชุมชน/ แผนแม่บทชุมชนและเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มาจากมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ครอบคลุมด้านปัจจัยสี่ และนำแผนไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ พัฒนาสวัสดิการ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนได้ ๓) มีการเชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูปและการบริการในชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ๔) มีการเชื่อมโยง/บูรณาการทุนชุมชน(ที่เป็นเงินและไม่ใช้ตัวเงิน) เพื่อใช้เป็นกองทุนกลาง ในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ๕) มีระบบข้อมูล และชุดความรู้ของชุมชนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๔) ตัวชี้วัดระดับตำบล ๑) มีแผนพัฒนาตำบลทุกมิติ (สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง ฯลฯ) ที่เห็นแผนด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างชัดเจน ๒) เชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูปและการบริการในชุมชน เป็นเครือข่ายระดับตำบล(เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ความรู้ การต่อรอง ฯลฯ) ๓) เชื่อมโยงกลุ่ม/เครือข่ายการผลิต การแปรรูปและการบริการเป็นเครือข่ายระหว่างตำบล (คลัสเตอร์) หนุนช่วยกัน ๔) เชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต การแปรรูปและการบริการกับภาคธุรกิจ ภาคีการพัฒนา ๕) มีกองทุนระดับตำบลที่เป็นนิติบุคคล และคนในตำบลเป็นเจ้าของ(กองทุนระดับตำบล หมายถึง การบูรณาการทุนในระดับตำบล ที่อาจทำหน้าที่แตกต่างกัน แต่มีความเข้าใจในการทำงานและมีข้อมูลภาพรวมของกลุ่มต่างๆ หรือมีการลงหุ้นร่วมในนามของกลุ่ม หรือการมีธนาคารของคนในตำบล เป็นธนาคารกลางของชุมชน เพื่อจัดการการเงินทั้งระบบร่วมกัน) ๖) มีกลไกการจัดการร่วม ที่เป็นศูนย์กลางการซื้อขาย/รวบรวม/กระจายสินค้า และเชื่อมโยงการตลาดและเจรจาทางการค้า ทั้งในระดับชุมชน ตำบลและจังหวัด โดยอาจใช้ระบบสหกรณ์ รวมถึงมีข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบการผลิตและการตลาด ๗) มีการพึ่งตนเองของการสร้างเศรษฐกิจฐานรากโดยอาจพิจารณาจาก ๗.๑) สามารถบริหารจัดการหนี้สินได้ ๗.๒) มีรายได้มากกว่ารายจ่าย ๗.๓) มีระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ครบวงจร (ผลิต/บริโภค/แปรรูป/จำหน่าย/แบ่งปัน) ๗.๔) มีการวิจัย พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ ๗.๕) มี

การจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล และมีประสิทธิภาพ๗.๖) มีความร่วมมือที่ดีกับภาคธุรกิจและภาคีการพัฒนา ๗.๗) มีแนวนโยบายของหน่วยงานที่สนับสนุนชัดเจน

๒.๔.๑ ศักยภาพทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันและเกื้อกูลต่อการทำมาหากินของชาวบ้าน และสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชนด้วยศักยภาพทางเศรษฐกิจที่สำคัญประกอบด้วย

- ๑) พุนทางทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นฐานการผลิตในการสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ
- ๒) การปรับเปลี่ยนการผลิต โดยปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นการเกษตรผสมผสาน
- ๓) การจัดการแรงงาน การประกอบอาชีพการเกษตรชาวบ้านผ่านกระบวนการสืบทอดจากบรรพบุรุษในการทำมาหากินและผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมของยุคสมัย
- ๔) การตลาดที่มั่นคง ด้วยลักษณะทางกายภาพทำเลที่ตั้งของชุมชนที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกในการเข้าถึงชุมชน
- ๕) พุนทางสังคมและวัฒนธรรม ด้วยชีวิตของชาวบ้านมีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความรักความสามัคคีต่อกัน
- ๖) บทบาทผู้นำชุมชน ผู้นำเป็นจุดศูนย์รวมพลังของคนในชุมชน
- ๗) องค์กรชุมชนพึ่งตนเอง ในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนพึ่งตนเอง โดยวัตถุประสงค์หลักเพื่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๒.๔.๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็น เศรษฐกิจฐานราก

๒.๑ บทนำ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ เน้นตอบโจทย์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยทุกคนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาและประเด็นยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์ชาติด้านที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑.๑ เป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

๒.๑ ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน

๒.๒ ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น
ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

๒.๑ สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

๒.๒ กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ

๒.๓ เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ

๒.๑.๒ ประเด็นภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

๔.๑ การเกษตรสร้างมูลค่า

๔.๑.๑ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น

๔.๑.๒ เกษตรแปรรูป

๔.๒ พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่

๔.๒.๑ สร้างโอกาสเข้าถึงตลาด

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

๔.๑ การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ

๔.๑.๑ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก

๔.๑.๒ กระจายการถือครองที่ดินและการเข้าถึงทรัพยากร

๔.๒ การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

๔.๒.๑ การพัฒนากำลังแรงงานในพื้นที่

๒.๔.๓ แผนย่อยของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก

เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากสามารถ ดำเนินการให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็น เศรษฐกิจฐานราก จึงมีแผนย่อยทั้งหมดจำนวน ๒ แผน ได้แก่ การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ และการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีรายละเอียดของแต่ละแผนย่อยดังนี้

๓.๑ แผนย่อยการยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเน้นการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของเกษตรกร แรงงานทั่วไป และกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการ ผ่านการสนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้และทักษะที่สาคัญและจาเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เพื่อยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการบริหารจัดการหนี้สิน ครอบคลุมทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน และการใช้ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มายกระดับห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่าที่สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรม

๓.๑.๑ แนวทางการพัฒนา

๑) เสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยสร้างโอกาสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ ทั้งทางด้านเทคโนโลยี การจัดการ การบริหารจัดการความเสี่ยง และการตลาด มีทักษะต่าง ๆ ที่สอดคล้อง

และจ าเป็นต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการ มีความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีการผลิต การควบคุม ต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจัดการคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตของตนให้สามารถมีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ สามารถเชื่อมโยงและผสมผสานบูรณาการองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับ องค์ความรู้ที่สร้างขึ้นใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชน ที่ครบวงจร ครอบคลุมทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒) บริหารจัดการหนี้สินอย่างยั่งยืน โดยการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินให้กับ ประชากรที่มีรายได้น้อยผ่านการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและส่งเสริม ความรู้และวินัยทางการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน นำไปสู่การออมเพื่อเป็นทุนและหลักประกันในการ ลงทุน พัฒนามาตรการแก้ปัญหาหนี้ในระบบอย่างยั่งยืนและปรับโครงสร้างหนี้ให้สอดคล้องกับ ศักยภาพในการชำระหนี้เพื่อป้องกันหนี้เสียที่อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในการขอสนับสนุนแหล่งทุน

๒.๔.๔ เจตนารมณ์ และเป้าหมายของการสนับสนุนงานเศรษฐกิจและทุนชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้เห็นความสำคัญของฐานงานเศรษฐกิจและทุนชุมชน เนื่องจากเล็งเห็นว่าจะเป็รรากฐานอัน มั่นคง ที่จะทำให้ขบวนองค์กรชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน จึงกำหนดการ สนับสนุนงานดังกล่าวไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มาตรา ๗ (๑) ว่า “สนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือ บูรณาการ และหลักการพัฒนาที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม”

เจตนารมณ์สำคัญของการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน พอช. มี เจตนารมณ์มุ่งเน้นให้ “ชุมชนท้องถิ่นมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเอง และ จัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน” โดยรูปธรรมของการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่ผ่านมา ตั้งอยู่บนฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถแยกหมวดของฐานงานที่นำไปสู่ หรือสามารถ เชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน ดังนี้

๑) ฐานระบบการเงินและทุน ที่ปรากฏรูปธรรมในเรื่อง การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ องค์การการเงิน การสนับสนุนระบบสินเชื่อเพื่อการพัฒนา การบูรณาการกองทุน การแก้หนี้ในระบบ และสถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น

๒) ฐานการพัฒนาอาชีพ รายได้ เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ การ จัดทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งธุรกิจชุมชน-วิสาหกิจชุมชน และการจัดทำแผนชุมชน ระบบการผลิต เกษตรยั่งยืน เป็นต้น

๓) ฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์/การ จัดการลุ่มน้ำ ป่าชุมชน การดูแลที่ดิน เกษตรธรรมชาติ/ความมั่นคงทางอาหาร ประมงชายฝั่ง การ จัดการขยะ เป็นต้น

๔) ฐานการสร้างสวัสดิการ จากที่องค์กรชุมชน/กลุ่มจัดตั้งขึ้นเอง หรือผ่านการสนับสนุนงบประมาณสมทบกองทุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน กองทุนรักษากัน-รักษาดิน กองทุนฌาปนกิจ เป็นต้น

๕) ฐานการพัฒนาจากเครือข่ายงานประเด็น หรือเครือข่ายคลัสเตอร์ (Cluster) ที่เป็นการเชื่อมโยงประสานการทำงานร่วมกันของขบวนการองค์กรชุมชนที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้เกิดพลังการเคลื่อนไหว หรือเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ แลกเปลี่ยนสินค้า หรือเป็นคู่ค้า ฐานการผลิตซึ่งกันและกัน เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว ท้องเที่ยวชุมชน ร้านค้าชุมชน การจัดการที่อยู่อาศัย (บ้านมั่นคง) การก่อสร้างชุมชน/ช่างชุมชน ประมงพื้นบ้าน การจัดการภัยพิบัติหรือภัยจากธรรมชาติ สภาองค์กรชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรม เป็นต้น

เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน

การพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนมีเป้าหมาย สำคัญ ๔ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ ระดับครอบครัว : ทุกครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี “กินอิ่ม นอนอุ่น ทุนมี เหลือกิน” โดยดูได้จาก ๔ ปัจจัยหลัก คือ

อยู่ดีกินดี (ปากท้องอิ่ม)
เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
ผลผลิตขายได้ มีรายได้ที่มั่นคง
สุขภาพร่างกาย จิตใจแข็งแรง

ระดับที่ ๒ ระดับกลุ่มองค์กร/ชุมชน/หมู่บ้าน : มีกลุ่มองค์กรชุมชนด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมั่นคงทางอาหาร ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ สุขภาพกายใจแข็งแรง

ระดับที่ ๓ ระดับพื้นที่/ ตำบล : มีฐานงานเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ระดับที่ ๔ ระดับจังหวัด : เชื่อมโยงเครือข่ายเศรษฐกิจและทุนชุมชน ที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในระดับนโยบาย เพื่อยกระดับให้เป็นจังหวัดการตนเองด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน

๒.๕ หลักธรรม

๒.๕.๑. หลักสัปปริสธรรมประกอบด้วย

๑) ฉัมมัณฺณุตตา คือ รู้จักเหตุ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล รู้จักวิเคราะห์สาเหตุของสถานการณ์และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล

๒) อัถถณฺณุตตา คือ รู้จักผล รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก

๓) อัถตถณฺณุตตา คือ ความรู้จักตน ว่ามีสถานภาพเป็นอะไร ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น ว่าขณะนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔) มัตตณฺณุตตา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี พอเหมาะ พอควร พอเพียง

๕) กาลัญญตา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖) ปริสัณญตา คือ ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน รู้จักกลุ่มบุคคล รู้จักหมู่คณะ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประพจน์ต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา ต้องทำกิจหรือปฏิบัติแบบนั้น จะต้องพูดอย่างไร ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างไร เป็นต้น

๗) บุคคลัญญตา คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าวัฒนธรรมชุมชนมีอธยาศัย มีความสามารถ มีคุณธรรม เป็นต้น

๒.๕.๒. หลักอิทธิบาท เป็นหลักที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการมืองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๑) การทำงานด้วยความรัก (ฉันทะ) หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป Chanda: will; zeal; aspiration) รวมความถึง การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม กล่าวคือ ความรักงาน การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัล หรือผลกำไร เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจทำ)

๒) การทำงานด้วยความเพียรพยายาม (วิริยะ) หมายถึง ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย Viriya: energy; effort; exertion; perseverance) และยังรวมความถึง ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดสาหัส ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคอง ธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ กล่าวคือ สุ้งาน ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน คือ พากเพียรทำ ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ก้าวไปข้างหน้า เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น จนกว่าจะสำเร็จ (แข็งใจทำ)

๓) การทำงานด้วยความเอาใจใส่ (จิตตะ) หมายถึง ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝัไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ Citta: thoughtfulness; active thought; dedication) รวมความถึง จิต มโน มานัส มโนวิญญานธาตุ กล่าวคือ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิตฝึกฝั ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ ด้วยความเอาใจฝึกฝัในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ ตรวหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง)

๔) การทำงานด้วยความเข้าใจ (วิมังสา) หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการ

วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น Vāmassā: investigation; examination; reasoning; testing) รวมความถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ กล่าวคือ ทำงานด้วยปัญญา ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น ความหมั่นไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น เมื่อทำสิ่งใดหาด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ) คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

๒.๖. มรดกวัฒนธรรมแห่งสายน้ำ

๒.๖.๑. สายน้ำ กับ ชีวิต คนไทย มีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับ“สายน้ำ” และ“ธรรมชาติ” การสร้างบ้านสร้างเมือง สร้างชุมชน แต่โบราณกาลจะเลือกทำเลที่มี แม่น้ำ ลำคลองและแหล่งน้ำเป็นสำคัญ เพื่อใช้ ในการอุปโภค บริโภค การสัญจร และ การเกษตรกรรมยังชีพแห่งชีวิต และชุมชน “สายน้ำ” จึงเปรียบเสมือน “สายโลหิตของชีวิตคนไทย” มาแต่ อดีต จวบจนปัจจุบัน ยัน อนาคต เพราะ น้ำ คือ ชีวิต “น้ำ” ยังนำมาซึ่ง “คติธรรม” ในการดำเนินชีวิตของชาวไทย ให้เข้าใจถึง สัจธรรม ใน ธรรมชาติของชีวิต กล่าวคือ

“ น้ำ” มีลักษณะ “ชุ่มเย็น” ผู้ใดได้ดื่ม ได้อาบแล้วชุ่มเย็น ชุ่มชื่นใจ เปรียบเหมือน “ความเมตตา” คือ ความรักความปรารถนาดีซึ่งกันและกัน ตรงข้ามกับ ความร้าวร้อน อันหมายถึง ความโกรธ หรือ โทสะ เปรียบเหมือน ไฟ เผาจิตใจให้ร้อนรน

“น้ำ” มีลักษณะ “รวมตัวกันเป็นนิจ” ผสมผสานกันได้สนิท มนุษย์ เป็น สัตว์สังคม จะอยู่โดยลำพังคนเดียวมิได้ ต้องดำรงอยู่ร่วมกันเป็น หมู่คณะ จึงต้องมีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจกันและกัน ต้อง รู้รักสามัคคี มี กัลยาณมิตตตา และคำนึงเสมอว่า “รวมกันเราอยู่ แยกหมู่เราตาย รวมกันแล้วไม่ทำอะไร ก็ไปตายเสียดีกว่าอยู่” “น้ำ” มีลักษณะ “ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี” หมายถึง สมานัตตตา คือ บุคคลพึงวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว หลงตน โบราณจารย์ กล่าวไว้ว่า “นอนสูงให้นอนกว่า นอนต่ำให้นอนหงาย ” เป็นคติให้คนในสังคม พึงเข้าใจกัน ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดุจน้ำปรับตัวเข้ากับภาชนะได้ทุกสภาพการณ์ “น้ำ” มีลักษณะ “เที่ยงตรง” แม้แต่ข้างสร้างบ้านยังอาศัย “น้ำ” เป็นระดับวัดความตรงของส่วนประกอบ ต่างๆ เปรียบเหมือนการ ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดีงาม ต้องมี “สัจจะ” คือ “จริง ตรง แท้” ใน “ภารกิจ หน้าที่” นั้นเอง หน้าที่นอก บอก ความงาม หน้าที่ใน บอก ความดี หน้าที่ บอก ความสามารถ ความรับผิดชอบ ของบุคคล

๒.๖.๒. เรือ กับ วิถีชีวิตไทย “แม่น้ำ” ลำคลอง เป็น “เส้นทางสำคัญในการสัญจร” ติดต่อกันมาค้าขายซึ่งกันและกันของมนุษย์ ซึ่งมี วิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับสายน้ำ มาแต่ บรรพกาล “เรือ” จึงเป็น “พาหนะสำคัญในวิถีชีวิตของชาวไทย” ที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนแต่บรรพกาล ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการสัญจรติดต่อกัน ระหว่าง บ้าน และ ชุมชน อาทิเรือกลอน ที่ขุดจากไม้เพื่อใช้งานขนาดเล็ก หรือเรียกว่า เรือมาด และเป็นต้นแบบของเรือที่ทำการขุดในภายหลัง อาทิ เรือหมู เรือ

พายม้า เรือกราบ เรือยาว เป็นต้น ภายหลังได้มีการประดิษฐ์ เรือต่อ (ต่อขึ้นจากไม้กระดานหลายแผ่น ประกอบกันเข้าเป็นรูปทรงเรือ คล้ายเรือขุด ได้แบบอย่างมาจากจีนเรือเล็กๆที่ใช้ไปมาระหว่างเรือสำเภา กับฝั่ง เรียกว่า เรือซำป่าง ซึ่งเล็กและเบาเป็นที่นิยมกันมากในสมัยรัชกาลที่ ๒) และวิวัฒนาการมาเป็น เรือต่ออีกหลายชนิด คือ เรือส้อมปั้น เรืออีแปะ เรือป้าบ เรือเข็ม เรือตะเข้ เป็นต้น “เรือ” เป็น “พาหนะ” ที่มีคุณสมบัติลอยอยู่ได้เหนือผิวน้ำ ที่มีบทบาทสำคัญมาแต่ อดีต จวบจน ปัจจุบัน ทั้งใน วิธี ชีวิต ความเป็นอยู่ การคมนาคม - ขนส่ง การสงคราม มาแต่อดีต ตลอดจนก่อให้เกิด วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามแห่งสายน้ำ ในฤดูกาลต่างๆ ของ สยามประเทศ มาจนทุกวันนี้

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานราก

ขวัญกมล ดอนขวา (๒๕๕๕)^{๔๒} ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีผลกระทบทางตรงต่อกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในด้านการขายมากที่สุด ส่วนกิจกรรมใน กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในด้านการขาย มีผลกระทบทางตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินของชุมชน ในด้านการให้ความอนุเคราะห์ชุมชนมากที่สุดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทางด้านการพัฒนาผู้นำ เศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสมาชิกกลุ่ม และการพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน มีผลต่อการเพิ่มยอดขายจากการ ขายสินค้าภายในชุมชน โดยรายได้จากการขายจะมีผลต่อขนาด ของการจัดสรรกำไรไปช่วยเหลือ กิจกรรมต่างๆ ทางสังคมในชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกลุ่มอาชีพเพื่อ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยในการศึกษาให้มากที่สุด

ทอแสงระวี ถีระแก้ว (๒๕๕๕)^{๔๓} ศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบน วัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ฝั่งตะวันออกจังหวัดปทุมธานี” ผลการศึกษาพบว่า ผู้คนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมฐานรากที่มีมาช้านาน ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมี ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ขาดความเข้มแข็งของสังคมและ ชุมชน ๒) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจชุมชน ๓) ขาดแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมที่มีต่อ สังคมเกษตรยุคใหม่ เพื่อให้เกษตรกรมีความรักความผูกพันต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ๔) ขาด ความรู้ในการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างถูกวิธี ๕) ขาดความรู้ในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างถูก วิธี ยุทธศาสตร์ที่ได้มี ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อ การเพาะปลูกนำมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ๒) การสร้างแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมต่อสังคมเกษตรยุค ใหม่ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกษตรกรมีความรัก ความผูกพันต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ๓) การพัฒนาความรู้ของเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการ ประกอบการ การผลิตการจำหน่าย และการจัดการวิสาหกิจชุมชน ๔) พัฒนาศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับ

^{๔๒} ขวัญกมล ดอนขวา, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๕).

^{๔๓} ทอแสงระวี ถีระแก้ว, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากใน พื้นที่ฝั่งตะวันออกจังหวัดปทุมธานี”, วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๘ (๒๕๕๕): หน้า ๓๙-๕๒.

เศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อรักษาไว้ให้เยาวชนหรือผู้สนใจได้ใช้เป็นທີ່ศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ๕) การพัฒนาด้านปัจจัยแวดล้อมด้านระบบเศรษฐกิจชุมชน สังคม ของเกษตรกรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ๖) การพัฒนาการทำการเกษตรแบบปลอดภัย ยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และจะทำให้สามารถสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งแบบสมดุล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานราก ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของจังหวัดปทุมธานีได้อย่างยั่งยืน

ชลธิ์ เจริญรัฐ (๒๕๕๗)^{๔๔} ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการชุมชนพบว่ามี การจัดตั้งกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการวางแผน การดำเนินงานและการแก้ไขอุปสรรค ปัญหาของชุมชนคือการขาดงบประมาณ ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ การขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดินและการขาดสาธารณูปโภคพื้นฐาน มีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการปรับปรุงสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากพบว่าจุดแข็ง คือ เป็นแหล่งผลิตดอกไม้ประดับ กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ มีแหล่งน้ำในการผลิต จุดอ่อนคืออุปกรณ์ล้ำสมัย ไม่มีแบบแผนการผลิต ขาดทักษะในการจัดมาตรฐานและแปรรูป โอกาสคือมีหน่วยงานรัฐสนับสนุนทางวิชาการและเงิน มีการเรียนรู้ระหว่างชุมชนผลิตแหล่งอื่น อุปสรรคคือมีโรคพืชหลายชนิด สภาพอากาศไม่อำนวยตลอดปี

ทวี วุฒะเกียรติศักดิ์ (๒๕๕๙)^{๔๕} ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า บริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนมีความพร้อมต่อการพัฒนา แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพจะต้องสร้างจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับ ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็งโดยที่ผลการดำเนินการการสร้างสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนาจัดตั้งดำเนินงานและขับเคลื่อนการจัดหาทุนของกลุ่มอาชีพในทั้ง ๑๕ หมู่บ้านตามความเหมาะสมและการตัดสินใจของแต่ละชุมชน

กรมพัฒนาชุมชน (๒๕๕๙)^{๔๖} กล่าวว่าการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีชุมชน สิ่งสำคัญคือทุกกระบวนการควรเริ่มต้นจากชุมชนในท้องถิ่นและมีการบริหารจัดการอย่างครบวงจรจากคนในชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างทุนและการมีกองทุนที่เข้มแข็ง การผลิตสินค้าชุมชนขึ้นพื้นฐาน การแปร

^{๔๔} ชลธิ์ เจริญรัฐ, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากตำบลหนองไฮอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี”, วารสารวิทยาการจัดการปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๗ (๒๕๕๗): หน้า ๑๙-๒๔.

^{๔๕} ทวี วุฒะเกียรติศักดิ์, “การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม...”, วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม -มิถุนายน ๒๕๕๙): หน้า ๔๓-๕๔.

^{๔๖} กรมพัฒนาชุมชน. คู่มือการดำเนินงานประชารัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความ เข้มแข็งชุมชน. (๒๕๕๙).

รูปสินค้าชุมชน การบริการ การตลาดชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้กระบวนการบริหารจัดการทั้งหมดของชุมชนมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนให้เหมาะสมและพอเพียง

พัชราภา สิงห์ธนสาร (๒๕๖๐)^{๔๗} ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเขตตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านเศรษฐกิจในมิติของรายได้มีเพียงรายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือนเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนรายได้จากอาชีพหลักและรายได้จากอาชีพเสริมไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในมิติของรายจ่ายประกอบไปด้วยรายจ่ายประเภทต้นทุนในการประกอบอาชีพ รายจ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและรายจ่ายรวมทั้งหมดเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือนล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยทางด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้มีเพียงคนอายุมากกว่า ๖๐ ปีมีอาชีพและรายได้เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนอายุ ๑๕-๖๐ ปีได้ มีอาชีพและรายได้และครัวเรือนมีการเก็บออมเงินไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมมีคนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา(ยกเว้นการดื่มเป็นครั้งคราว เฉลี่ยไม่เกินเดือนละ ๑ ครั้ง) คนอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง, คนสูงอายุได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ, คนพิการได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ และคนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน/ชุมชน หรือท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

บุหงา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิริติ คชนทวา (๒๕๖๒)^{๔๘} ศึกษาเรื่อง ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนที่ ๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า องค์ประกอบด้านธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/นโยบายการค้า การค้า โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้สหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกชุมชน ในขณะที่ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้าและด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพล ทางอ้อมเชิงลบต่อระบบ เศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

^{๔๗} พัทธราภา สิงห์ธนสาร, “ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเขตตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์”, วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๐) ; หน้า ๕๗-๖๙.

^{๔๘} บุหงา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิริติ คชนทวา, “ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๕๓ (๒๕๖๒): หน้า ๘๗-๑๐๘.

ทัศนียา บริพิศและธีรภัทร กิจจารักษ์ (๒๕๖๓)^{๔๙} องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างแรงจูงใจทางกายภาพ ให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนต้องมีความจริงใจในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาตลาดวิสาหกิจชุมชนอย่างไม่มีเงื่อนไข เพราะภาครัฐเองถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยตรงในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

นิสา บุญทะสอนและคณะ (๒๕๕๗)^{๕๐} พบว่า รัฐควรจัดสรร งบประมาณอบรมความรู้เรื่อง e-commerce ควรนำผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนในท้องถิ่นผสมกับ วัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ใน เชิงธุรกิจท่องเที่ยวเตรียมความพร้อมของชุมชนในการเป็นเจ้าของ บ้านที่ตึ่สร้างจิตสำนึกในการบริการให้ เกิดกับชุมชน อีกทั้งเป็นการสนองต่อนโยบายของรัฐบาล และ ตอบโจทย์แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นกระบวนการวางรากฐานการพัฒนาชุมชนต้นแบบ

อุทิศ ทาหอม และคณะ (๒๕๖๒)^{๕๑} ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น บรรจุภัณฑ์ คุณภาพของสินค้า ตลอดจนการสร้างร่วมมือกับภาคี เครือข่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพกลุ่มให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ เกิดความน่าสนใจบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจของชุมชน แต่ประการ สำคัญด้านการตลาดก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิ่งอื่น ดังนั้นภาครัฐเองต้องมีการจัดหาพื้นที่การ จำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบตลาดชุมชน หรือตลาดวิสาหกิจชุมชน และมีพื้นที่ติดกับ เส้นทางจราจรที่เชื่อมผ่านระหว่างอำเภอ และระหว่างจังหวัด เพื่อเป็นการเอื้อต่อ ยอดการขาย หรือ จำนวนการขายสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์ชุมชน ในการเสริมอาชีพและเสริมรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน

การท่องเที่ยววิถีชุมชน

วรุณยุพา อัครโกวิทพงศ์ (๒๕๖๑)^{๕๒} พบว่า การรับรู้ประโยชน์และความน่าเชื่อถือของ ข้อมูลในการรีวิวร้านอาหารจากสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ส่วนใหญ่ค้นหาข้อมูลผ่านทาง Facebook Wongnai และ Google ตามลำดับ

^{๔๙} ทัศนียา บริพิศและธีรภัทร กิจจารักษ์ (๒๕๖๓)

^{๕๐} นิสา บุญทะสอน, สุดารัตน์ มานะ และบังอร พลเตชะ. (๒๕๕๗). “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอ หันคา จังหวัดชัยนาท.” วารสารจันทร์เกษมสาร. ๒๐(๓๙), ๓๙-๔๘.

^{๕๑} อุทิศ ทาหอม, แดงกวา โอทาร์มย์ และอัมพวิวัฒน์ กรดรัมย์. (๒๕๖๒). “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มน้ำพริกบ้านบัว ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.” วารสารรวมคำแห่ง ฉบับมนุษยศาสตร์. ๓๘(๑), ๑๙-๔๒.

^{๕๒} วรุณยุพา อัครโกวิทพงศ์. (๒๕๖๑). ผลกระทบของการรับรู้ประโยชน์และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในการรีวิวร้านอาหารจากสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้ากลุ่ม นักท่องเที่ยว. เชียงราย : มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

บัวผิน โตทรัพย์และคณะ (๒๕๖๒)^{๕๓} พบว่าสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงเชิง
สาธารณะได้ง่าย สะดวกในการติดตามและเผยแพร่ได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ซึ่งผู้ใช้สามารถสื่อสาร
ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มสูงขึ้นมาก รวมถึงควรจัดงานประชาสัมพันธ์
ภายในชุมชนเป็นระยะๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นเตือนผู้คน

^{๕๓} บัวผิน โตทรัพย์, พวงเพ็ญ ชรินทร์, จิตติมา จ้อยเจือ, และอโศก ศรีสวัสดิ์. (๒๕๖๒). “การศึกษา
การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ : กรณีศึกษาชุมชนพุ่มเรียงอำเภอกาญจนบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี.”
วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์. ๑๓(๒), ๑๙๐-๒๒๐.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และ ๓. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบืออำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

๓.๓ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และ ๓. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบืออำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรโดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ

๒. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ในพื้นที่ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรครั้งนี้คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

๒.๑ วิถีวัฒนธรรมประเพณีแข่งขันเรือยาว

๒.๒ ศักยภาพของคนทำข้าวเม่าพอกเงินล้าน ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

๒.๓ การพัฒนากิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ทางด้านความร่วมมือ/ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

๒.๔ การอยู่ร่วมกันของสังคมภายใต้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้วิถีวัฒนธรรม ภายใต้กฎ กติกา ภายในชุมชน

๒.๕ โครงการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๒.๖ การพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชาวบ้านเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการ พิจารณาวางแผนงานวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลการศึกษาศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ และหาแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ในพื้นที่วิจัยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็น ร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการ ดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในพื้นที่วิจัยให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ การร่วมรับผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยในพื้นที่วิจัยร่วมกันอย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ ๕ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในพื้นที่วิจัยในชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ขั้นตอนที่ ๖ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบืออำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑. อบรมแนวทางการสร้างเครือข่าย (Network : N) การขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนด้านการเผยแพร่และพัฒนาเครือข่าย โดยกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์มีอะไรบ้าง เพื่อให้การขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เห็นผลรูปธรรมที่ชัดเจน จึงกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ที่จะใช้เป็นแนวทางตั้งต้น ดังนี้

ใช้พื้นที่ตำบลเป็นตัวตั้ง โดยกำหนดให้มี

เป้าหมาย คือ ระบบเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ เศรษฐกิจชุมชนสร้างความสุขยั่งยืน **ยุทธศาสตร์** คือ สร้างระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนฐานราก ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสังคมมีความสุข

เครื่องมือ คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมเทคโนโลยี

มาตรการ คือ กำหนดให้พื้นที่ทุกระดับเป็นเขตเศรษฐกิจชุมชนพิเศษ

หลักการ คือ เศรษฐกิจปลอดภัย หรือเศรษฐกิจสีเขียว

พื้นที่ดำเนินงาน คือ ตำบล หรือท้องถิ่น

พื้นที่บูรณาการ คือ การรวม ๒-๓ หมู่บ้านขึ้นไป ภายใต้ประเด็นงานร่วมที่ชุมชนได้ปรึกษาหารือ และตกลงร่วมกัน

พื้นที่จัดการ คือ ใช้พื้นที่ระดับตำบล จัดการเป็น “เครือข่ายระดับตำบลจัดการตนเอง” ครอบคลุม (ผลิต บริโภค แปรรูป ซื้อขาย ทุน กำไร) สร้าง และพัฒนาแกนนำกลุ่มชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ในพื้นที่ตำบลย่านยาว ร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ แก้ปัญหาในระดับนโยบายส่งเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประสานความร่วมมือสร้างสัมมาชีพเป็นพื้นที่โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ศูนย์เศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนภายใต้ยุทธศาสตร์ประชารัฐ จัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ฐานในตำบลและจังหวัดขับเคลื่อนแบบคลัสเตอร์ หรือกระบวนการผลิต

ชุมชนที่เป็นต้นแบบ ที่มีระบบการบริหารจัดการแบบครบวงจรทั้งระบบตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งประกอบด้วย ต้นน้ำ คือ ตัวสมาชิก กลางน้ำ คือ ชุมชน และปลายน้ำ คือ ผู้ซื้อ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ในพื้นที่ตำบลย่านยาว ได้เข้าใจถึงระบบการบริหารจัดการแบบครบวงจรตามที่กล่าวมาข้างต้น

๒. ประมวลความรู้ที่ได้จากการอบรม ถอดบทเรียน ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญจากภาคีเครือข่ายทั้ง ๘ หน่วยงาน ที่ได้บันทึกความร่วมมือ (Memorandum of Understanding : MOU) โดยมีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ลดความเหลื่อมล้ำซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายปฏิรูปประเทศ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ชาติเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโตไปพร้อมกับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมถึงช่องว่างรายได้และการเจริญเติบโตเศรษฐกิจในระดับฐานราก โดยการศึกษาศักยภาพ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบืออำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร การนำวิธีการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” วิธีการเสริมสร้างชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนเข้มแข็งเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของชุมชนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์สู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ดังนี้

๒.๑ คณะผู้วิจัยร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้ง ๘ หน่วยงาน ประสานงานภาคีเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิก

๒.๒ คณะผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” วิธีการเสริมสร้างชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนเข้มแข็งเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของชุมชนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม ให้กับสมาชิก

๒.๓ คณะผู้วิจัยดำเนินกิจกรรม โดยยึดความพร้อมของชุมชนเป็นที่ตั้งร่วมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีศักยภาพมีตลาดรองรับสมาชิกชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาประเทศสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนของกรมมหาด

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ดังนี้

๓.๒ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ได้แก่ ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ในพื้นที่ตำบลย่านยาว อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๓.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

๓.๒.๑ ประชากร ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ที่ใช้ในการศึกษาคือ บุคคลที่อยู่ใน ตำบลย่านยาว อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร^{๕๔} เช่น กลุ่มข้าวเม่าพอก กลุ่มแข่งเรือยาว กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ร่วมกับวัดหาดมูลกระบือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ จำนวน ๑๐ หมู่บ้านจำนวน ๕,๗๔๐ คน ได้แก่

๑. ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive) จำนวนทั้งสิ้น ๔๕ รูป/คน ใน ๕ กลุ่ม ได้แก่ ๑.กลุ่มแข่งขันเรือยาว ๒.กลุ่มข้าวเม่าพอก ๓. กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ๔.กลุ่มจักสาน ๕.กลุ่มเลี้ยงปลา

ขั้นตอนที่ ๑ สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน ๑๕ รูป/คน

๑. พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน ๕ กลุ่ม	๑๐ รูป/คน
๒. กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชนที่มาร่วมในพื้นที่วิจัย	๓ คน
๓. ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย เครือข่าย	๒ คน

^{๕๔} <http://www.ppho.go.th/mis-new/index.php?menu=15.4&for=6601&tam=660103>
สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๔

ขั้นตอนที่ ๒ การสนทนากลุ่ม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน ๑๕ รูป/คน

๑. พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน ๕ กลุ่ม ๗ รูป/คน
๒. กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชนที่มาร่วม ๕ คน
๓. ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย วิทยากรเครือข่าย ๓ คน

คน

ขั้นตอนที่ ๓ การจัดกิจกรรมกระบวนการติดตามเสริมพลัง ปรับปรุง และถอดบทเรียน ต่อยอดผลิตซ้ำทางความคิดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรจำนวน ๑๕ รูป/คน

๑. พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน ๕ กลุ่ม ๗ รูป/คน
๒. กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชน กลุ่มเยาวชน นักเรียน ในพื้นที่วิจัย ๑๐ คน
๓. ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย วิทยากรเครือข่าย ๓ คน

คน

รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔๕ รูป/คน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับงานวิจัย ดังนี้

๑. **แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)** มีการกำหนดโครงสร้างคำถามเป็น ๒ ส่วนคือ ชื่อเรื่องและวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ และส่วนประเด็นข้อความที่ ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ กิจกรรมที่ดำเนินงานจะต้องแสดงให้เห็นถึงการจัดการความรู้จากผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่มี ความพร้อม มีประโยชน์ต่อพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการส่งเสริมและขยายผล ให้แก่ผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุมชน สังคม ส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สนองตอบนโยบายรัฐบาลในการพัฒนา แก้ปัญหา สร้างรายได้ หรือเป็นทางเลือกให้แก่ชุมชน สังคม ในกลุ่ม กลุ่มวิถีวัฒนธรรม ประเพณีแข่งขันเรือยาว กลุ่มคนทำข้าวเม่าพอกเงินล้าน ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

๒. **ชุดกิจกรรม/ปฏิบัติการวิจัย** ประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ซึ่งยังอนุรักษ์และส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมของชุมชนของตนอยู่ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และ วัฒนธรรมประเพณี

๓.๔.๑ ลักษณะของเครื่องมือ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยใช้วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็นหลักมีทั้งหมดมี ๒ ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ ๑ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง

(Unstructured Interview) และฉบับที่ ๒ ชุดกิจกรรมปฏิบัติการวิจัย เครื่องมือแต่ละชนิดมีรายละเอียดดังนี้

ฉบับที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)^{๕๕} เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ผู้วิจัยมีจุดประสงค์การถามอยู่แล้วโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกเอาความจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้โดยการซักถามเพื่อทราบเหตุผลต่างๆที่ทำให้เกิดข้อเท็จจริงโดยใช้คำถาม ทำไม (Why) เพราะเหตุใด ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์ คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชนที่มาร่วม ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย เครือข่าย กลุ่มเยาวชน นักเรียน ในพื้นที่วิจัย ๑. เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๓. เพื่อพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และสอบถามข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ได้รายละเอียดเพียงพอจากการสอบถาม และจากการศึกษาค้นคว้า เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ครอบคลุมกับ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษา โดยได้ตั้งประเด็นคำถามเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางศึกษาในเชิงลึก ต่อไป ผู้วิจัยจึงได้มีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมเพื่อให้คำตอบมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และผู้วิจัย ได้มีรูปแบบคำถามประกอบด้วย ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ การสัมภาษณ์พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ กลุ่มผู้ร่วมงาน ประชาชนที่มาร่วม ผู้อาวุโส วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำพื้นที่วิจัย เครือข่าย กลุ่มเยาวชน นักเรียน ในพื้นที่วิจัย เกี่ยวกับ กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ วิเคราะห์

ฉบับที่ ๒ ชุดกิจกรรม/ปฏิบัติการวิจัย

ฉบับที่ ๓. แบบประเมินการจัดกิจกรรม

๓.๓.๒ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยใช้วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็นหลักมีทั้งหมด ๓ ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และฉบับที่ ๒ ชุดกิจกรรม/ปฏิบัติการวิจัย ฉบับที่ ๓. แบบประเมินการจัดกิจกรรม

โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้ คือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรจากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

^{๕๕} มาเรียม นิลพันธุ์. วิธีวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. นครปฐม : ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร .๒๕๕๕, หน้า ๑๖๘

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือ
๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อคณะกรรมการ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
๗. ปรับปรุงแก้ไข
๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๓. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยใช้วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็นหลักมีทั้งหมดมี ๓ ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ ๑ ฉบับที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และฉบับที่ ๒ ชุดกิจกรรม/ปฏิบัติการวิจัย ฉบับที่ ๓. แบบประเมินการจัดกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ตามขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

ก) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ฉบับที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ฉบับที่ ๒ ชุดกิจกรรม/ปฏิบัติการวิจัย ฉบับที่ ๓. แบบประเมินการจัดกิจกรรม

๑. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

๒. วิเคราะห์คุณลักษณะที่ต้องการวัด กำหนดนิยามศัพท์ ตัวชี้วัดเฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่มย่อยโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม

๓. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง โดยปกตินักวิจัย จะกำหนดคำถามที่พอจะ ตัดสินใจได้ว่าจะถามอะไรบ้าง หรือใช้คำสำคัญ (Keywords) เป็นเครื่องขึ้นการสัมภาษณ์ เพราะผู้วิจัยมีจุดประสงค์ในการถามอยู่แล้วโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกเอาความจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยการซักถามเพื่อทราบเหตุผลต่างๆ ที่ทำให้เกิดข้อเท็จจริง โดยใช้คำถาม ทำไม (Why) เพราะเหตุใด ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์ คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ สภาพการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร การร่างคำถามปลายเปิด ที่มีค่าสำคัญที่ต้องการ พร้อมกับมีความยืดหยุ่น พร้อมจะ ปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้สอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคนและสถานการณ์การ สัมภาษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้ มีลักษณะดังต่อไปนี้

๓.๑. มีลักษณะเป็นเค้าโครง (outline) หรือหัวข้อการสนทนา

๓.๒. จะต้องมีความยืดหยุ่นได้ (flexible) เป็นเพียงแนวคำถามคร่าวๆ เพื่อ เป็นแนวในการสัมภาษณ์หรือการสนทนาให้ครบถ้วนตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๓. ควรจะเรียงลำดับให้เนื้อหามีความต่อเนื่อง

๓.๔. เนื้อหาของแนวคำถามในการวิจัยเรื่องเดียวกันแต่ใช้กับกลุ่มเป้าหมาย แต่ละกลุ่มอาจไม่เหมือนกันก็ได้

๓.๕. ความยาวของแนวคำถามควรมีความยาวไม่มากนัก

๔. นำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้าง ของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แก่ไข ปรับปรุงและหาความตรงเชิง เนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย (ภาคผนวก : ...)

๕. ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงและนำมา วิเคราะห์หาค่า ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง ... – ... (ภาคผนวก)

๖. การตรวจสอบคุณภาพแบบการสัมภาษณ์ ด้านความเที่ยง (Reliability) เป็นการ ตรวจสอบความคงที่ของคะแนนที่ได้จากการวัด ซึ่งได้จาก การนำประเด็นสัมภาษณ์ ที่ปรับปรุงแก้ไข แล้วไปทดลองใช้ (Try out) หรือชักซ้อมโดยการสัมภาษณ์กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อ นำมาปรับปรุงในเรื่องภาษา การตั้งคำถาม ความเข้าใจในประเด็น จำนวน ๓-๕ รูป/คน และนำแบบ สัมภาษณ์ฉบับเดียวกันสัมภาษณ์กลุ่มเดิม ๒ ครั้งในเวลาที่แตกต่างกัน แล้วนำผลที่ได้จากการวัดทั้ง ๒ ครั้ง มาทำการคำนวณค่าความเที่ยง โดยวิธีใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน^{๕๖} โดยได้ค่าความ เที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ (ภาคผนวก ข)

โดยปกติการแปลค่าขนาดสหสัมพันธ์จะเป็นดังนี้^{๕๗}

๐.๘๕ ขึ้นไป ถือว่า คุณภาพดีมาก

๐.๘๐ -๐.๘๔ ถือว่า คุณภาพดี

ต่ำกว่า ๐.๘๐ ถือว่า คุณภาพอยู่ในเกณฑ์ที่ควรปรับปรุง

แสดงว่าแบบการสัมภาษณ์ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว สามารถนำไปใช้ในการศึกษาวิจัย

ต่อไปได้

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

^{๕๖} บุญศรี พรหมมาพันธุ์. เทคนิคการสร้างเครื่องมือวิจัย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๕๕, หน้า ๑๒๒- ๑๒๔

^{๕๗} สุวิมล ว่องวาณิช. การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐ หน้า ๖๘)

๓.๕.๑ ผู้วิจัยขอหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ พิจิตร จังหวัดพิจิตรถึงชุมชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓ พื้นที่วิจัย ชำต้น เพื่อแจ้งเหตุผล ความสำคัญ การวิจัยและขอความอนุเคราะห์ ในการรวบรวมข้อมูลจากชุมชนกลุ่มตัวอย่าง นิตหมายการสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญ ที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จาก ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้นำจากภาครัฐ ในพื้นที่วิจัย

เพื่อแจ้งเหตุผล ความสำคัญการวิจัยและขอความอนุเคราะห์ ในการรวบรวมข้อมูลจาก ชุมชนกลุ่มตัวอย่าง นิตหมายการสนทนากลุ่ม (Focus groups) ดังรายละเอียด (ภาคผนวก)

๓.๕.๒ ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองอย่างเป็นทางการ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และทำการ บันทึกข้อมูล โดยการจดบันทึก การบันทึกเทป และการบันทึกภาพ

๓.๕.๓ ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม อย่างเป็นทางการ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

๓.๕.๔ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ส่งคืนมาทุก ฉบับเพื่อทำการตรวจให้คะแนน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แต่ละตอน และนำคะแนนไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

๓.๕.๕ ผู้วิจัยนำบทสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ จัดประเด็นและประมวลผลข้อมูล

๓.๕.๖ ผู้วิจัยนำบันทึกการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์ จัดประเด็นและประมวลผลข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยเทคนิคดังนี้

๑. การวิจัยเอกสาร เช่น จากแนวคิดทฤษฎี วารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ และผลจากการวิจัย บัตรบันทึกการค้นคว้าคือบัตรสำหรับบันทึกเอกสารวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ค้นคว้าประเด็น สำคัญ และหนังสืออ้างอิงหรือแหล่งข้อมูลเป็นต้นเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวิจัย

๒. การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) ได้แก่ ผู้นำ กรรมการ สมาชิก ผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน การสัมภาษณ์ การสังเกต แล้วนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระดับ พื้นที่ก่อน

๓. แบบบันทึกการสัมภาษณ์คือเอกสารที่สร้างขึ้นโดยยึดโครงสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักเพื่อจัดเก็บข้อมูลในภาคสนามโดยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีความรู้ทางวิชาการและมี ส่วนเกี่ยวข้อง

ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิค การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non – participant observation) คือ เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยอยู่วงนอก กระทำตนเป็นบุคคลภายนอกโดยไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมที่ทำอยู่ โดยไม่เข้าไปร่วมในชีวิตหรือกิจกรรมของกลุ่มนั้น แต่ไม่ได้หมายถึงการเข้าไปอยู่ในบริเวณสถานที่นั้นด้วย เพื่อไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกถูกรบกวนจากตัวผู้สังเกต เพราะหากผู้ถูกสังเกต รู้สึกตัวว่ามีผู้สังเกตอาจมีผลกระทบต่อกิจกรรมให้ผิดไปจากปกติได้

แบบบันทึกการสังเกตคือเอกสารที่สร้างขึ้นโดยยึดโครงสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็น หลักเพื่อจัดเก็บข้อมูลในภาคสนามโดยการสังเกตในสถานที่การประกอบกิจการซึ่งมีประเด็นสังเกตดังนี้

ข้อสังเกตสภาพทั่วไปด้านภูมิศาสตร์ด้านชุมชนการบริหารจัดการกลุ่มข้อสังเกตการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวิจัย

๔. การจัดกิจกรรม กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในการพูดคุยปรึกษาหารือ และ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Discussion forum) ประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยขออนุญาตใช้เทปบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลการ สัมภาษณ์ที่ครบถ้วนนอกจากการบันทึกในแบบแบบสัมภาษณ์ การขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูป บันทึกภาพขณะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และบันทึกภาพการสนทนากลุ่ม เวที/กิจกรรมต่างๆ เพื่อนำมาเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งของการวิจัยในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ในขั้นตอนที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงตามปรากฏการณ์ และข้อเท็จจริงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย นอกจากนี้เพื่อการทดสอบให้แน่ใจว่าการวิเคราะห์และการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นถูกต้องหรือไม่ ผู้วิจัยใช้วิธีการคล้ายกับ Whyte ซึ่งใช้ในงานวิจัยเรื่อง Street Corner Society (๑๙๕๕) โดยถกเถียงและซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเห็น และตีความหมาย แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเสนอในการจัดสนทนากลุ่ม ทบทวนว่าข้อมูลและการตีความเที่ยงตรง และยึดถือเป็นแบบได้หรือไม่ แล้วจึงแก้ไขเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสรุปผลเชิงเนื้อหา โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) ด้วยการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ (typologies) คำว่า (typologies) ใช้ในที่นี้หมายถึงขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปการจำแนกแบบที่ใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกชนิดในเหตุการณ์หนึ่งๆ โดยยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก แล้วใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction) มีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสารแล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่างๆ กันโดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจเอกสารและนำมาประกอบกับข้อมูลจากภาคสนามที่ได้มาจาก การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บรรยายเนื้อหาของข้อความหรือเอกสารโดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ อย่างเป็นระบบ โดยจะเน้นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาจากเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง หรือความหมาย ระหว่างบรรทัด

เพียงแต่ให้การระบุลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระเป็นอย่างดีมีระบบและอิงกรอบแนวคิดทฤษฎีโดยมีองค์ประกอบหลักๆ ดังนี้

๑. แหล่งที่มาของข้อความหรือสาระ ได้แก่ผู้สื่อ (source/ sender)
๒. กระบวนการการใส่ความหมายของสาระ (encoding process)
๓. ตัวสาระ หรือข้อความ (message)
๔. วิธีถ่ายทอดสารไปยังผู้อื่น (channel of transmission)
๕. ผู้รับสาร (detector)
๖. กระบวนการการถอดความหมายของสาร (decoding process)

ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหาต่อไปนี้

๑. ผู้วิจัยตั้งกฎเกณฑ์ ขึ้นสำหรับการคัดเลือกเอกสาร และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์

๒. ผู้วิจัยวางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะถูกนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท (categories)

๓. ผู้วิจัยคำนึงถึง บริบท (context) หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ด้วย

๔. ผู้วิจัยจะกระทำกับเนื้อหาที่ปรากฏ (manifest content) ในเอกสารมากกว่ากระทำกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ (latent content) การวัดความถี่ของคำหรือข้อความในเอกสารก็หมายถึงคำหรือข้อความที่มีย่อย ไม่ใช่คำหรือข้อความที่ผู้วิจัยตีความได้ การตีความข้อความจะกระทำในอีกขั้นตอนหนึ่งภายหลัง เมื่อผู้วิจัยจะสรุปข้อมูล

๕. หลังจากการทำ ๔ ขั้นตอนแล้ว ผู้วิจัยลงมือสรุปข้อมูล และนำข้อมูลไปอ้างกับประชากรทั้งหมดได้ ความถี่ของคำหรือข้อความที่ปรากฏอาจมิได้แสดงถึงความสำคัญของคำหรือข้อความนั้นได้ การดึงความสำคัญของสาระจากตัวบออาจใช้วิธีสรุปใจความได้ดีกว่าการวัดความถี่ของคำก็ได้ จากนั้นจึงอธิบายข้อที่รวบรวมได้ดังกล่าวด้วย วิธีการพรรณนาโดยอาศัยจากกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร วิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมา ได้ช่วยวิเคราะห์ จากการจับประเด็นสำคัญหรือสาระสำคัญ สาระหลัก จากการสัมภาษณ์ มีกลุ่มไหนที่พูดเหมือนกันและแตกต่างกันเพราะอะไร และทำไมพูดเหมือนกันหรือต่างกันมาใช้ในการวิเคราะห์

วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์ คือ การขออนุญาตบันทึกเทปได้ใช้เทปบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ครบถ้วน นอกจากการบันทึกในรูปแบบแบบสัมภาษณ์ การขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปบันทึกภาพ ขณะสัมภาษณ์ประชากรที่ใช้ในการศึกษาและบันทึกภาพการสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำมาเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งของการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละประเด็นแล้วจึงกำหนดเป็นหัวข้อคำถามแบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

การบริหารความเสี่ยง

ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีการติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนัดวัน เวลา สถานที่ ตามที่ผู้ให้ข้อมูลหลักสะดวก ในการเข้าร่วมกิจกรรม แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การจัดสนทนากลุ่ม ได้มีการขออนุญาตถ่ายภาพ บันทึกเสียง ก่อนการดำเนินการทุกครั้ง เพื่อลดความหวาดระแวงของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อเป็นการไม่ไปรบกวนผู้ให้ข้อมูลหลักจากการประกอบอาชีพหลัก ด้วยบางพื้นที่ต้องลงสำรวจพื้นที่จริง ผู้วิจัยได้ติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เช่น ค่าอาหาร ค่าสถานที่ เป็นต้น

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๓. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๔.๑.๑ บริบทของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือพบว่า ศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชน มีสิ่งแวดล้อมในวิถีชุมชนดี ไม่มีมลภาวะรบกวน ทรัพยากรธรรมชาติมีเพียงพอ ประชาชนทำเกษตรที่สามารถเพาะปลูกผักปลอดสารพิษได้ ซึ่งข้อจำกัดของเศรษฐกิจชุมชน คือ ฤดูกาลการแข่งเรือมีแค่ฤดูน้ำหลาก ไม่สามารถจัดได้ทั้งปี และความต้องการส่งเสริมและปรับปรุงของเศรษฐกิจชุมชน โดยให้หน่วยงานมาสนับสนุน งบประมาณในการจัดตั้งร้านค้าชุมชนวัดหาดมูลกระบือเพื่อจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ของชุมชน อีกทั้งยังต้องการความร่วมมือของหน่วยงานของรัฐและเอกชน ร่วมมือกันยกระดับมาตรฐาน หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการท่องเที่ยววิถีชุมชนตามสายน้ำน่าน ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ สร้างกลุ่ม อาชีพเสริมเชื่อมโยงวิถีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีประวัติความเป็นมายาวนานโดยสถานที่สำคัญได้แก่ วัดหาดมูลกระบือ ตั้งอยู่ที่บ้านหาดมูลกระบือ หมู่ที่ ๙ ตำบล ยานยาว อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร แผนที่เดินทางไป วัดหาดมูลกระบือ^{๔๘} สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดิน ตั้งวัดเนื้อที่ ๓๐ ไร่ อาณาเขตทิศเหนือยาว ๗๕ วา และทิศใต้ยาว ๗๒ วา ติดต่อกับที่ดินซึ่งมีผู้หวงห้ามทั้ง ๒ ด้าน ทิศตะวันออกยาว ๑๑๓ วา ติดต่อกับ แม่น้ำน่าน ทิศตะวันตกยาว ๑๐๘ วา ติดต่อกับที่ดินของประชาชน มี น.ส.๓ เป็นหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๒ แปลง เนื้อที่ ๒๕ ไร่ ๒ งาน ๖๐ ตารางวา พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่ม อาคารเสนาสนะต่างๆ มีอุโบสถกว้าง ๙ เมตร ยาว ๑๗ เมตร สร้าง พ.ศ.๒๔๓๖ ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ศาลาการเปรียญ กว้าง ๓๖ เมตร ยาว ๔๒ เมตร สร้าง พ.ศ.๒๕๐๙ ล้อมศาลาหลังเก่าลักษณะ แฝด ๕ หลัง เป็นทรงไทย สร้างด้วยไม้ทั้งหมด หอสวดมนต์กว้าง ๙ เมตร ยาว ๑๔ เมตร สร้าง พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นอาคารไม้สัก ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นหอฉันท์ ชั้นบนเป็นหอสวดมนต์ กว้าง ๑๐ หลัง เป็นอาคารสร้างด้วย คอนกรีตเสริมเหล็ก วัดหาดมูลกระบือ เป็นวัดโบราณประมาณ

^{๔๘} <https://goo.gl/maps/hsGWdcLfWmR๒>

๒๐๐ ปี รว พ.ศ. ๒๓๑๖ พระอธิการบุญมา เจ้าอาวาส พร้อมกับประชาชน ได้ย้ายวัดออกมาสร้างในที่ใหม่ เนื่องจากที่เดิมไม่เหมาะสมเพราะแม่น้ำเปลี่ยนแปลงไหลออกไปและตื้นเขิน ประกอบกับที่ใหม่ซึ่งกลายเป็นเกาะมีน้ำไหลตลอดปี อุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วย ป่าไม้ เหมาะสมที่จะสร้างเป็นวัด และตั้งชื่อว่า “วัดขทิวาลัย” แต่ไม่มีใคร เรียกขาน คงเรียกว่า “วัดหาดขี้ควาย” เพราะเป็นที่เลี้ยงกระบือของประชาชน ดังภาพ

ภาพที่ ๔.๑ ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณวัดหาดมูลกระบือ

อุโบสถหลังแรกได้สร้างแต่สมัยเจ้าอธิการอินทร์ เป็นเจ้าอาวาส ครั้งหนึ่งแล้ว ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. ๒๔๓๕ แต่ต่อมาสมัย พระมหาเชียวเป็นเจ้าอาวาส ได้สร้างขึ้นใหม่แทนหลังเก่า คือ อุโบสถหลังปัจจุบัน ดังภาพ

ภาพที่ ๔.๒ อุโบสถวัดหาดมูลกระบือ^{๕๙}

^{๕๙} <https://goo.gl/maps/hsGWdcLfWmRl๒>

ทางวัดเปิดสอนพระปริยัติธรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ มีโรงเรียน ประชาบาล ห้องสมุด ประชาชนตั้งอยู่ในวัดด้วย

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือเป็นชุมชนต้นแบบ อาศัยอยู่เป็นชุมชนคุณธรรม ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวรต้นแบบในพื้นที่ใกล้เคียงกับวัดหาดมูลกระบือ (ตำบลย่านยาวแยกเขตการปกครอง ออกจากตำบลไผ่ขวางเมื่อ ๓๕ ปีที่แล้ว ประมาณปี ๒๕๒๘) หมู่ที่ ๑ เป็นหนึ่งในหมู่บ้านของตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ดังภาพ

ภาพที่ ๔.๓ ป้ายแสดงเจตนารมณ์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

สรุปว่า ชุมชนวัดหาดมูลกระบือส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและหัตถกรรมเป็นหลัก ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีวัดหาดมูลกระบือเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมแกนนำพลังบวร นำโดยพระมหาเมธี จนทวิโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ ประธานชุมชนคุณธรรมฯ นายชัชวาล สุขสวัสดิ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ คณะผู้บริหาร ครูโรงเรียนวัดหาดมูลกระบือและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว ร่วมดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนอย่างสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียว มีการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานเป็นประจำระดับตำบลจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี และประเพณีโตะจิ้นลิง ประเพณีทำบุญกลางบ้าน สอดคล้องกับคำขวัญของชุมชน คือ “ข้าวเม่าพอกเงินล้าน คู่ขนาน งานแข่งเรือ มากเหลือผู้ลงป่า ลือชาวัดหาดมูลกระบือ” และยังนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ใน การดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เป็นต้น

๔.๑.๒ ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นสร้างรายได้ให้กับชุมชน

การสืบสานปณิธานของพระเดชพระคุณหลวงพ่อดวงษ์พระครูพิเชษฐธรรมคุณ ปัจจุบันพระมหาเมธี จนทวิโส รองเจ้าคณะอำเภอเมืองพิจิตร เจ้าอาวาส วัดหาดมูลกระบือ รูปปัจจุบัน ผู้สืบสานปณิธาน

ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อกุศล ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์และด้านพัฒนาวัด ทั้งยังจัดตั้งมูลนิธิพระเดชพระคุณหลวงพ่อกุศลเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา พระมหาเมธี จันทวิโส ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะและวัตถุโบราณ สำคัญของทางวัดหาดมุลกระบือ จากสมัยพระเดชพระคุณหลวงพ่อกุศลอีกทั้งยังสร้างศรัทธาและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ในด้านต่างๆ ในการบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะนั้น พระมหาเมธีได้บูรณะ พระอุโบสถเก่าแก่มหาอุดต์ จากที่ชำรุดทรุดโทรม มานานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และยังบูรณะปฏิสังขรณ์ เจดีย์สมัยกรุงธนบุรี อีกทั้งซ่อมแซมกุฏิของพระสงฆ์ ภายในวัด รวมไปถึงการสร้างเสนาสนะต่างๆ ตามปณิธาน ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อกุศลได้เคยตั้งไว้ ทั้งถนนและสะพานเพื่อให้ชาวบ้านได้เดินทางมาทำบุญ อย่างสะดวกสบาย รวมไปถึงยังสืบต่อประเพณีต่างๆ ที่สมัยหลวงพ่อกุศลได้ ดำเนินการริเริ่มขึ้นไว้ เช่น ประเพณีแข่งเรือยาว ประเพณีการทอดข้าวเม่า ประเพณีวันมหาสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งเหตุนี้เองทำให้ชาวบ้าน เกิดความศรัทธา และยังระดมทุนช่วยเหลือทางวัดในด้านต่างๆ และร่วมงานกับทางวัดเสมอ และทางวัดยังเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ตามเจตนารมณ์ของชุมชนว่า สามัคคี จิตอาสา กตัญญู ทำนุบำรุงสืบเชื้อสายให้ชาวบ้าน สามารถพึ่งพาตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ พึ่งตนเองทางจิตใจ พึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม จากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน เกิดการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี เพื่อการขยายผลต่อไป ดังนี้

ด้านประเพณี

ประเพณีการแข่งขันเรือยาววัดหาดมุลกระบือ จัดติดต่อกันมายาวนานกว่า ๘๐ ปี หลังว่างเว้นจาก การทำนา ประกอบกับเป็นช่วงฤดูน้ำหลาก ราษฎร ร่วมกับวัดหาดมุลกระบือ จึงจัดแข่งขันเรือยาวประจำปี ในอดีตใช้เรือหมูและเรืออีโปง แต่ในปัจจุบันการแข่งขันเรือยาวประเพณีชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ช่วงเดือนสิงหาคม - กันยายน ของทุกปี เป็นเรือยาวใหญ่ ๕๕ ฝีพาย และเรือยาวเล็ก ๓๐ ฝีพาย ณ วัดหาดมุลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ด้านอาชีพ

๑. อาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน ทำนา ปลุกผัก
๒. อาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู และเลี้ยงวัว

กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชังวังกระดี่ทอง ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เริ่มต้น ที่ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานจังหวัดพิจิตร สำนักงานประมงจังหวัดที่โหว สำนักงานโยธาและผังเมืองจังหวัดพิจิตร และองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เพื่อขออนุญาตประกอบกิจการแพปลา จากนั้นขุดบ่อนูบาลปลา และเพื่อให้ปลาหันจิ้นกับน้ำจึงต้องสูบน้ำจากแม่น้ำน่านขึ้นมาเพื่ออนุบาลปลา ในขั้นตอนนี้ต้องใช้เวลาประมาณ ๒ เดือน จากนั้นจึงนำลูกปลามาเลี้ยงในแพ และเลี้ยงต่อไปอีกประมาณ ๗ เดือนจึงจะจับขายได้ และเพื่อให้ธุรกิจอยู่รอดและเติบโต จึงต้องสร้างเครือข่าย ด้วยธุรกิจแพปลาเป็นธุรกิจที่ต้องลงทุนสูง ระบบ การเงิน และทุนจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการ ดังนั้น จึงสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับนายทุน ที่จำหน่ายอาหารปลาและรับซื้อปลา รวมถึงสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเลี้ยงปลาในพื้นที่อื่น และกลุ่ม ของชลประทานเพื่อการสื่อสารแจ้งเตือนเกี่ยวกับปัญหาของน้ำ ฤดูน้ำหลาก การปิดเปิดประตูน้ำใน การปล่อยระบายน้ำอันส่งผลกระทบกับวิถีของปลา

๓. อาชีพหัตถกรรมเครื่องจักสาน กระจ่ำ กระดัง พัด เป็นต้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานทางมะพร้าวบ้านหาดมูลกระบือ ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีจุดเริ่มต้นจากโครงการของหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดอบรมวิชาชีพ ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอ เมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สนับสนุนงบประมาณในการจัดโครงการอบรมวิชาชีพหลักสูตร ๓ เดือน ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ จากนั้นจึงเกิดการรวมตัวของผู้มีใจรักงานจักสานเป็นกลุ่มจักสานวัดหาดมูล กระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้เลี้ยง ครอบครัวย ซึ่งในอดีตการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ครูผู้สอนหรือวิทยากรองค์การบริหารส่วนตำบลย่าน ยาว เป็นผู้นำไปจำหน่ายให้ตามงานต่างๆ อาทิจาน OTOP หรืองานแสดงสินค้าพื้นบ้านต่างๆ

ด้านศิลปะการแสดง

ร่ำวง ๓ ส เพื่อสุขภาพ มาจาก “ร่ำวงสนุก สุขภาพดี สามัคคีเกิด” เป็นการออกกำลังกายรูปแบบใหม่ โดยนำร่ำวงย้อนยุคมาประยุกต์ใช้ ซึ่งมีท่าเต้น ท่ารำ มากมายหลายจังหวะ "เข้าถึงง่าย เต้นได้ทั่วไทย ทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ" ได้ประโยชน์ในด้านพัฒนาศักยภาพสมอง เสริมการทรงตัว และเสริมสร้างกล้ามเนื้อ

ด้านผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมในชุมชน

๑. ข้าวเม่าพอก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์งานแข่งเรือพิจิตร โดยราษฎรแถบวัดหาดมูลกระบือร่วมแรงร่วมใจ ทำข้าวเม่าพอกขายในงานแข่งขันเรือยาวในสนามต่างๆ ของจังหวัดพิจิตร ในราคาแพละ ๓๐ บาท เพื่อนำรายได้สมทบทุนปฏิสังขรณ์วัดหาดมูลกระบือ

๒. อาหารพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ประจำชุมชน เช่น แกงบอน แกงหยวก และไข่เค็ม

ด้านแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ และสถานที่สำคัญ

แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ชุมชนคุณธรรมต้นแบบ วัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ภาพที่ ๔.๔ เส้นทาง บวร On Tour ชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดหาดมูลกระบือ กระทรวงวัฒนธรรม^{๖๐}

^{๖๐} https://www.m-culture.go.th/phichit/ewt_news.php?nid=๒๑๗๔&filename=index

๑. เจดีย์ศิลปะสมัยธนบุรี เบื้องบน ๔ ทิศ ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองที่สำคัญ เช่น หลวงพ่อพระพุทธรชินราชหลวงพ่อเพชร หลวงพ่อพุทธรชินโนรส หลวงพ่อเหลือ และพระพุทธรูปขาว ดังภาพ

ภาพที่ ๔.๕ แสดงเจดีย์ศิลปะสมัยธนบุรี เบื้องบน ๔ ทิศ ณ วัดหาดมูลกระบือ

๒. หลวงพ่อพุทธรชินโนรส เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองสำริดปางมารวิชัย นั่งสมาธิราบ แบบสมัยสุโขทัยเป็นพระพุทธรูปที่ได้จำลองแบบมาจากพระพุทธรชินราช จังหวัดพิษณุโลก ดังภาพ

ภาพที่ ๔.๖. แสดงหลวงพ่พุทธรชินโนรส

ภาพที่ ๔.๗. ศิลปะปูนปั้นนูนต่ำ รายรอบอุโบสถวัดหาดมูลกระบือ บอกเล่าประวัติความเป็นมาของ "บุญข้าวเม่าพอก" ของคู่กันกับประเพณีการแข่งขันเรือยาวใน จ.พิจิตร ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓

๓. รุกขมรดกของแผ่นดิน ต้นตะเคียน อายุกว่า ๔๐๐ ปี ขนาด ๑๓ คนโอบ ชาวบ้านขนานนามว่า “ต้นแม่โหงแม่นาง” เป็นต้นไม้สำคัญ ๑ ใน ๖๕ ต้น ที่ได้รับการคัดเลือกเป็น “รุกขมรดกของแผ่นดิน ใต้ร่มพระบารมี” ของกระทรวงวัฒนธรรม

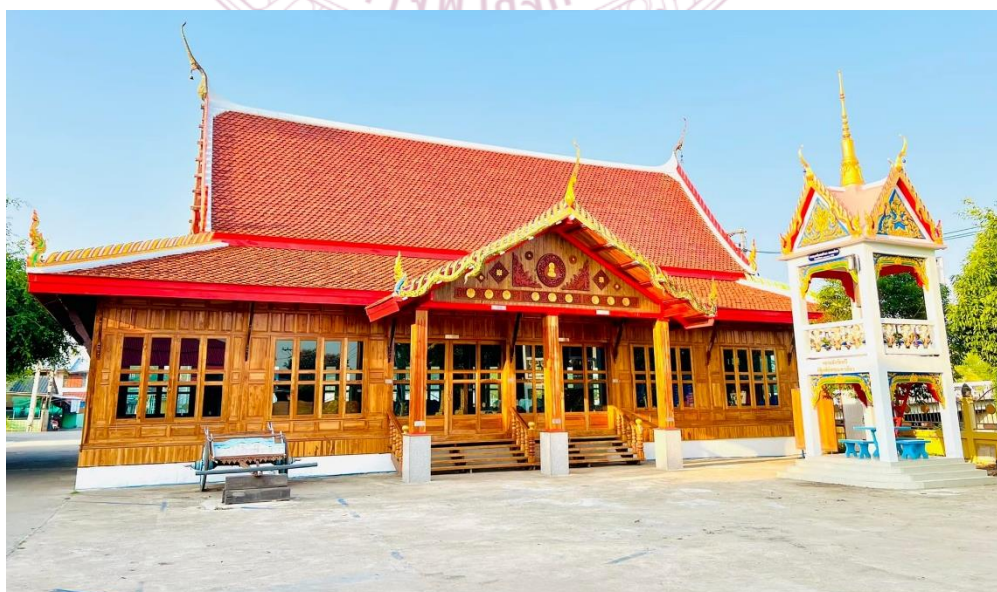
ภาพที่ ๔.๘. รุกขมรดกของแผ่นดิน ต้นตะเคียน อายุกว่า ๔๐๐ ปี

๔. พิพิธภัณฑ์เรือยาววัดหาดมูลกระบือ สถานที่เก็บเรือยาวทั้ง ๘ ลำ ได้แก่ เรือเมฆขลา เรือจอมเลิศ เรือวารีกระฉ่อน เรือพญาราชสีห์ เรือพองจันทร์เพ็ญ เรือเทพเทวาฤทธิ์ เรือพญาราชสีห์ ๒ เรือเลิศลอยฟ้าการดังภาพ

ภาพที่ ๔.๙. พิพิธภัณฑ์เรือยาววัดหาดมูลกระบือ

๕. ศาลาการเปรียญกว้าง (ศาลาไม้ ๑๐๐ ปี) กว้าง ๑๖ เมตรยาว ๔๒ เมตร สร้างด้วยไม้ทั้งหมด เป็นทรงไทย สร้างเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๗ และบูรณะปีพ.ศ.๒๕๐๔

ภาพที่ ๔.๑๐. ศาลาการเปรียญไม้ (ศาลาไม้ ๑๐๐ ปี)

๖. ผงลิงที่อาศัยอยู่ในอุทยานวานร วัดหาดมูลกระบือดังภาพ

ภาพที่ ๔.๑๑ . ผงลิงในวัดหาดมูลกระบือ

๗. สวนป่าดอกพิกุลริมแม่น้ำน่าน คนไทยโบราณเชื่อว่าบ้านใดปลูกต้นพิกุลทองไว้ประจำบ้านจะทำให้มีอายุยืน เพราะโบราณเชื่อว่าต้นพิกุลทองเป็นไม้ที่มีความแข็งแรงทนทานและมีอายุยาวนานดังนั้นจึงนิยมใช้เนื้อไม้ นำมาใช้ประโยชน์ในงานพิธีมงคลได้เป็นอย่างดี เช่น ด้ามหอกที่ใช้เป็นอาวุธ เสائبาน พวงมาลัยเรือ และยังมีความเชื่ออีกว่าต้นพิกุลทองเป็นต้นไม้ที่มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ เพราะโบราณเชื่อว่าเป็นไม้ที่มีเทพเจ้าสิงสถิตอยู่ดังภาพ

ภาพที่ ๔.๑๒. สวนป่าดอกพิกุลริมแม่น้ำน่าน

๔.๑.๓ ประวัติประเพณีเรือยาวและการทำข้าวเม่าพอก

๑. ประเพณีเรือยาว

พระครูพิเชษฐธรรมคุณ (วิเชียร ธัญญะโชโต) อดีตเจ้าคณะตำบล ท่าพ้อ-ไผ่ขวาง-ย่านยาว หลวงพ่อเชียร เป็นพระนักพัฒนาที่พัฒนาด้านต่างๆ ของวัดหาดมูลกระบือให้เจริญเติบโตไปข้างหน้า และเป็นผู้บุกเบิกเรือยาวในนามเรือ พญาราชสีห์ และเป็นผู้ดำริเริ่มผู้ฟื้นฟูการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาว ณ สนามลำนำนานหน้าวัดหาดมูลกระบือ พระเดชพระคุณหลวงพ่อดำได้มีปณิธานในการสร้างความสามัคคี ในชุมชน จึงได้มีการจัดการพายเรือสามัคคี ในสมัยนั้น ซึ่งเป็นงานประเพณีที่ใช้กีฬาเป็นตัวประสานสร้างความสามัคคีของคนในตำบล และจัดขึ้นช่วงกลางเดือนสิงหาคมของทุกปี จนกระทั่งมีผู้เข้าร่วม และสนใจ เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ให้มีการจัดงานแข่งขันเรือยาวเกิดขึ้น ทั้งยังได้ มีการดำริเริ่มทำขนมไทย ต้นตำหรับ หนึ่งเดียวในจังหวัดพิจิตร คือ ข้าวเม่าพอก เพื่อหารายได้เข้าวัด จนถึงปัจจุบัน

เรือยาวของวัดหาดมูลกระบือมีทั้งหมด ๘ ลำ คือ

๑.เรือเมฆขลา ได้ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยมีหลวงพ่อบุชฌาย์นวล เป็นหัวหน้าช่าง ซึ่งทำมาจากไม้ตะเคียนทอง

๒. เรือจอมเลิศ ได้พุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยมีหลวงตาโหน เป็นหัวหน้าช่าง ซึ่งทำมาจากไม้ตะเคียนทอง

๓.เรือวาริกระฉ่อน ได้พุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ที่บ้านพันชาลี ต.พันชาลี อ.วังทอง จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๘ วา ๓ ศอก

๔. เรือพญาราชสีห์ ได้พุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๑๓ วา ๒ ศอก

๕. เรือพรจันทร์เพ็ญ ได้พุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๑๑ วา ๒ ศอก

๖. เรือเทพเทวฤทธิ์ ได้พุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ป่าภูฮวด อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาว ๑๓ วา ๒ ศอก

๗. เรือพญาราชสีห์ ๒ ได้พุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ที่ป่าภูฮวด อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาว ๑๓ วา ๓ ศอก

๘. เรือเลิศลอยฟ้า ได้พุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยหลวงพ่อบุชฌาย์ นวล เป็นหัวหน้าช่างในการพุด

๒. การทำข้าวเม่าพอก

“ข้าวเม่าพอก” ที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำด้วยจิตศรัทธา ในสมัยก่อนข้าวเม่าพอกนั้นทำเพื่อ เลี้ยงชาวบ้านที่มาร่วมพายเรือ ในประเพณีพายเรือสามัคคี เมื่อเวลาผ่านไป ประมาณ ๒๐ ปี ก็ได้มีการเริ่มทำข้าวเม่าพอก ในเทศกาลแข่งเรือยาว เพื่อนำรายได้ มาบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะและวัตถุโบราณต่างๆ ภายในวัดที่มีการชำรุด ทดุดโทรมไปตามสภาพกาลเวลา และยังได้ได้นำปัจจัยต่างๆ มาทะนุบำรุง พระพุทธศาสนาทั้งด้านสาธารณะประโยชน์และด้านการศึกษาอีกด้วย ส่วนเรื่องข้าวเม่าพอก

นั้น ในอดีตชาวบ้านแถบใกล้เคียงวัดหาดมูลกระบือได้ร่วมแรงกันนำเครื่องกลิ้งที่เตรียมจะนำมาทอดที่วัดหาดมูลกระบือ ลงเรือ แล้วลากจูงด้วยเรือยาวที่มีฝีพายเป็นชายฉกรรจ์หลายสิบคน แล้วแห่ไปตามลำน้ำเพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่พุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำได้รับรู้ และให้มาร่วมบุญใหญ่ด้วยกัน ครั้นเมื่อพิธีการทอดกลิ้งได้เสร็จสิ้นลงแล้วเรือยาวที่นำมาเป็นเรือลากเรือเครื่องกลิ้ง ได้จัดการแข่งขันประลองฝีพายกันขึ้น และเมื่อเรือยาวใดได้เป็นฝ่ายชนะก็จะได้ข้าวเม่าทอดเป็นรางวัล

ก่อนถึงงานคณะกรรมการวัดและพุทธศาสนิกชนชาวตำบลไผ่ขวาง ตำบลยานยาวและใกล้เคียง จะนำกล้วย ข้าวเม่า และวัตถุดิบต่างๆ มาถวาย หลวงพ่อเชียร เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบผลิตขนม “ข้าวเม่าพอก” ซึ่งเป็นขนมหวาน ที่สามารถสร้างรายได้เข้าสู่วัด และอยู่คู่เคียงข้างงานประเพณีแข่งขันเรือยาว วัดหาดมูลกระบือมาอย่างช้านาน

จากการวิเคราะห์ ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือในอนาคต ให้ ความสำคัญไปที่มรดกทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของชุมชน การเพิ่มมูลค่าสร้าง รายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ เช่น ส่งเสริม เศรษฐกิจฐานรากด้วยการสนับสนุนการขายสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของกลุ่มอาชีพชุมชนพัฒนา ระบบเศรษฐกิจให้เติบโตด้วยการสร้างเครือข่าย ร่วมมือเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ สามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจของชุมชนอื่น ๆ

๔.๒ ผลการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลพบว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีแนวทางการส่งเสริมตามแนวทางเน้นให้ชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเศรษฐกิจในชนบท เป็นเชิงสัมพันธ์กัน คือ พึ่งตนเองในขณะที่พึ่งพาผู้อื่นเป็นการพึ่งพา นำไปสู่การไม่พึ่งพา คือ เป็นการพึ่งพาอาศัยกันอย่างรู้เท่าทันและกรอบการมอบเรื่องการพึ่งพา จะต้องไม่มุ่งแข่งขันหรือมุ่งครอบงำเหนือกว่า แต่เป็นการสู่ความเป็นไทต่อกัน การช่วยเหลือกัน เป็นสิ่งจำเป็น คือ พึ่งพาในสิ่งที่เราไม่มี เกื้อกูลสิ่งที่เรามีให้ผู้อื่น การพึ่งพาทำไปเพื่อให้แต่ละชุมชน พึ่งตนเองได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้

๔.๒.๑ ส่งเสริมการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท (TERMS Model)

TERMS เป็นคำย่อที่ใช้ในการวิจัยเป็นผลรวมจากการมองชนบท หมายถึง รูปแบบที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ใน ๕ ด้าน เป็นรูปแบบหรือใช้ในการวิเคราะห์วิจัย กรอบทฤษฎีที่กำกับการวิจัยตามโครงการนี้ นำมาจากทฤษฎีหลัก โครงสร้างหน้าที่ (structural function) ทฤษฎีระบบ (system approach) และนำเอาความรู้จากสามศาสตร์ใหญ่ คือ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์และ มนุษย์ศาสตร์มารวมเป็น สหสาขาวิชา (interdisciplinary approach) ซึ่งการประมวลความรู้ เหล่านี้เข้าด้วยกันแล้วสร้างเป็นกรอบความคิดขึ้นใหม่ เรียกว่า TERMS Model (ตัวแบบหรือ รูปแบบ TERMS) และ Functional Matrix (ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่) ซึ่งมีความหมายโดยสังเขปว่า ตามกรอบความคิดนี้ ชุมชนชนบทจะพึ่งตนเองได้ จะต้องอาศัยองค์ประกอบด้วยการพึ่งตนเอง ๕ ประการ คือ ๑. การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (Technological Self-reliance: T) ๒. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

(Economic Self-reliance: E) ๓. การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self-reliance: R) ๔. การพึ่งตนเองทางจิตใจ (Mental Self-reliance: M) ๕. การพึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Self-reliance: S)

๑. การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี

การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ พบว่ากิจกรรมในแต่ละกลุ่มจะมีวิวัฒนาการการนำเทคโนโลยี มุ่งเน้นไปที่การนำสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งวิธีการเข้ามาประยุกต์ใช้กับการทำงาน หรือแก้ปัญหาให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยมีความสามารถตัดสินใจเลือกใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ได้เหมาะสมกับลักษณะ อาชีพหรืองานที่ทำ การได้ไปศึกษาดูงานจากเพื่อนบ้านหรือชุมชนอื่นเกี่ยวกับการนำอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ มาใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงชีพ. ความสามารถนำความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นมา ประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีที่ใหม่ในการประกอบ อาชีพความสามารถนำเศษวัสดุ อุปกรณ์ที่เหลือใช้ หรือใช้ไม่ได้แล้ว มาสร้างเป็นอุปกรณ์ชิ้นใหม่ เพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพและ ดำเนินชีวิต ความสามารถซ่อมแซมอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงชีพ

จุดเด่น กลุ่มข้าวเม่าพอกเงินล้านมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยเหลือในการทำงาน เป็นอุปกรณ์ทุนแรงต่างๆ ส่วนกลุ่มวิสาหกิจเฟอร์นิเจอร์ไม้ มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเหลือในการทำงาน ทั้งในส่วนของอุปกรณ์สำหรับช่วยทุนแรง และการนำความรู้มาปรับใช้

จุดด้อย ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนในเรื่องของเทคโนโลยีจากหน่วยงานภายนอก ต้องจัดหาเทคโนโลยีต่างๆด้วยตนเอง

๒. การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ พบว่ากิจกรรมในแต่ละกลุ่มจะมีผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อชุมชน การร่วมกันผลิต และจำหน่ายจ่ายแจกของกินของใช้สินค้าและบริการ ที่เป็นกิจการของคนในชุมชน เพื่อสร้าง ผลตอบแทนให้คนในชุมชน และดำเนินการโดยคนในชุมชน โดยกลุ่มข้าวเม่าพอกและกลุ่มเรือยาวทุกคนจะร่วมใจกันจะนำรายได้ถวายวัดเพื่อ บูรณปฏิสังขรณ์วัดหาดมูลกระบือ ส่วนกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สักจะเป็นรายได้เข้าครอบครัวของตนเอง โดยที่ การประกอบอาชีพในปัจจุบันทำให้ครอบครัวมีรายได้ที่ชัดเจนเป็นประจำทุกปี ครอบครัวสามารถ ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ โดย ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพอื่น ความสามารถในการกำหนดราคาสินค้าผลผลิตของตนเอง ความสามารถในการผลิต จัดหา ซื้อมหาอาหารเสื้อผ้า และยาได้อย่างเพียงพอไม่เดือดร้อน ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจ ทัดเทียมเทียมกับเพื่อนบ้าน

จุดเด่น กลุ่มข้าวเม่าพอกเงินล้าน วัดหาดมูลกระบือมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่ค่อนข้างสูงทั้งภายใน และภายนอกชุมชนมีการวางแผนและการทำการตลาดด้วยการลงทุนจัดทำบล็อกสำหรับผลิตบรรจุภัณฑ์ที่มีความเฉพาะเป็นของตนเอง ส่วนกลุ่มวิสาหกิจเฟอร์นิเจอร์ไม้ มีความกระตือรือร้นในการแข่งขันเป็นอย่างมาก และกลุ่มจักสาน การผลิตต่างๆมีการจัดทำตามรูปแบบที่ได้รับมาอย่างเป็นแบบแผน

จุดด้อย ช่องทางการจำหน่ายสินค้ายังขาดความหลากหลาย และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ไม่ครบทุกกลุ่ม

๓. การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ

การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ พบว่ากิจกรรมในแต่ละกลุ่มจะมี ชุมชน คือกลุ่มคน หรือชุมชนที่รวมกันทำงานอันเกี่ยวกับ การผลิต การจำหน่าย การบริโภค และการบริการ โดยมีทุนทั้งที่เป็น ตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เช่น ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ เป็นเครื่องมือการทำงานเพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคนในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ “ ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ” มีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับ “สายน้ำ” และ “ธรรมชาติ” การสร้างบ้านสร้างเมือง สร้างชุมชน แต่โบราณกาลจะเลือกทำเลที่มี แม่น้ำ ลำคลองและแหล่งน้ำเป็นสำคัญเพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค การสัญจร และการเกษตรกรรมยังชีพแห่งชีวิต และชุมชน “สายน้ำ” จึงเปรียบเสมือน “สายโลหิตของชีวิตคนไทย” มาแต่ อดีต จวบจนปัจจุบัน ยัน อนาคต เพราะ น้ำ คือ ชีวิต “ น้ำ ” ยังนำมาซึ่ง “คติธรรม” ในการดำเนินชีวิตของชุมชนวัดหาดมูลกระบือให้เข้าใจถึง สัจธรรม ในธรรมชาติของชีวิต ชุมชนมีการควบคุมการใช้ประโยชน์จากแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนกำหนด การเข้าร่วมรณรงค์ในการบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น การปรับปรุง หรือ พัฒนาสภาพ ของ ทรัพยากรธรรมชาติ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ผู้อื่น

จุดเด่น มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของน้ำ (แม่น้ำน่าน) และป่าไม้ (พื้นที่ป่าของวัดหาดมูลกระบือ)

จุดด้อย การรักษาทรัพยากรยังไม่ค่อยมีการวางแผนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากนัก

๔. การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางจิตใจ

การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางจิตใจ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ พบว่ากิจกรรมในแต่ละกลุ่มจะมีพระมหาเมธี จนทวโส รองเจ้าคณะอำเภอเมืองพิจิตร เจ้าอาวาส วัดหาดมูลกระบือ รูปปัจจุบัน ผู้สืบสานปณิธานของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญ ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์และด้านพัฒนาวัด ทั้งยังจัดตั้งมูลนิธิพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยที่ มีความพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองและครอบครัวรู้สึกได้ว่า สามารถพึ่งตนเองได้ การเห็นด้วยกับคำว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน การเป็นคนมั่นใจในการ ทำงานตามแนวทางของตนเอง ความเชื่อว่า ปัญหาทุกปัญหาล้วนมีทางแก้ไขซึ่งไม่เกินความสามารถของตนเอง และการยอมรับความผิดพลาดถ้าการกระทำของตนก่อให้เกิดผลเสียกับบุคคลอื่น

จุดเด่น คนภายในชุมชนมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งอย่างมาก โดยมีวัดหาดมูลกระบือเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้มีความรักใคร่และสามัคคีกัน ช่วยเหลือกันด้วยความเต็มใจ มีจิตสำนึกที่อยากช่วยเหลือและส่งเสริมชุมชน

จุดด้อย ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีอายุมากจึงมีข้อจำกัดในเรื่องของการใช้แรงงาน

๕. การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม

การส่งเสริมการพึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ พบว่ากิจกรรมในแต่ละกลุ่มจะมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid) ช่วยเหลือสังคม มีการจัดตั้งมูลนิธิพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา พระมหาเมธี จนทวโส ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะและวัตถุโบราณ สำคัญของวัดหาดมูลกระบือ อีกทั้งยังสร้างศรัทธาและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ในด้านต่างๆ โดยชาวบ้านมีพฤติกรรมการกินอยู่

ที่สอดคล้องกับสภาพ ท้องถิ่น ความสามารถในการเข้าถึงเหตุการณ์ที่ตนเอง พบหรืออธิบายข่าวสารให้ผู้อื่นเข้าใจ การเข้าร่วมค้นหาปัญหาและเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมในการปฏิบัติสืบทอด และ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมชุมชน มีการรณรงค์ให้คนอื่นเห็นความสำคัญของการปฏิบัติสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและมีส่วนร่วมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

จุดเด่น ผู้นำในชุมชนสามารถผลักดันในคนในชุมชนสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย และประสบความสำเร็จเห็นผลเด่นชัด

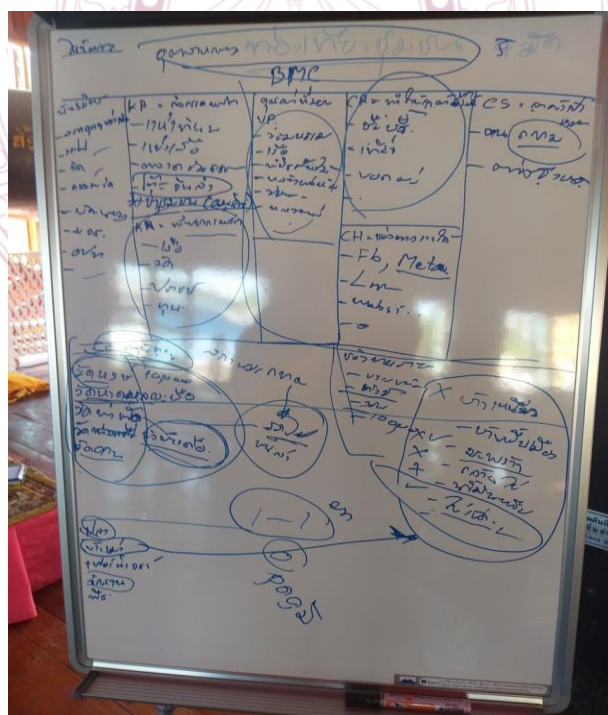
จุดด้อย ผู้นำไม่ค่อยมีบทบาทเด่นชัดในการประสานกับชุมชนมากนัก ต้องมีการร่วมมือกันกับทางวัดเป็นหลัก

๔.๒.๒ ส่งเสริมแผนธุรกิจเพื่อชุมชนคานังจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัจจุบันมีหน่วยงานหลายต่อหลายหน่วยงานทำงานส่งเสริมธุรกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่การส่งเสริมการผลิต การแปรรูป การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด แต่การส่งเสริมส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การพัฒนากระบวนการผลิตไปจนถึงพัฒนาการตลาด มีน้อยนักที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งหรือขีดความสามารถขององค์กรชุมชนในการทำธุรกิจ (Capacity building) ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จึงได้ขอความอนุเคราะห์ เจ้าหน้าที่จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มาให้ความรู้และสนับสนุนการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยสนับสนุนการจัดทำ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน” ภายใต้ “โครงการศึกษาและปฏิบัติการการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนระยะที่สอง แผนธุรกิจเพื่อชุมชนคานังจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Community Business Model Canvas : CBMC) ของกลุ่มศึกษาและพัฒนาโมเดลธุรกิจชุมชน ด้วยกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) หลักสูตร “แผนธุรกิจเพื่อชุมชนคานังจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Community Business Model Canvas : CBMC) ให้เกิดความเข้าใจ และเปลี่ยนวิธีคิดในการจัดทำธุรกิจของชุมชน จากการใช้ “เงินเป็นตัวตั้ง” มาเป็นการใช้ “ทุน” ที่เป็นปัจจัยทางการผลิตในการประกอบการ หรือการรู้จักใช้ “ปัจจัยการผลิต ที่ประกอบด้วย ธรรมชาติ ทุนที่เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น และหนึ่งสมองสองมือ” ที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนมาเป็นตัวตั้ง และทำให้องค์กรชุมชนเกิดความมั่นใจว่า “องค์กรชุมชนสามารถจัดการธุรกิจได้ด้วยตนเอง” เป็นธุรกิจเพื่อชุมชน เพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น เกิดการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ในพื้นที่ที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืนในการทำงานส่งเสริมให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน พอช. และผู้นำขบวนองค์กรชุมชน ที่จะนำไปเป็นแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาผู้นำ และพัฒนาธุรกิจชุมชนในพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างกว้างขวาง ยกกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อชุมชนมืออาชีพต่อไป

ภาพที่ ๔.๑๓..เจ้าหน้าที่จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มาให้ความรู้และสนับสนุนการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ภาพที่ ๔.๑๔... “แผนธุรกิจเพื่อชุมชนการจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Community Business Model Canvas : CBMC)” ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

สรุป ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีการออกแบบแผนจัดการธุรกิจที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หลักของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คือ กิจกรรมแข่งเรือยาว และ กิจกรรมทำข้าวเม่า ใช้วิธีประชุมระดมสมอง จากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชนวัดหาดมูลกระบือ คณะกรรมการวัด และผู้แทนจากหน่วยงานราชการ เกิดเป็นกลุ่มข้าวเม่ากลุ่มเรือ ในขณะที่การรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มเลี้ยงออกแบบแผนการจัดการธุรกิจบนพื้นฐานการเงินและทุน แต่ทุกกลุ่มล้วนมีความเชื่อมโยงถึงกัน เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรม ทำข้าวเม่า ทุกกลุ่มจะรวมเป็นกลุ่มเดียวเพื่อดำเนินงานร่วมกัน

๔.๓ ผลการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๔.๓.๑ แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์กับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลพบว่าแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์กับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เป็นชุมชนที่มีชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ กลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่หมู่ ๑ หาดมูลกระบือ หมู่ ๒ ย่านยาว หมู่ ๓ วัดหงส์ หมู่ ๔ วัดกระดี่ทอง หมู่ ๕ คลองโนน หมู่ ๖ ย่านยาว หมู่ ๗ วัดหงส์ หมู่ ๘ สนามคลี หมู่ ๙ โนนห้วยปิด หมู่ ๑๐ วัดกระดี่ทองเหนือ ตำบลย่านยาว มีประชากรทั้งสิ้น ๕,๗๔๐ คน ห่างจากศูนย์ราชการจังหวัดพิจิตร ระยะทางประมาณ ๒๐ กิโลเมตร สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดพิจิตร ดังนี้

- แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์

๑. วัดหงษ์เดิมชื่อ วัดโหลง หรือ วัดหงสาวาส ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๓ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรสร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐

๒. อุโบสถวัดหงษ์ประดิษฐานหลวงพ่ولهื้อ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ประทับนั่งฐานเขียง พระเพลา มีขนาดกว้าง ๙๖ นิ้ว สูง ๑๓๓ นิ้ว ทรงยึดพระอุระ ผีงผาย มีลักษณะงดงาม สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นใน สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เป็นที่เคารพของประชาชนทั่วไป ใครมาบนอะไรไว้ จะได้สมดังปรารถนา และจะมาแก้บนพร้อมๆ กันในวันงานสมโภชแก้บนหลวงพ่ولهื้อวัดหงษ์ ที่จะจัดขึ้นในช่วงงานเพ็ญเดือน ๔ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔) ของทุกปี

ภาพที่ ๔.๑๕....หลวงพ่ولهื้อวัดหงษ์

๓. วัดท่าหลวง (พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร กราบนมัสการขอพรหลวงพ่อเพชร (พระพุทธรูปประจำจังหวัดพิจิตร) ระยะทางประมาณ ๒๘ .๓ กิโลเมตร

๔. บึงสีไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ระยะทางประมาณ ๓๐ กิโลเมตร

๕. พิพิธภัณฑ์บ้านดงโฮจิมินห์ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ระยะทางประมาณ ๓๒ กิโลเมตร

- การเดินทางเข้าถึงชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือเป็นชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวรวัดหาดมูลกระบือ ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณระยะทาง ๓๗๔ กม. สามารถเดินทางได้โดย

๑. รถยนต์ส่วนตัว

- เดินทางผ่านถนนทางหลวงหมายเลข ๑๑๗ (ถนนนครสวรรค์-พิษณุโลก) เข้าสู่แยกปลวกสูง และเลี้ยวเข้าถนนทางหลวงหมายเลข ๑๑๕ (ถนนพิจิตร-กำแพงเพชร) และเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงชนบท หมายเลข ๓๐๒๗ ระยะทางประมาณ ๒๐ กิโลเมตร จากแยกปลวกสูงถึงชุมชน

- ถ้ามาจากตัวเมืองพิจิตร จากจุดเริ่มต้นเทศบาลเมืองพิจิตร ใช้เส้นทางผ่านหมายเลข พจ. ๓๐๕๖ ระยะทาง ๑๕.๑ กิโลเมตร หรือใช้เส้นทาง ผ่าน Highway ๒๐๒๐ ระยะทาง ๑๖.๙ กม.หรือเส้นทางผ่าน ถนนหมายเลข ๑๒๒๑ และ Highway ๒๐๒๐

๒. รถไฟ

- ลงที่สถานีรถไฟพิจิตร และต่อด้วยรถรับจ้าง (รถยนต์ รถสามล้อ รถจักรยานยนต์) ประมาณ ๑๕.๖ กิโลเมตร จากสถานีรถไฟจังหวัดพิจิตร ถึงชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

๓. รถประจำทาง

- ลงที่สถานีขนส่งจังหวัดพิจิตร และต่อด้วยรถรับจ้าง (รถยนต์ รถสามล้อ รถจักรยานยนต์) ประมาณ ๑๓.๘ กิโลเมตร จากสถานีขนส่งจังหวัดพิจิตร ถึงชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

ตัวอย่าง โปรแกรมการท่องเที่ยว ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เวลา ๐๙.๐๐ น. – ๑๕.๐๐ น.

- นักท่องเที่ยวเดินทางถึงชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรกราบนมัสการหลวงพ่อพุทธชินารส และพระครูพิเชษฐธรรมคุณ (อดีตเจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ)

- ชมศาลาร้อยปีไม้สัก ชมพิพิธภัณฑ์เรือยาว ชมอุทยานวรรณ ซึ่งสถานที่แห่งนี้มีฝูงลิงป่าอาศัยอยู่บนร้อยตัว

- เดินทางไปยังวัดหงษ์ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร นมัสการหลวงพ่อเหลือพระพุทธรูป ปูนปั้นปางมารวิชัยประทับนั่งฐานเขียง มีพุทธลักษณะงดงาม สันนิษฐานว่า ช่างปั้นช่างหล่อพระสร้างขึ้นเป็นช่างฝีมือสกุลช่างสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยเชื่อกันว่าองค์ท่านมีความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์“บนบานศาลกล่าว ขอเงินได้เงิน ของานได้งาน ขอมีลูกชายหญิงได้สมตั้งใจ” เป็นที่ศรัทธากราบไหว้ของประชาชนทั่วไปโดยจะมีงานสมโภชแก้บนหลวงพ่อเหลือวัดหงษ์ ที่จะจัดขึ้นในช่วงงานเพ็ญเดือน ๔ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔) ของทุกปี

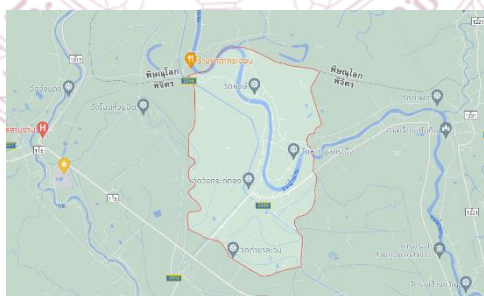
- ชมต้นตะเคียนยักษ์ อายุ ๔๐๐ ปี รุกขมรดกของแผ่นดิน ต้นที่ ๖๕ เป็นต้นตะเคียนใหญ่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือกราบไหว้ โดยชาวบ้านเรียกกันว่า “แม่โงแม่นาง” ต้นตะเคียน อายุกว่า ๔๐๐ ปี ยืนต้นอยู่ในพื้นที่ป่าทิศเหนือของวัดหงส์ ใน ต.ย่านยาว อ.เมือง จ.พิจิตร ความสูง ๔๐ เมตร ขนาดเส้นวงรอบต้นถึง ๑๑.๔๐ เมตร หรือ ขนาด ๑๓ คนโอบ ซึ่งชาวบ้านขนานนามว่า “ต้นแม่โงแม่นาง” เป็นต้นไม้สำคัญหนึ่งใน ๖๕ ต้น ที่ได้รับเลือกเป็น “รุกข มรดกของแผ่นดิน ได้ร่มพระบารมี” ซึ่งจารึกในหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เนื่องในโอกาสสมหามงคล พระชนมพรรษา ๖๖ พรรษา ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ซึ่งคนในชุมชนมีความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่า ต้นตะเคียนจะมีนางไม้สิงสถิต สามารถให้คุณให้โทษกับผู้บูชา และผู้ลบหลู่ได้ ผลดีในด้านจิตวิทยา ก็จะเป็นเหมือนศูนย์รวมจิตใจ ให้คนลด ละ เลิก ในสิ่งที่ไม่ดีเพราะความกลัวลดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่โดยรอบ ทำให้พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นปอดของชุมชน และเป็นแหล่งอาหารของคน สัตว์ต่างๆในบริเวณวัดและชุมชน

- เดินทางมายังวัดถ้ำชาละวัน ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร กราบนมัสการ พระพิจิตรพุทธมงคลวิโรจนวรมังโกลาส (ปฐมองค์พระพิจิตร) พระประธานประดิษฐานอยู่ที่อุโบสถ ซึ่งเป็นหนึ่งใน ๘๙ พระพุทธรูปสำคัญในรัชกาลที่ ๙

- เดินทางมายังวัดท่าหลวง (พระอารามหลวง) ถนนบุษบา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร กราบนมัสการหลวงพ่อพเพชร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสมัยเชียงแสน ประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถ มีพระพุทธรูปลักษณะทั้งดงาม และทรงพุทธานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งของประเทศไทย

* หมายเหตุ ในฤดูน้ำหลากช่วงเดือนสิงหาคม วัดหาดมูลกระบือจะจัดประเพณีแข่งขันเรือยาว เป็นประจำทุกปีและภายในงานจะมีการทำขนม ข้าวเม่าพอก ของกินขึ้นชื่อของชุมชน

สถานที่ตั้งวัดหาดมูลกระบือ หมู่ ๑ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร^{๖๑}

ภาพที่ ๔.๑๖. แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว^{๖๒}

^{๖๑} พระมหาเมธี จันทวิโส รองเจ้าคณะอำเภอเมือง และเจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ ที่อยู่ หมู่ ๑ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

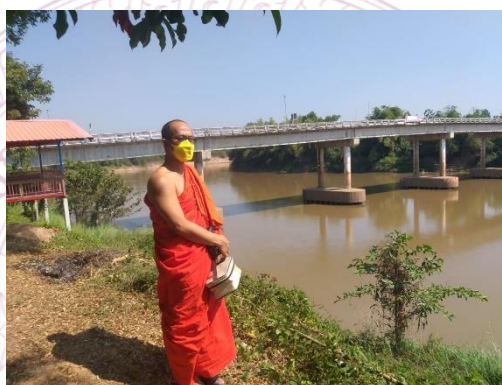
นายชัชวาล สุขสวัสดิ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ ที่อยู่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

^{๖๒} <https://www.google.com/maps/place>

๔.๓.๒ ประเพณีเรือยาวและการทำข้าวเม่าพอกกับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ประเพณีการแข่งขันเรือยาว

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลพบว่าประเพณีการแข่งขันเรือยาว จังหวัดพิจิตร เป็นที่เลื่องลือกันมานาน สิ่งหนึ่งที่เป็นเคล็ดลับการสืบสานวัฒนธรรมแห่งลุ่มน้ำ นั่นก็คือ ความสามัคคีของคนในชุมชน ผ่านมาแล้วกว่า ๑๐๐ ปี การแข่งขันเรือยาวยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน วัดหาดมูลกระบือ เป็นอีกพื้นที่ที่ยังคงอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมแห่งสายน้ำจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก และจากรุ่นลูกสู่รุ่นหลาน ประเพณีการแข่งขันเรือยาวจึงไม่ใช่เป็นเพียงประเพณีที่สืบทอดกันมาเท่านั้น แต่มันคือชีวิตของคนในพื้นที่ไปแล้ว สะท้อนถึงกาลเวลาแม้หมุนเปลี่ยน หลายสิ่งหลายอย่างก็เปลี่ยนตาม ในเวลาเดียวกันเราทุกคนก็ช่วยรักษาอัตลักษณ์ที่สวยงามของแต่ละท้องถิ่น ให้ดำเนินอยู่คู่กับการพัฒนาได้

ภาพที่ ๔.๑๗...พระมหาเมธี จันทวังโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ พาชมลำน้ำน่าน บริเวณที่ใช้แข่งเรือ

การแข่งขันเรือยาวเป็นวัฒนธรรมทางสายน้ำซึ่งเป็นประเพณีอันสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านอันดงามของชาวจังหวัดพิจิตรที่สื่อถึงความผูกพันระหว่างสายน้ำกับชีวิต เรือกับวิถีชีวิตบนพื้นฐานของความศรัทธาเชื่อมโยงในคำสอนทางพระพุทธศาสนา อันนำมาซึ่งความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชนตามหลัก “บวร” ซึ่งเป็นองค์รพื้นฐานของชุมชนที่เป็นชนบทของไทยซึ่งมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับสายน้ำ การสร้างบ้าน สร้างชุมชนแต่ครั้งโบราณกาล จะเลือกทำเลที่มีแม่น้ำลำคลองเป็นสำคัญในการตั้งถิ่นฐานเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภค ตลอดจนการทำเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ อีกทั้งการสัญจรซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญในการติดต่อค้าขายมาแต่บรรพกาล เรือจึงเป็นพาหนะสำคัญในวิถีชีวิตของชาวไทยที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนประดิษฐ์ขึ้นมา เรือจึงเป็นพาหนะที่มีบทบาทสำคัญแต่อดีตจวบจนปัจจุบันทั้งในวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การคมนาคม การขนส่งตลอดจนก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามแห่งสายน้ำ คือ ประเพณีแข่งขันเรือยาวโดยเกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติเป็นพื้นฐานของศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวไทยมาแต่โบราณ การแข่งเรือมักจัดควบคู่ไปกับการทำบุญปิดทองไหว้พระ และงานกลึง ช่วยสร้างบรรยากาศให้งานบุญครึกครื้นขึ้นและประเพณีแข่งเรือ เป็นการละเล่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยในชนบทถิ่นที่อยู่อาศัยใกล้น้ำ (ขวัญทอง สอนศิริ, ๒๕๕๕)

จังหวัดพิจิตรมีการแข่งเรือประเพณีมาเป็นเวลายาวนานโดยงานประเพณีแข่งขันเรือยาวมีธรรมเนียมว่า วัดใดถ้าจัดงานปิดทอง ไหว้พระแล้วก็จะต้องจัดงานแข่งเรือควบคู่กันไปด้วย มักจัดกันในฤดูน้ำหลากในวันเสาร์-อาทิตย์หรือวันธรรมดาต้นเดือนสิงหาคมถึงตุลาคมของทุกปี ในงานจะมีการแข่งเรือประเพณีและการประกวดขบวนแห่เรือต่าง ๆ ในแม่น้ำน่าน และมีแม่น้ำยม สร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้มาเที่ยวชมงาน เรือยาวที่นำเข้าทำการแข่งขันของจังหวัดพิจิตรจะพบเห็นได้ในวัดหรือชาวบ้าน แถบลุ่มแม่น้ำน่าน และลุ่มแม่น้ำยมโดยเรือยาวที่ใช้ในการแข่งขันสร้างโดยการขุดต้นไม้ใหญ่ทั้งต้นให้เป็นเรือยาวซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถ ความชำนาญเป็นอย่างมาก จึงจะได้เรือที่สวยงาม และแล่นได้รวดเร็วเพื่อทำการแข่งขันโดยประเพณีแข่งเรือยาวทำหน้าที่ ๔ ประการ กล่าวคือ ๑) หน้าที่เป็นกระเจกเงาสะทอนวัฒนธรรม ๒) หน้าที่ด้านให้การศึกษาต่อสมาชิกชุมชน ๓) หน้าที่ทำให้เกิดการยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของสังคม ๔) หน้าที่ด้านการให้ความบันเทิง เพลิดเพลิน (รัตนา จันทรเทาว์, ๒๕๕๙) ในปัจจุบันประเพณีการแข่งขันเรือยาวเริ่มเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของชาวพิจิตร จากปัจจัยหลากหลายด้าน เช่น ด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะอุทิศตนเพื่อจัดงานประเพณีซึ่งเป็นงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้านเงินทุนที่จะเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงาน ด้านการดูแลรักษาสภาพเรือยาวให้มีความพร้อมในการเข้าแข่งขันในสนามแข่งต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญาณิศา บุญจิตร และสุชาติ มีสมบัติ (๒๕๕๔) พบว่า สภาพปัญหาของงานประเพณีแห่พระแข่งเรือยาว อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร มีหลายประการ คือ ๑) ปัจจุบันไม่ที่ใช้ชุดทำเรือค่อนข้างหายากคนชุดเรือค่อนข้างอาวุโสและไม่มีการสืบทอดความรู้และประสบการณ์ช่างทำเรือ ๒) การจัดเป็นเรือสวยงาม ต้องใช้ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง จึงทำให้มีน้อย ๓) ฝีพายเรือที่สมัครใจและพร้อมทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจในการฝึกฝนหายาก ๔) ขาดแคลนสถานที่ในการจอดเรือพระบงทำให้ต้องรับน้ำเรือกลับวัด และ ๕) ขาดแคลนกองทุนสำหรับจัดงานประเพณีโดยปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาด้านการบริหารจัดการ รวมถึงการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นประเพณีการแข่งขันเรือยาวอาจสูญหายไป และนำไปสู่ปัญหาทางสังคมในด้านต่าง ๆ ที่จะติดตามมา เช่น ปัญหาการขาดความรักความสามัคคีภายในชุมชน ขาดความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมพื้นบ้านอันเป็นรากเหง้าสูญหายไปในอนาคต การจัดงานประเพณีการจัดการแข่งขันเรือยาวเกิดจากการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนรวมถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาหากมีกระบวนการบริหารจัดการที่ดีรวมทั้งการสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ จะสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการจัดงานประเพณีการแข่งขันเรือยาวข้างต้นได้ จะมีหลักธรรมใดในพระพุทธศาสนา และกระบวนการใดที่จะสนับสนุนส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีให้คงอยู่ไม่ให้สูญหายไปจากวิถีชีวิตของชาวพิจิตร

เรือยาวของวัดหามูลกระบือมีทั้งหมด ๘ ลำ คือ

๑.เรือเมขลา ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยมีหลวงพ่อบุชฌาย์นวล เป็นหัวหน้าช่าง ซึ่งทำมาจากไม้ตะเคียนทอง

๒. เรือจอมเลิศ ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยมีหลวงตาโหน เป็นหัวหน้าช่าง ซึ่งทำมาจากไม้ตะเคียนทอง

๓.เรือวารีกระฉ่อน ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ที่บ้านพันชาลี ต.พันชาลี อ.วังทอง จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๘ วา ๓ ศอก ดังภาพ

ภาพที่ ๔.๑๘. เรือวาริกระฉ่อน

๔. เรือพญาราชสีห์ ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๑๓ วา ๒ ศอก

ภาพที่ ๔.๑๙ เรือพญาราชสีห์

๕. เรือพรจันทรเพ็ญ ได้ขุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๑๑ วา ๒ ศอก

ภาพที่ ๔.๒๐ เรือพรจันทรเพ็ญ

๖. เรือเทพเทวารฤทธิ ได้ขุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ป่าภูฮวด อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาว ๑๓ วา ๒ ศอก

ภาพที่ ๔.๒๑ . เรือเทพเทวาฤทธิ์

๗. เรือพญาราชสีห์ ๒ ได้ซุ่มเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๘ ที่ป่าภูฮวด อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาว ๑๓ วา ๓ ศอก

ภาพที่ ๔.๒๒ เรือพญาราชสีห์ ๒

๘. เรือเลิศลอยฟ้า ได้ซุ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยหลวงพ่อบุชฌาย์ นวล เป็นหัวหน้าช่างในการซุ่ม

ภาพที่ ๔.๒๓.เรือเลิศลอยฟ้า

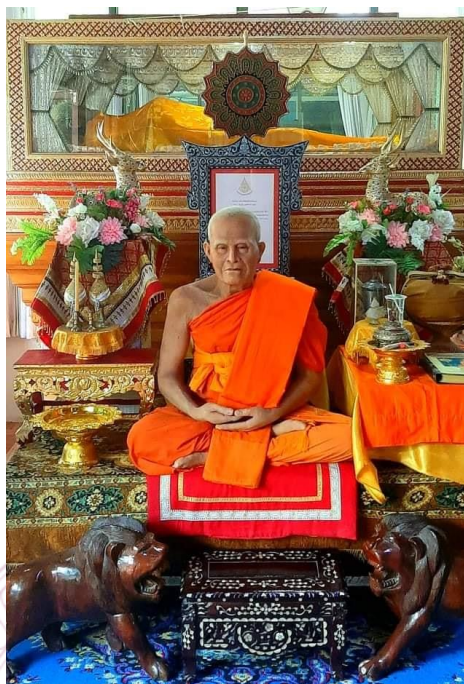

ภาพที่ ๔.๒๔. ถ้วยรางวัลชนะเลิศถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ซึ่งสมัยพระครูพิเชษฐธรรมคุณ หรือหลวงพ่อวิเชียร ได้เรือเล็กลอยฟ้า ได้รับรางวัลชนะเลิศถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ถึง ๓ สมัยซ้อน ซึ่งทางวัดมีการประชาสัมพันธ์ที่แสดงดังภาพที่ ๔...

ภาพที่ ๔.๒๕. โปสเตอร์ประเพณีแข่งขันเรือยาวของทางวัดหาดมูลกระบือ

ภาพที่ ๔.๒๖. พระครูพิเชฐธรรมคุณ (วิเชียร ฉัญญะเชฏโฐ)
อดีตเจ้าคณะตำบล ท่าผ่อ-ไผ่ขวาง-ย่านยาว
ผู้ดำรงเริ่มในประเพณีแข่งขันเรือยาวของทางวัดหาด มุลกระปือ

ปัจจุบันมีการจัดงานแข่งขันเรือยาวเกิดขึ้น โดยมีพระมหาเมธี จันทวโส รองเจ้าคณะอำเภอเมืองพิจิตร เจ้าอาวาส วัดหาดมุลกระปือ รูปปัจจุบัน ผู้สืบสานปณิธานของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญ ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์และด้านพัฒนาวัด ทั้งยังจัดตั้งมูลนิธิพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

พระมหาเมธี จันทวโส ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะและวัตถุโบราณ สำคัญของทางวัดหาดมุลกระปือ จากสมัยพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญพระครูพิเชฐธรรมคุณ อีกทั้งยังสร้างศรัทธาและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ในด้านต่างๆ ในการบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะนั้น พระมหาเมธีได้บูรณะ พระอุโบสถเก่าแก่มาอุทิศจากที่ชำรุดทรุดโทรม มานานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และยังบูรณะปฏิสังขรณ์ เจดีย์สมัยกรุงธนบุรี อีกทั้งซ่อมแซมกุฏิของพระสงฆ์ ภายในวัด รวมไปถึงการสร้างเสนาสนะต่างๆ ตามปณิธาน ที่พระเดชพระคุณ หลวงพ่อบุญได้เคยตั้งไว้ ทั้งถนนและสะพานเพื่อให้ชาวบ้านได้เดินทางมาทำบุญ อย่างสะดวกสบาย รวมไปถึงยังสืบต่อประเพณีต่างๆ ที่สมัยหลวงพ่อบุญได้ดำเนินการริเริ่มขึ้นไว้ เช่น ประเพณีแข่งเรือยาว ประเพณีการทอดข้าวเม่า ประเพณีวันมหาสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งเหตุนี้เองทำให้ชาวบ้าน เกิดความศรัทธา และยังระดมทุนช่วยเหลือทางวัดในด้านต่างๆ และร่วมงานกับทางวัดเสมอ

ส่วนเรื่องข้าวเม่าพอกนั้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ได้มีปณิธานในการสร้างความสามัคคีในชุมชน จึงได้มีการดำริเริ่มทำขนมไทย ต้นตำหรับ หนึ่งเดียวในจังหวัดพิจิตร คือ **“ข้าวเม่าพอก”** ที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำด้วยจิตศรัทธา ในสมัยก่อนข้าวเม่าพอกนั้นทำเพื่อ เลี้ยงชาวบ้านที่มาร่วมพายเรือ ในประเพณีพายเรือสามัคคี เมื่อเวลาผ่านไป ประมาณ ๒๐ ปี ก็ได้มีการเริ่มทำข้าวเม่าพอก ในเทศกาลแข่งเรือยาว เพื่อนำรายได้ มาบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะและวัตถุโบราณต่างๆ ภายในวัดที่มีการชำรุด ทรุดโทรมไปตามสภาพกาลเวลา และยังได้ได้นำปัจจัยต่างๆ มาทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งด้านสาธารณะประโยชน์และด้านการศึกษาอีกด้วย

ก่อนถึงงานคณะกรรมการวัดและพุทธศาสนิกชนชาวตำบลไผ่ขวาง ตำบลย่านยาวและใกล้เคียง จะนำกล้วย ข้าวเม่า และวัตถุดิบต่างๆ มาถวาย หลวงพ่อเชียร เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบผลิตขนม **“ข้าวเม่าพอก”** ซึ่งเป็นขนมหวาน ที่สามารถสร้างรายได้เข้าสู่วัด และอยู่คู่เคียงข้างงานประเพณีแข่งขันเรือยาว วัดหาดมูลกระบือมาอย่างช้านาน ซึ่ง

ในอดีตชาวบ้านแถบใกล้เคียงวัดหาดมูลกระบือได้ร่วมแรงกันนำเครื่องกลืนที่เตรียมจะนำมาทอดที่วัดหาดมูลกระบือ ลงเรือ แล้วลากจูงด้วยเรือยาวที่มีฝีพายเป็นชายฉกรรจ์หลายสิบคน แล้วแห่ไปตามลำน้ำเพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่พุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำได้รับรู้ และให้มาร่วมบุญใหญ่ด้วยกัน ครั้นเมื่อพิธีการทอดกลืนได้เสร็จสิ้นลงแล้วเรือยาวที่นำมาเป็นเรือลากเรือเครื่องกลืน ได้จัดการแข่งขันประลองฝีพายกันขึ้น และเมื่อเรือยาวใดได้เป็นฝ่ายชนะก็จะได้ข้าวเม่าทอดเป็นรางวัล

ภาพที่ ๔.๒๗.ทำบุญบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานอุทิศถวาย

พระครูพิเชษฐธรรมคุณ (วิเชียร ธัญญะโชติ) มีข้าวเม่าจำหน่าย

พระมหาเมธี จันทะวังโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ หมู่ที่ ๒ ตำบลย่านยาว อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งวัดแห่งนี้มีฝูงลิงป่าอาศัยอยู่จนบรื้อมั่ว สำหรับเรื่องข้าวเม่าพอก พระมหาเมธี เล่าให้ฟังถึงประวัติของการทอดข้าวเม่าว่า ในอดีตย้อนหลังไปเกือบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา ตามวัดต่างๆ ที่อยู่ริมแม่น้ำน่าน-แม่น้ำยม ในเขตจังหวัดพิจิตร และจังหวัดข้างเคียงก็จะมีประเพณีแข่งขันเรือยาวที่สืบเนื่องตำนาน

มาจากในอดีตตามวัดต่างๆจะมีทำน้ำที่เทียบเรืออยู่หน้าวัด ผู้เฒ่า-ผู้แก่ นั่งเรือพายให้คนหนุ่มสาวพายเรือมาส่งเพื่อทำบุญที่วัด ในช่วงที่ผู้เฒ่า-ผู้แก่ อยู่บนศาลาวัด วัยรุ่นหนุ่มสาว ซึ่งรออยู่ที่ทำน้ำก็จะพายเรือแข่งกันเล่นและต่อมาจึงกลายเป็นประเพณีแข่งเรือตามวัดต่างๆในช่วงฤดูน้ำหลาก ชาวบ้านต่างก็มาเชียร์ฝีพายที่เป็นลูกหลานหรือคนในหมู่บ้าน ของกินสมัยนั้นที่อร่อยขึ้นชื่อก็คือ “ข้าวเม่าพอก” กรรมการวัดก็ทำแจกให้กับผู้ที่มาร่วมงานบุญแข่งเรือ ต่อมาก็ขายแพละ ๑ บาท จนถึงทุกวันนี้ขายแพละ ๓๐ บาท ส่วนประกอบของข้าวเม่าพอกก็คือ กล้วยไข่ ข้าวเม่าที่ทำมาจากข้าวเหนียวซึ่งอยู่ในช่วงตั้งท้องเมล็ดข้าวเป็นน้านม แล้วนำมาใส่กระทะคั่ว เอาไปตำจะได้เป็น เมล็ดข้าวเม่า จากนั้นก็นำไปผสมกับเครื่องปรุงที่ประกอบด้วยมะพร้าวขูด น้ำตาลปี๊บ แล้วนำมาพอกกับกล้วยไข่ลงกระทะทอดที่มีแบ่งทอดกรอบโรยหน้า เพียงเท่านั้นก็กลายเป็นข้าวเม่าพอก ของอร่อยที่เป็นของกิน ของฝาก จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มาควบคู่กับงานแข่งขันเรือยาวตามวัดต่างๆ

ข้าวเม่าพอกเงินล้านของวัดหาดมูลกระบือ

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลพบว่าข้าวเม่าพอกเงินล้านของวัดหาดมูลกระบือ ภาพที่เห็นคือชาวบ้านและพระสงฆ์เกือบ ๑๐๐ คนที่รวมตัวกันช่วยกันคั่วเมล็ดข้าวเหนียวที่อยู่ในช่วงตั้งท้องเป็นน้านมเพื่อนำไปทำข้าวเม่าพอก บรรยายภาพของความสามัคคีของชาวบ้านที่มีวัดเป็นศูนย์กลางทำแบบนี้กันมาอย่างต่อเนื่อง ทุกคนมาทำด้วยใจ ใช้แรงกายร่วมทำบุญ แม้แต่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ก็ออกมาร่วมด้วยช่วยกัน ถึงแม้จะมองว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ แต่เพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ทุกคนจึงไม่นิ่งดูตาย เดิมทีเดียวข้าวเม่าพอกของวัดหาดมูลกระบือขายอยู่แค่เพียงภายในงานแข่งเรือของวัดเท่านั้น แต่ภาพของความสามัคคีบวกกับรสชาติความอร่อยที่ ๑ ปี จะได้กิน ๑ ครั้ง ก็เฉพาะภายในงานแข่งเรือ ต่อมาวัดต่างๆ ที่จัดงานแข่งเรือ ยกตัวอย่างเช่น วัดท่าหลวง พระอารามหลวง , วัดบึงตะโกน , วัดหัวดง ฯลฯ จึงได้เชิญชาวบ้านของ ต.ย่านยาว ให้มาทอดข้าวเม่าขาย หารายได้หาเงินเข้าวัด ปรากฏว่าขายดีเป็นเทน้ำเทท่า กลายเป็นของกิน ของฝาก ควบคู่กับงานแข่งเรือ พระมหาเมธี จันทะวังโส^{๒๓} เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ เปิดเผยว่า ในปีนี้ไปขายมาแล้ว ๔ แห่ง ยอดขายทะลุหลักล้านบาท

ภาพที่ ๔.๒๘. เริ่มแช่ข้าวเหนียว (ข้าวเปลือก)

^{๒๓} สัมภาษณ์พระมหาเมธี จันทะวังโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ เมื่อวันที่

ภาพที่ ๔.๒๙. ชาวบ้านจะช่วยกันนำข้าวเหนียวที่แช่ไว้มาคั่ว
ในกระทะใบบัวด้วยไฟฟืน

ภาพที่ ๔.๓๐. พระภิกษุสามเณรและชาวบ้านจะช่วยกันนำข้าวเหนียวที่คั่วเสร็จเรียบร้อยแล้ว
แล้วนำ มาตำเป็นข้าวเม่า

ภาพที่ ๔.๓๑. หลากหลายลีลาที่ชาวบ้านมาช่วยกันคัดแยกสิ่งเจือปนออกจากข้าวเม่าเช่น
เปลือกข้าว ทำงานด้วยความรัก รักในงานที่ทำ ทำในงานที่รัก ทำกันกันไปคุยกันไป เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์
ตามความต้องการคือข้าวเม่าที่มีคุณภาพดี

ภาพที่ ๔.๓๒. ข้าวเม่าพอกเงินล้านวัดหาดมูลกระบือ
โดยมีแบรนด์เป็นของตนเอง

ภาพที่ ๔.๓๓. แบรนด์ข้าวเม่าพอกเงินล้านวัดหาดมูลกระบือ

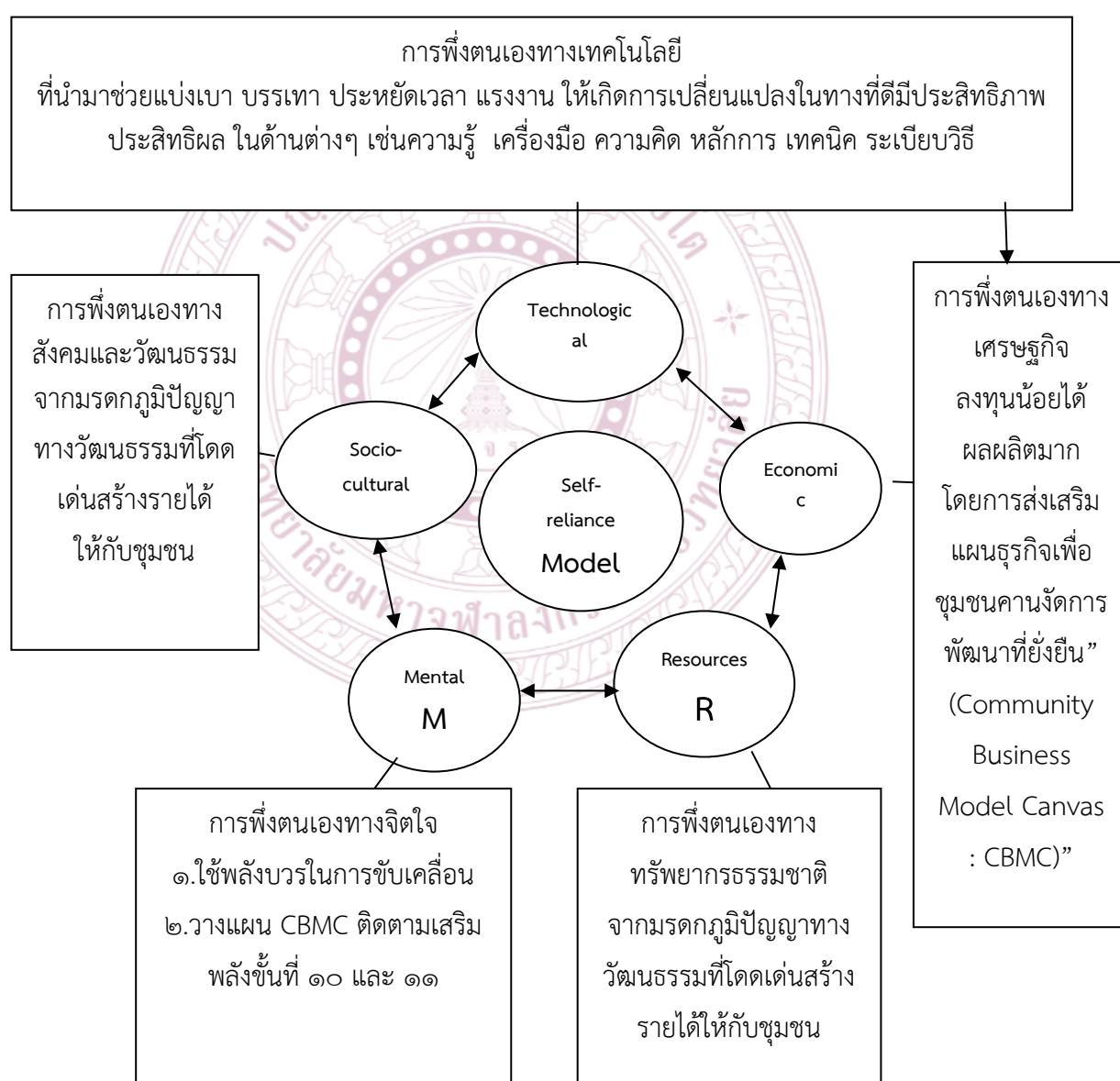
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ แล้วส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์จึงเกิดแนวทางการจัดกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรดังนี้

การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท (TERMS Model)

TERMS เป็นคำย่อที่ใช้ในการวิจัยเป็นผลรวมจากการมองชนบท หมายถึง รูปแบบที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ใน ๕ ด้าน เป็นรูปแบบหรือใช้ในการวิเคราะห์วิจัย กรอบทฤษฎีที่กำกับการวิจัยตามโครงการนี้นำมาจากทฤษฎีหลัก โครงสร้างหน้าที่ (structural function) ทฤษฎีระบบ (system

approach) และนำเอาความรู้จากศาสตร์ใหญ่ คือ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์และ มนุษย์ศาสตร์มารวมเป็น สาขาวิชา (interdisciplinary approach) ซึ่งการประมวลความรู้ เหล่านี้เข้าด้วยกันแล้วสร้างเป็นกรอบความคิดขึ้นใหม่ เรียกว่า TERMS Model (ตัวแบบหรือ รูปแบบ TERMS) และ Functional Matrix (ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่) ซึ่งมีความหมายโดยสังเขปว่า ตามกรอบความคิดนี้ ชุมชนชนบทจะพึ่งตนเองได้ จะต้องอาศัยองค์ประกอบด้วยการพึ่งตนเอง ๕ ประการ คือ ๑. การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (Technological Self-reliance: T) ๒. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (Economic Self-reliance: E) ๓. การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Self-reliance: R) ๔. การพึ่งตนเองทางจิตใจ(Mental Self-reliance: M) ๕.การพึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Self-reliance: S)

ภาพที่ ๔.๓๔. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์แบบ TERMS Model เพื่อการพึ่งพาตนเองของกลุ่มแข่เรือยาวชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัด พิจิตร

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒) เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และ ๓) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการจัดกิจกรรม เป็นกระบวนการเพื่อให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือเป็นการแก้ปัญหา การสร้างและพัฒนาวิธีการใหม่ เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาที่มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๕.๑.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

บริบทของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและหัตถกรรมเป็นหลัก ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีวัดหาดมูลกระบือเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมแกนนำพลังบวร นำโดยพระมหาเมธี จันทวิโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ ประธานชุมชนคุณธรรมฯ นายชัชวาล สุขสวัสดิ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ คณะผู้บริหาร ครูโรงเรียนวัดหาดมูลกระบือและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว ร่วมดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนอย่างสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียว มีการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทาน เป็นประเพณีระดับตำบลจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี และประเพณีได้ะจิ้นลึง ประเพณีทำบุญกลางบ้าน สอดคล้องกับคำขวัญของชุมชน คือ “ข้าวเม่าพอกเงินล้าน คู่ขนาน งานแข่งเรือ มากเหลือผู้ลึงป่า ลือชาวัดหาดมูลกระบือ” และยังนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ใน การดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นสร้างรายได้ให้กับชุมชน

ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีประเพณีการแข่งขันเรือยาววัดหาดมูลกระบือ จัดติดต่อกันมายาวนานกว่า ๘๐ ปี หลังว่างเว้นจาก การทำนา ประกอบกับเป็นช่วงฤดูน้ำหลาก เป็นกิจกรรมหลักที่ทางชุมชนจัดขึ้นถือว่าเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นเศรษฐกิจเพราะจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ มีนักท่องเที่ยว พ่อค้าแม่ค้า นักกีฬา สื่อสารมวลชน เข้ามาในพื้นที่ ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในชุมชนส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่วนอาชีพเลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านในชุมชน ได้รวมกลุ่มผู้เลี้ยง

ปลาในกระชังวังกระดี่ทอง ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เพื่อให้ ธุรกิจอยู่รอดและเติบโต จึงต้องสร้างเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับนายทุน ที่จำหน่ายอาหารปลาและรับซื้อปลา รวมถึงสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเลี้ยงปลาในพื้นที่อื่น มีการขายผ่านช่องทางออนไลน์ของกรมประมง Fisheries Shop^{๖๔} และกลุ่ม ของชลประทานเพื่อการสื่อสารแจ้งเตือนเกี่ยวกับปัญหาของน้ำ ฤดูแล้ง การปิดเปิดประตูน้ำใน การปล่อยระบายน้ำอันส่งผลกระทบต่อวิถีของปลา อาชีพ หัตถกรรมเครื่องจักสาน กระจ่าง กระดัง พัด ชาวบ้านในชุมชน ได้รวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสาน ทางมะพร้าวบ้านหาดมูลกระบือ ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เป็นอาชีพเสริมสร้าง รายได้เลี้ยง ครอบครัว นำไปจำหน่ายให้ตามงานต่างๆ อาทิ งาน OTOP หรืองานแสดงสินค้าพื้นบ้าน ต่างๆ ส่วนเฟอร์นิเจอร์ไม้สักเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือน ด้านศิลปะการแสดงไม่มีอะไรโดดเด่นในเชิง วัฒนธรรมแต่เป็นการแสดงออกในด้านพัฒนาศักยภาพสมอง เสริมการทรงตัว และเสริมสร้างกล้ามเนื้อ ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมในชุมชนวัดหาดมูลกระบือที่มีชื่อเสียงคู่มาับประเพณีแข่งเรือได้แก่ ข้าวเม่าพอก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์งานแข่งเรือพิจิตร รายได้หลักล้านและอาหารอาหารพื้นถิ่นที่เป็น เอกลักษณ์ ด้านแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ และสถานที่สำคัญ มีทั้งในพื้นที่ของชุมชนวัดหาดมูล กระบือและพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งสามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้

ประวัติประเพณีเรือยาวและการทำข้าวเม่าพอก

พระครูพิเชษฐธรรมคุณ (วิเชียร ธัญญะโชโต) อดีตเจ้าคณะตำบล ท่าพ้อ-ไผ่ขวาง-ย่านยาว หลวงพ่อเชียร เป็นพระนักพัฒนาที่พัฒนาด้านต่างๆ ของวัดหาดมูลกระบือให้เจริญเติบโตไปข้างหน้า และเป็นผู้บุกเบิกเรือยาวในนามเรือ พญาราชสีห์ และเป็นผู้ดำริเริ่มผู้ฟื้นฟูการจัดงานประเพณีแข่งเรือ ยาว ณ สนามลำน้ำน่านหน้าวัดหาดมูลกระบือ พระเดชพระคุณหลวงพ่อดำมีปณิธานในการสร้าง ความสามัคคี ในชุมชน จึงได้มีการจัดการพายเรือสามัคคี ในสมัยนั้น ซึ่งเป็นงานประเพณีที่ใช้กีฬาเป็น ตัวประสานสร้าง ความสามัคคีของคนในตำบล และจัดขึ้นช่วงกลางเดือนสิงหาคมของทุกปี จนกระทั่งมี ผู้เข้าร่วม และสนใจ เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ให้มีการจัดงานแข่งขันเรือยาวเกิดขึ้น ทั้งยังได้ มีการดำริ เริ่มทำขนมไทย ต้นตำหรับ หนึ่งเดียวในจังหวัดพิจิตร คือ ข้าวเม่าพอก เพื่อหารายได้เข้าวัด จนถึง ปัจจุบัน

การสืบสานปณิธานของพระเดชพระคุณหลวงพ่พระครูพิเชษฐธรรมคุณ

พระมหาเมธี จันทวิโส รองเจ้าคณะอำเภอเมืองพิจิตร เจ้าอาวาส วัดหาดมูลกระบือ รูป ปัจจุบัน ผู้สืบสานปณิธานของพระเดชพระคุณหลวงพ่พระครูพิเชษฐธรรมคุณ ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์และด้านพัฒนา วัด ทั้งยังจัดตั้งมูลนิธิพระเดชพระคุณหลวงพ่พระครูพิเชษฐธรรมคุณ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ทางการศึกษา พระมหาเมธี จันทวิโส ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะและวัตถุโบราณ สำคัญของทางวัด หาดมูลกระบือ จากสมัยพระเดชพระคุณหลวงพ่พระครูพิเชษฐธรรมคุณ อีกทั้งยังสร้างศรัทธาและ ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ในด้านต่างๆ โดย การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของ ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า

^{๖๔} <https://coastalaqua.fisheries.go.th/preorder/store/๖๘๐๕๓๖๒๕๒๓๕๐๐๒๐๔๔๓๗๗๖๖๓๑๕๐๔๗/๕๕๑>

๑. มีการสืบสานและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยการเพิ่มมูลค่า การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจผ่านประเพณีต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวัด แม่น้ำน่าน และทรัพยากรป่าไม้

๒. ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนมีการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มข้าวเม่า พอก ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ ต่อเรือ เลี้ยงปลา จักสาน เป็นต้น ที่เชื่อมร้อยศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาและสร้างรายได้ให้ชุมชน ประกอบด้วย กิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่า ในการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมของวัด

๓. ภายหลังสถานการณ์โควิด-๑๙ คลี่คลาย คณะกรรมการวัดและทีมวิจัยมีความเห็นพ้องกันคือใช้พื้นที่บริเวณวัดจัดให้มีตลาดวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและเป็นลานแสดงออกทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ มีการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวทางน้ำโดยเริ่มจากวัดหงส์ วัดหาดมูลกระบือ และวัดท่าหอ และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตามแนวคิด TERMS Model

๕.๑.๒ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีการออกแบบแผนจัดการธุรกิจที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คือ กิจกรรมแข่งเรือยาวและ กิจกรรมทำข้าวเม่า ใช้วิธีประชุมระดมสมอง จากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชนวัด หาดมูลกระบือ คณะกรรมการวัด และผู้แทนจากหน่วยงานราชการ เกิดเป็นกลุ่มข้าวเม่ากลุ่มเรือ ในขณะที่การรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ได้แก่ กลุ่ม จักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มเลี้ยงออกแบบแผนการจัดการธุรกิจบนพื้นฐานการเงินและทุน แต่ทุกกลุ่มล้วนมีความเชื่อมโยงถึงกัน เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรม ทำข้าวเม่า ทุกกลุ่มจะรวมเป็นกลุ่มเดียวเพื่อดำเนินงานร่วมกัน โดย กระบวนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า

๑. มีการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน Business Model Canvas (CBMC) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน แผนดำเนินงานที่ใช้สำหรับธุรกิจเพื่อชุมชน และปฏิทินงานเพื่อใช้ในการควบคุมให้งานเดินไปตามเป้าหมายของชุมชน

๒. การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามกรอบความคิด TERMS MODEL ที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ซึ่งมี ๕ ประการ คือ การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (T) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (E) การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (R) การพึ่งตนเองทางจิตใจ (M) และการพึ่งตนเองทางสังคมวัฒนธรรม (S) ที่ส่งผลถึงความสัมพันธ์เชิงหน้าที่และการพึ่งตนเองของชุมชนวัดหาดมูลกระบืออีกด้วย

๓. การสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ และตลาดนัดวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเป็นการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

๕.๑.๓ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาด มูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร มีสองทศนะ มุมหนึ่งมองจากวัดมายังชุมชน ส่วนอีกมุมหนึ่งมองจาก ชุมชนไปยังวัด แต่ความเห็นทั้งสองมุมมองมาบรรจบกันอย่างลงตัว กล่าวคือ วัดเห็นว่าสินค้าและ ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ส่วนชุมชนมองว่ากิจกรรมทำข้าวเม่าเป็นแหล่ง รายได้ที่สำคัญของวัด เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะร่วมมือเป็นหุ้นส่วน ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐาน รากด้วยการสร้าง เครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วัดเป็น ศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ กระตุ้นให้เกิดการเติบโต ทางเศรษฐกิจ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูล กระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

วิถีชีวิตของคนในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจาก พระพุทธศาสนา และมีวัดเป็นศูนย์รวมของจิตใจ มีความมั่นคงจากกสนสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม มา ยาวนาน โดยเฉพาะประเพณีแข่งเรือยาว และการทำข้าวเม่าโดยสองสิ่งนี้ไม่อาจแยกจากกันได้ อัน เป็น กิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชน และมีหลักธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ซึ่งพระ ครูพิเชษฐ ธรรมคุณ (วิเชียร ธัญญะโชติ) อดีตเจ้าอาวาสท่านนำหลักหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ (ทาน, ปิยะ วาจา, อุตถ จริยา, สมานัตตตา) มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน โดยท่านปฏิบัติตาม หลักธรรมเพื่อ เป็นแบบอย่าง เช่น เมื่อราษฎรมาช่วยงานที่วัด หากครอบครัวใดไม่มีข้าวสาร ทางวัดจะ มอบข้าวสาร เป็นทานเพื่อให้นำไปบริโภค จะเห็นได้ว่ากุศโลบายการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับ ชุมชน และการครองตนโดยชอบของพระครูพิเชษฐธรรมคุณ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ของชุมชนวัดหาดมูล กระบือ เพราะเป็นการปลูกฝังให้ราษฎรในชุมชนไม่เห็นแก่ตัว รู้จักแบ่งปัน และ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อว่างจากการทำเลือกสวน ไร่นา คนในชุมชนจึงมาช่วยงานด้วยความ เต็มใจ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระครูพิจิตรวรเวท (๒๕๖๔) รูปแบบการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ ประเพณีการแข่งขันเรือยาวจังหวัดพิจิตร ผลการวิจัย พบว่า การอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาว จังหวัดพิจิตร เพื่อการป้องกันไม่ให้สูญหาย (สังวรปธาน) โดยมีการรวบรวมอุปสรรคและปัญหาซึ่งจะ นำไปสู่การวางแผนในการป้องกันไม่ให้สูญหาย โดยมีการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด การปลูกฝังค่านิยม ความเป็นเจ้าของ (ทิวฐิสามัญญตา) การสร้างความสัมพันธ์กับเรือยาว จัดสร้างแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม ทางสายน้ำ รวมถึงมีการสร้างกิจกรรมเสริมเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมส่งเสริมให้ชาวบ้านนำ สินค้ามาขาย และมีการรักษามาตรฐานที่ดีซึ่งส่งผลให้เป็นการป้องกันไม่ให้ประเพณีการแข่งขันเรือยาว

จังหวัดพิจิตรสูญหายไป การปรับปรุงแก้ไข (ปะหนานปะฮาน) โดยมีการรวบรวมข้อมูลอุปสรรค และปัญหาจากการจัดงานที่ผ่านมาโดยการสอบถามความพึงพอใจซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญเพื่อการประชุมในการวางแผนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ข้อผิดพลาดของแต่ละปีเช่น การปรับปรุงแก้ไขด้านการประชาสัมพันธ์การปรับเปลี่ยนคณะกรรมการให้มีความเหมาะสมในแต่ละแผนก ในขณะที่การดำเนินการมีการสร้างกติกาอย่างมีส่วนร่วม (สี่ลสามัญญตา) และดำเนินการร่วมกับหน่วยงานราชการเพื่อสร้างภาคีเครือข่าย นอกจากนี้มีการสร้างความโปร่งใส เช่น มีการประกาศรายรับรายจ่ายทางสื่อต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ และมีการรักษาสมดุลในการประกอบอาชีพ เช่นการตั้งงบประมาณเพื่อเป็นสินน้ำใจให้ผีพายได้มีเงินเป็นค่าใช้จ่ายเลี้ยงครอบครัวและยังเป็นแรงจูงใจให้แก่ผีพายซึ่งเป็นประชาชนภายในหมู่บ้าน มีการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัย (ภาวนาปะฮาน) การแข่งขันเรือยาวเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เมื่อผ่านกาลเวลาล้อมมีความล้าสมัยไม่สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบันจึงมีการพัฒนาเรือให้บรรจผีพายให้น้อยลงเพราะในปัจจุบันประชาชนที่จะอุทิศเวลาเป็นผีพายในการพายเรือหาได้ยาก นอกจากนี้มีการพัฒนาในด้านของรูปแบบการจัดงานประเพณีให้มีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น เช่น มีการจัดกิจกรรมเสริมในการการจัดงานเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามาเที่ยวชมงาน รวมถึงการพัฒนาทางด้านการสื่อสาร พัฒนาด้านการประสานงานโดยมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยเผยแพร่ พัฒนาด้านระยะเวลาให้มีความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการจัดงานที่ดีซึ่งเป็นการสำคัญในการจัดงานประเพณีอย่างมีส่วนร่วมด้วยการขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร” และมีการสร้างฉันทมติเพื่อการพัฒนาไปสู่การเป็นสากล และ การรักษาให้คงอยู่ (อนุรักษ์นาปะฮาน) การแข่งขันเรือยาวเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเครื่องสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวไทยอีกทั้งยังประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ในการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนได้มีความสามัคคีจึงมีการร่วมมือจากหน่วยงานราชการเพื่อการรักษาประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเรืออย่างมีส่วนร่วมซึ่งผู้นำทั้งในส่วนของวัด ประชาชน และหน่วยงานราชการมีการสืบสาน ต่อยอด มีความเฉลียวฉลาด และมีเครื่องครองใจ ในด้านการดำเนินการมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากประชาชนภายในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมตามความถนัด และโอกาสอีกทั้งยังเป็นการทำให้ประชาชนภายในชุมชนมีความพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้มีการสร้างแหล่งเรียนรู้มีการเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ให้มีความพร้อมอยู่เสมอ และมีการรักษารูขี้นตอนวิธีการรวมถึงการรักษาภูมิปัญญาให้เป็นมาตรฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวรุณยุพา อัครโกวิทพงศ์ (๒๕๖๑)^{๖๕} พบว่า การรับรู้ประโยชน์และความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการรีวิวร้านอาหารจากสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ส่วนใหญ่ค้นหาข้อมูลผ่านทาง Facebook Wongnai และ Google ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของบัวผิน โตทรัพย์และคณะ (๒๕๖๒)^{๖๖} พบว่าสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงเชิงสาธารณะได้ง่าย สะดวกในการติดตามและเผยแพร่ได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ซึ่งผู้ใช้สามารถ

^{๖๕} วรุณยุพา อัครโกวิทพงศ์. (๒๕๖๑). ผลกระทบของการรับรู้ประโยชน์และความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการรีวิวร้านอาหารจากสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้ากลุ่ม นักท่องเที่ยว. เชียงราย : มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

^{๖๖} บัวผิน โตทรัพย์, พวงเพ็ญ ชรินทร์, จิตติมา จ้อยเจือ, และอโศก ศรีสวัสดิ์. (๒๕๖๒). “การศึกษาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ : กรณีศึกษาชุมชนพุมเรียงอำเภอ ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.” วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์. ๑๓(๒), ๑๙๐-๒๒๐.

สื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มสูงขึ้นมาก รวมถึงควรจัดงานประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นระยะๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นเตือนผู้คน

๕.๒.๒ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีการออกแบบแผนจัดการธุรกิจที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คือ กิจกรรมแข่งเรือยาวและ กิจกรรมทำข้าวเม่าพอก ใช้วิธีประชุมระดมสมอง จากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชนวัด หาดมูลกระบือ คณะกรรมการวัด และผู้แทนจากหน่วยงานราชการ เกิดเป็นกลุ่มข้าวเม่ากลุ่มเรือ ในขณะที่การรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ได้แก่ กลุ่ม จักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มเลี้ยงออกแบบแผนการจัดการธุรกิจบนพื้นฐานการเงินและทุน แต่ทุกกลุ่มล้วนมีความเชื่อมโยงถึงกัน เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรม ทำข้าวเม่า ทุกกลุ่มจะรวมเป็นกลุ่มเดียวเพื่อดำเนินงานร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิสา บุญทะสอนและคณะ (๒๕๕๗)^{๖๗} พบว่ารัฐควรจัดสรร งบประมาณอบรมความรู้เรื่อง e-commerce ควรนำผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนในท้องถิ่น ผสมกับ วัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ใน เชิงธุรกิจท่องเที่ยวเตรียมความพร้อมของชุมชนในการเป็นเจ้าของ บ้านที่ดีสร้างจิตสำนึกในการบริการให้เกิดกับชุมชน อีกทั้งเป็นการสนองต่อนโยบายของรัฐบาล และ ตอบโจทย์แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นกระบวนการวางรากฐานการพัฒนาชุมชนต้นแบบสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทิศ ทาหอม และคณะ (๒๕๖๒)^{๖๘} ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น บรรจุภัณฑ์ คุณภาพของสินค้า ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพกลุ่มให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์เกิดความน่าสนใจบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจของชุมชน แต่ประการสำคัญด้านการตลาดก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิ่งอื่น ดังนั้นภาครัฐเองต้องมีการจัดหาพื้นที่การจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบตลาดชุมชน หรือตลาดวิสาหกิจชุมชน และมีพื้นที่ติดกับเส้นทางการจราจรที่เชื่อมผ่านระหว่างอำเภอ และระหว่างจังหวัด เพื่อเป็นการเอื้อต่อยอดขายหรือจำนวนการขายสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์ชุมชน ในการเสริมอาชีพและเสริมรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน

๕.๒.๓ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

^{๖๗} นิสา บุญทะสอน, สุรัตน์ มานะ และบังอร พลเตชะ. (๒๕๕๗). “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอ หันคา จังหวัดชัยนาท.” วารสารจันทรเกษมสาร. ๒๐(๓๙), ๓๙-๔๘.

^{๖๘} อุทิศ ทาหอม, แดงกาวา โอทาร์มย์ และอัมพวัฒน์ กรดรัมย์. (๒๕๖๒). “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มน้ำพริกบ้านบัว ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.” วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์. ๓๘(๑), ๑๙-๔๒.

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาด มุลกระปือ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา มีสองทัศนะ มุมหนึ่งมองจากวัดมายังชุมชน ส่วนอีกมุมหนึ่งมองจาก ชุมชนไปยังวัด แต่ความเห็นทั้งสองมุมมองมาบรรจบกันอย่างลงตัว กล่าวคือ วัดเห็นว่าสินค้าและ ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ส่วนชุมชนมองว่ากิจกรรมทำข้าวเม่าเป็นแหล่ง รายได้ที่สำคัญของวัด เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะร่วมมือเป็นหุ้นส่วน ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐาน รากด้วยการสร้าง เครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วัดเป็น ศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ กระตุ้นให้เกิดการเติบโต ทางเศรษฐกิจ ของชุมชนวัดหาดมุลกระปือ สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญกมล ดอนขวา (๒๕๕๕)^{๖๙} ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลกระทบทางตรงต่อกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนใน ด้านการขายมากที่สุด ส่วนกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในด้านการขาย มีผลกระทบทางตรง ต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินของชุมชน ในด้านการให้ความอนุเคราะห์ชุมชนมาก ที่สุดการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ทางด้านการพัฒนาผู้นำเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสมาชิกกลุ่ม และการพัฒนา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีผลต่อการเพิ่มยอดขายจากการ ขายสินค้าภายใน ชุมชน โดยรายได้จากการขายจะมีผลต่อขนาดของการจัดสรรกำไรไปช่วยเหลือ กิจกรรมต่างๆ ทาง สังคมในชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยในด้าน การศึกษาให้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของทอแสงระวี ถิณะแก้ว (๒๕๕๕)^{๗๐} ศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ฝั่งตะวันออกจังหวัด ปทุมธานี” ผลการศึกษาพบว่า ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมฐาน รากที่มีมาช้านาน ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมี ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ขาดความเข้มแข็งของสังคมและชุมชน ๒) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ ชุมชน ๓) ขาดแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมที่มีต่อสังคมเกษตรยุคใหม่ เพื่อให้เกษตรกรมีความรักความผูกพัน ต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ๔) ขาดความรู้ในการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างถูกวิธี ๕) ขาด ความรู้ในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างถูกวิธี ยุทธศาสตร์ที่ได้มี ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) การพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเพาะปลูกนำมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ๒) การ สร้างแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมต่อสังคมเกษตรยุคใหม่ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกษตรกรมีความรัก ความผูกพันต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ๓) การพัฒนา ความรู้ของเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการประกอบการ การผลิตการจำหน่าย และการจัดการ วิชากิจชุมชน ๔) พัฒนาศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อรักษาไว้ให้เยาวชน หรือผู้สนใจได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ๕) การพัฒนาด้านปัจจัยแวดล้อมด้าน ระบบเศรษฐกิจชุมชน สังคม ของเกษตรกรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ๖) การ

^{๖๙} ขวัญกมล ดอนขวา, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๕).

^{๗๐} ทอแสงระวี ถิณะแก้ว, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากใน พื้นที่ฝั่งตะวันออกจังหวัดปทุมธานี”, วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๘ (๒๕๕๕): หน้า ๓๙-๔๒.

พัฒนาการทำการเกษตรแบบปลอดสารพิษ ยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และจะทำให้สามารถสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งแบบสมดุล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานราก ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของจังหวัดปทุมธานีได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิ์ เจริญรัฐ (๒๕๕๗)^{๗๑} ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการชุมชนพบว่าการจัดตั้งกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการวางแผนการดำเนินงานและการแก้ไขอุปสรรค ปัญหาของชุมชนคือการขาดงบประมาณ ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ การขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดินและการขาดสาธารณูปโภคพื้นฐาน มีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการปรับปรุงสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากพบว่าจุดแข็ง คือ เป็นแหล่งผลิตดอกไม้ประดับ กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ มีแหล่งน้ำในการผลิต จุดอ่อนคืออุปกรณ์ล้ำสมัย ไม่มีแบบแผนการผลิตขาดทักษะในการจัดมาตรฐานและแปรรูป โอกาสคือมีหน่วยงานรัฐสนับสนุนทางวิชาการและเงิน มีการเรียนรู้ระหว่างชุมชนผลิตแหล่งอื่น อุปสรรคคือมีโรคพืชหลายชนิด สภาพอากาศไม่อำนวยตลอดปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ (๒๕๕๙)^{๗๒} ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า บริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนมีความพร้อมต่อการพัฒนา แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพจะต้องสร้างจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับ ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็งโดยที่ผลการดำเนินการการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนาจัดตั้งดำเนินงานและขับเคลื่อนการจัดหาทุนของกลุ่มอาชีพในทั้ง ๑๕ หมู่บ้านตามความเหมาะสมและการตัดสินใจของแต่ละชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของกรมพัฒนาชุมชน (๒๕๕๙)^{๗๓} กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีชุมชน สิ่งสำคัญคือทุกกระบวนการควรเริ่มต้นจากชุมชนในท้องถิ่นและมีการบริหารจัดการอย่างครบวงจรจากคนในชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างทุนและการมีกองทุนที่เข้มแข็ง การผลิตสินค้าชุมชนขึ้นพื้นฐาน การแปรรูปสินค้าชุมชน การบริการ การตลาดชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้กระบวนการบริหารจัดการทั้งหมดของชุมชนมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนให้เหมาะสมและพอเพียง สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรภา

^{๗๑} ชลธิ์ เจริญรัฐ, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากตำบลหนองไฮอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี”, วารสารวิทยาการจัดการบริหารศรัณ, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๗ (๒๕๕๗): หน้า ๑๙-๒๔.

^{๗๒} ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, “การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม...”, วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม -มิถุนายน ๒๕๕๙) : หน้า ๔๓-๕๔.

^{๗๓} กรมพัฒนาชุมชน. คู่มือการดำเนินงานประชารัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความ เข้มแข็งชุมชน. (๒๕๕๙).

สิงห์ธนสาร (๒๕๖๐)^{๗๔} ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเขตตำบล แม่वंก อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านเศรษฐกิจในมิติของรายได้มีเพียงรายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือนเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนรายได้จากอาชีพหลักและรายได้จากอาชีพเสริมไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในมิติของรายจ่ายประกอบไปด้วยรายจ่ายประเภทต้นทุนในการประกอบอาชีพ รายจ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและรายจ่ายรวมทั้งหมดเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือนล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยทางด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้มีเพียงคนอายุมากกว่า ๖๐ ปีมีอาชีพและรายได้เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนอายุ ๑๕-๖๐ ปีเตี มีอาชีพและรายได้และครัวเรือนมีการเก็บออมเงินไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมมีคนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา(ยกเว้นการดื่มเป็นครั้งคราว เฉลี่ยไม่เกินเดือนละ ๑ ครั้ง) คนอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง, คนสูงอายุได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ, คนพิการได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน หรือภาครัฐ และคนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน/ชุมชน หรือท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษงา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิริติ คชนทวา (๒๕๖๒)^{๗๕} ศึกษาเรื่อง ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนที่ ๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า องค์ประกอบด้านธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/นโยบายการค้า การค้า โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกชุมชน ในขณะที่ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้าและด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบต่อระบบ เศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนียา บริพิศและธีรภัทร กิจจารักษ์ (๒๕๖๓)^{๗๖} องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างแรงจูงใจทางกายภาพ ให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนต้องมีความจริงใจในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาตลาดวิสาหกิจชุมชนอย่างไม่มีเงื่อนไข เพราะภาครัฐเองถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยตรงในการพัฒนาชุมชน

^{๗๔} พชรภา สิงห์ธนสาร, “ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเขตตำบลแม่वंก อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์”, วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๐) ; หน้า ๕๗-๖๙.

^{๗๕} บุษงา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิริติ คชนทวา, “ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๕๓ (๒๕๖๒): หน้า ๘๗-๑๐๘.

^{๗๖} ทัศนียา บริพิศและธีรภัทร กิจจารักษ์ (๒๕๖๓

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ระดับนโยบาย

๑. ภาครัฐและชุมชนต้องส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนตามที่ชุมชนมีภูมิปัญญาหรือผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แก่กลุ่มผู้ผลิตต่างๆ และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า เพื่อกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชาวบ้านอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ และเป็นโอกาสในการขยายการลงทุนบนฐานทุนของตนเองเนื่องจากการมีจุดแข็ง และโอกาสในด้านปัจจัยการผลิต

๒. ภาครัฐต้องส่งเสริมการเพิ่มรายได้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้วยการขยายกำลังการผลิต และการขยายตลาด โดยอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคีเครือข่าย ตลอดจนการสนับสนุนเรื่อง แหล่งเงินทุนตามความเหมาะสม

๓. ภาครัฐและชุมชนต้องร่วมมือกันพัฒนาขีดความสามารถของท้องถิ่น เช่น จัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ด้านการตลาดให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ และกลุ่มอื่นๆ

ระดับองค์กร/ระดับชุมชน

๑. ชุมชนต้องสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้วยการส่งเสริมให้เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตัวอย่างในด้านการดำเนินงานที่มีความยั่งยืน มั่นคงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ชุมชนสนับสนุนต้องร่วมมือกันเพื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ด้วยการต่อยอดโครงการ OTOP เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และเสริมช่องทางการตลาดด้วยโครงการ OTOP

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยนี้ ไปส่งเสริมแยกกลุ่มตามบริบทของกลุ่มนั้นๆ

บรรณานุกรม

- กรมการส่งเสริมการเกษตร ๒๕๔๗ .“ร่างยุทธศาสตร์วิสาหกิจชุมชน”.(ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา
<http://www.doae.go.th/indexhome.asp>.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา,
(กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเคซีเอสดี จำกัด, ๒๕๔๓) .
- ชนัญญา กาญจนรังษิณันท์, (๒๕๕๑) , การบริหารงานเครือข่าย, แหล่งที่มา : <http://www.cdd.go.th/>
- ขวัญกมล ดอนขวา, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (กรุงเทพมหานคร: สำนัก
งานวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๕).
- ขวัญทอง สอนศิริ. (๒๕๖๔). เรือยาว มรดกวัฒนธรรมแห่งสายน้ำ. เข้าถึงได้จาก
<https://www.truelookpanya.com/learning/detail/๒๐๐๖๘>
- ชลธิ์ เจริญรัฐ, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากตำบลหนองไฮอำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี”, วารสารวิทยาการจัดการปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๗ (๒๕๕๗): หน้า
๑๙-๒๔.
- ญาณิศา บุญจิตร และสุชาติ มีสมบัติ. (๒๕๕๔). การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่พระแข่งเรือยาวขึ้น
โขงชิงธง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (รายงาน
การวิจัย). กระทรวงวัฒนธรรม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร.
- ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, “การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ใน
พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม...”, วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคม
สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม -มิถุนายน
๒๕๕๕):หน้า๔๓-๕๔.
- ทองแสงระวี ถีเถาะแก้ว, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ฝั่ง
ตะวันออกจังหวัดปทุมธานี”, วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๘
(๒๕๕๕): หน้า ๓๙-๕๒.
- ธนา ประมุขกุล, เครือข่าย, วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓
(กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๔)
- นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร :
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓) ,หน้า ๘.
- นวมณต์ อุดมรัตน์. (๒๕๕๘). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตร
พระร้อยทางเรือ: กรณีศึกษาชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงท้ายยาว เขตลาดกระบัง
กรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๑๐(๒),
๓๐๑-๓๑๐.
- บุหงา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิริติ คชนทวา, “ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการ
ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๕๓ (๒๕๖๒): หน้า ๘๗-๑๐๘.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง, หลักการพัฒนา. (ขอนแก่น : ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๙)

พระมหาสุทิตย์ อาภากร, **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร :

โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗) , หน้า ๖.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร, **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร :

โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗) , หน้า ๕๕-๕๘.

พัชรภา สิมหันธ์สาร, “ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเขตตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์”, **วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๐); หน้า ๕๗-๖๙.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. **ประชาคมตำบล หมายเหตุจากนักคิด สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา**. กรุงเทพฯ :โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๑

ปรีดา เรืองวิชาธร, **งานพลังกลุ่ม และความสุข**, (กรุงเทพมหานคร : เพ็ญฟ้าพรินต์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, การขับเคลื่อนทางสังคมด้านการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ :

ผลการประเมินปี ๒๕๔๘ -๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๕๔๙.)

รัตนา จันทร์เทว. (๒๕๕๙). พลวัตของบทบาทหน้าที่ประเพณีการแข่งขันเรือยาวในภาคอีสาน. **วารสาร
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**, ๓๓(๓), ๑๑๕-๑๓๔.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖) , หน้า ๒๓๘.

โรบิน ชาร์ป, **คู่มือเบื้องต้นการสร้างเครือข่ายงานพัฒนา**, แปลโดย กวินชุตินา, (กรุงเทพมหานคร
คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา, ๒๕๓๓) , หน้า ๑๙.

ศรคม เผือกผิงวงศ์ และคณะ. (๒๕๖๐). แนวทางการสร้างความร่วมมือในชุมชนด้วยพุทธสันติวิธี:

กรณีศึกษาชุมชนวัดคูบอน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร. **วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร**, ๖(ฉบับพิเศษ), ๑๓๔-๑๔๕

ศิริณา จิตต์จรัส และณิศา ประดิษฐ์ด้วง. (๒๕๔๗) . **โครงการบูรณาการบริหารจัดการงานพัฒนา
องค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนโดยวิธีการดำเนินงานที่ดีที่สุด (Best Practice)**
เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในกลุ่มอาชีพสะพานไทยพัฒนาและกลุ่มอาชีพทำรูป
ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : สำนักงาน
คณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุพัตรา คงขำ และเครือวัลย์ คงขำ. (๒๕๖๑). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการชักแห่เรือพระ
บกของตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. **วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลศรีวิชัย**, ๑๐(๒), ๒๗๗-๒๘๘

เสรี พงศ์พิศ, **เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาชนเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์
การพิมพ์, ๒๕๔๘) .

เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๔๗) . **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร :โอเดียนสโตร์,
๒๕๔๗) หน้า.๓

โสภณ สุภาพงษ์.: **เศรษฐกิจพอเพียง ทางรอดสังคมไทย**. นิตยสาร สารคดีครบครัน (กันยายน
๒๕๔๑) ๗๘,๘๑. ๒๕๔๑

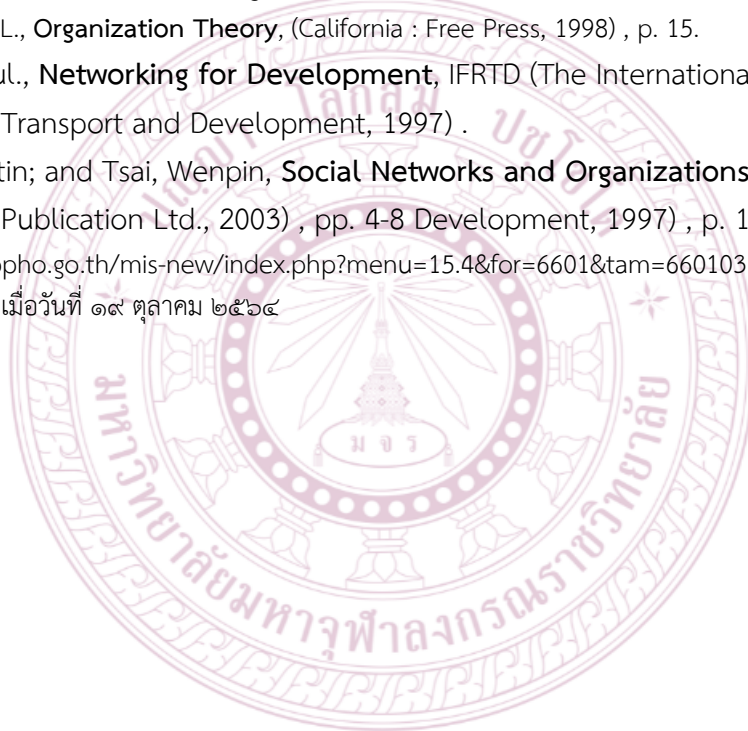
อภิญา เวชชัย, **บทบาทขององค์การอาสาสมัครเอกชนในการสร้างสถาบันเกษตรกรเพื่อการพัฒนา
: ศึกษากรณีการสร้าง กลุ่มธนาคารข้าวขององค์การอนุเคราะห์เด็กเป็รียบเทียบอ้างอิง**

การสร้างกลุ่ม ธนาคารของกรมการพัฒนาชุมชน, (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๐).

อมรรัตน์ เกื้อกาญจน์. (๒๕๔๘) . วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านสวนจันทร์ศรี. นครศรีธรรมราช :
วิทยาลัยการจัดการสังคม (วจส.) และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

- Alter, Cathrin and Hage, Jerald, *Organization Working Together*, California : Sage, 1993.
- Badaracco, Joseph L., **Managing Alliances In Strategic Synergy**, pp 193-208 Edited by Andrew Campbell and Kathleen Sommers Luchs, (London : ITP. 1998) , pp. 193-194.
- Boissevain, Jeremy, *Friends of Friends : Network, Manipulators and Coalitions*, Oxford : Basil Blackwell, 1974.
- Borgatta, Edgar F.; and Borgatta, Marie, *Encyclopedia of Sociology*, (Volume 4 : SZIndex) New York : Macmillan Publishing Company, 1992.
- Bruce, Steve ; and Yearley, Steven, *The SAGE Dictionary of Sociology*, London : SAGE Publication Ltd., 2006.
- chumchon/artical/network/netmangt.doc., [๑๐ มกราคม ๒๕๖๑].
- Daft ,Richard L., **Organization Theory**, (California : Free Press, 1998) , p. 15.
- Starkey, Paul., **Networking for Development**, IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development, 1997) .
- Kilduff, Martin; and Tsai, Wenpin, **Social Networks and Organizations**, (London : SAGE Publication Ltd., 2003) , pp. 4-8 Development, 1997) , p. 19.
- <http://www.ppho.go.th/mis-new/index.php?menu=15.4&for=6601&tam=660103>
- เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๔

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อทำวิจัย

ที่ อว ๘๐๖๕.๒/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ต.บ้านปุง อ.เมือง จ.พิจิตร
๖๖๐๐๐

๘ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) งานวิจัย

เรียน ตัวแทนกลุ่ม..... ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

เนื่องด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร จังหวัดพิจิตร ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร”, “ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” และ “การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจ มหาวิทยาลัย

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร จังหวัดพิจิตร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวร่วมให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก ระหว่างวันที่ ๔-๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕ เป็นต้นไป ณ พื้นที่วิจัยชุมชนวัดหาดมูลกระบือ จังหวัดพิจิตร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้ากิจกรรมตามวันเวลา และสถานที่ดังกล่าวขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูพิพัฒน์สุตคุณ,ดร.)

หัวหน้าแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน :-

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.นพวรรณ ไชยชนะ

๐๘๕-๐๕๓๕๖๘๐

noppawan.chai@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๖๕.๒/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ต.บ้านบุง อ.เมือง จ.พิจิตร
๖๖๐๐๐

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน
วัดหาด มุลกระปือ

เรียน ตัวแทนกลุ่ม..... ชุมชนวัดหาดมุลกระปือ

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. กำหนดการ	จำนวน	๑	ฉบับ
	๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม	จำนวน	๑	เล่ม

เนื่องด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร จังหวัดพิจิตร ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมุลกระปือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร”, “ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมุลกระปือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” และ “การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมุลกระปือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจ มหาวิทยาลัย

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร จังหวัดพิจิตร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ในวันพุธที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๕ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลา ๑๐๐ ปี วัดหาดมุลกระปือ จังหวัดพิจิตร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลา และสถานที่ดังกล่าวขออนุโมทนา
ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูพิพัฒน์สุตคุณ,ดร.)

หัวหน้าแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน :-

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.นพวรรณ ไชยชนะ

๐๘๕-๐๕๓๕๖๘๐

noppawan.chai@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๖๕.๒/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ต.บ้านบุง อ.เมือง จ.พิจิตร
๖๖๐๐๐

๘ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการจัดกิจกรรมเวทีสานเสวนา กระบวนการติดตามเสริมพลัง ปรับปรุง และถอดบทเรียน
ต่อยอดผลิต ข้าทางความคิดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูล
กระบือ

เรียน ตัวแทนกลุ่ม..... ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ชุดกิจกรรม จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร จังหวัดพิจิตร ได้ทำการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร
จังหวัดพิจิตร”, “ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัด
พิจิตร” และ “การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร
จังหวัดพิจิตร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจ มหาวิทยาลัย

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร จังหวัด
พิจิตร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน
พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการติดตามเสริมพลัง ปรับปรุง และถอด
บทเรียน ต่อยอดผลิต ข้าทางความคิดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูล
กระบือ คืบข้อมูลชุมชนเพื่อวิเคราะห์และคัดเลือกปัจจัยเงื่อนไขเชิงกิจกรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน
ในวันพุธที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๕ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลา ๑๐๐ ปี วัดหาดมูลกระบือ จังหวัดพิจิตร
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อเชิญเข้าร่วมกิจกรรมตามวันเวลา และสถานที่ดังกล่าวขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูพัฒนสุตคุณ,ดร.)

หัวหน้าแผนงานวิจัย

ติดต่อประสานงาน :-

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.นพวรรณ ไชยชนะ

๐๘๕-๐๕๓๕๖๘๐

noppawan.chai@mcu.ac.th

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวิจัย

ฉบับที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)

เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

ฉบับที่ ๒ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ฉบับที่ ๓ แบบบันทึกคำถามการเจาะลึก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร”

โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๓. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.ประวัติชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีความเป็นมาอย่างไร

๒. ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรอยู่ในระดับใด

๒.๑ Technology : สมัยใหม่ หรือเครื่องมือกลที่นำมาใช้แทนแรงงานคน ภายในชุมชนมีอะไรบ้าง และเป็นอย่างไร

๒.๒ Economic : เศรษฐกิจที่หมุนเวียนในชุมชนได้มาจากแหล่งใดบ้าง

๒.๓ Resource : ทรัพยากรคน ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ในชุมชนเราควรทำนุบำรุง รักษาสิ่งใดบ้าง

๒.๔ Mental : สิ่งใดที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ผูกพันของผู้คนในชุมชน

๒.๕ Social : สังคมเครือข่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชนที่เข้ามาช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ มีหน่วยงานใดบ้าง

๓.กระบวนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรควรมีวิธีการอย่างไร

๓.๑ Technology : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีกระบวนการส่งเสริม ยอมรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือเครื่องมือกลที่นำมาใช้แทนแรงงานคน ในมิติใดบ้าง

๓.๒ Economic : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีกระบวนการส่งเสริม วิธีการลดต้นทุนการผลิต , เพิ่มสายการผลิต หรือหาวิธีการบริหารจัดการการผลิต การตลาดอย่างไร

๓.๓ Resource : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีกระบวนการส่งเสริม พัฒนาทรัพยากรมนุษย์

อนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ในชุมชนเราอย่างไร

๓.๔ Mental : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีกระบวนการส่งเสริม วิธีการสร้างความรักความผูกพันของผู้คนในชุมชน และความหวงแหนรักเหง้า ต้นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างไร

๓.๕ Social : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีกระบวนการส่งเสริม เครือข่ายทางสังคม ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน โดยมุ่งเน้นให้ ชุมชนท้องถิ่นมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเอง และจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืนอย่างไร

๔. การพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรควรมีแนวทางอย่างไร

องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งมีอะไรบ้าง

๔.๑ ในด้านเทคโนโลยี (Technology) : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีประสานเครือข่าย หรือองค์กรใดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร

๔.๒ ในด้านเศรษฐกิจ (Economic) : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีประสานเครือข่ายหรือองค์กรใดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร

๔.๓ ในด้านทรัพยากร (Resource) : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีประสานเครือข่ายหรือองค์กรใดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร

๔.๔ ในด้านพลังชุมชน Mental : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีประสานเครือข่ายหรือองค์กรใดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร

๔.๕ ในด้านสังคมเครือข่าย Social : ท่านคิดว่าชุมชนควรมีประสานเครือข่ายหรือองค์กรใดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร

๕. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้งข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

ขอขอบพระคุณท่านที่ให้สัมภาษณ์

พระครูพิพัฒน์สุตคุณ,ดร. (ธัญพิสิษฐ์ จำนัล) และคณะ

วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

หมายเหตุ:

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล.....

อายุ ปี ตำแหน่ง.....

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

เรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร”

โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๓. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑. ท่านคิดว่าการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ควรจัดกิจกรรมใดที่สร้างจิตสำนึกต่อการรับผิดชอบต่อทางสังคม

๒. ท่านคิดว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีอะไรบ้าง

๒.๑ แนวคิดทางพระพุทธศาสนาส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของประชาชนอย่างไรบ้าง

๒.๒ ค่านิยมท้องถิ่นของประชาชนส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของประชาชนอย่างไรบ้าง

๒.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของประชาชนอย่างไรบ้าง

๒.๔ การเรียนรู้ของบุคคล เช่นการอบรม การเรียนรู้ ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์อย่างไรบ้าง

๒.๕ ผู้นำครอบครัวส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของประชาชนอย่างไรบ้าง

๒.๖ โครงการในพื้นที่ดำเนินการของประชาชน ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของประชาชนอย่างไรบ้าง

๓. ท่านมีปัญหและอุปสรรคพร้อมทั้งข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

ขอขอบพระคุณท่านที่ให้สัมภาษณ์

พระครูพิพัฒน์สุตคุณ,ดร. (ธัญพิสิษฐ์ จำนิต) และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

กรอบคำถามสนเสวนา

เรื่อง

“การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

”

๑. ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรอยู่ในระดับใด

๒. กระบวนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรควรมีวิธีการอย่างไร

๓. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรควรมีแนวทางอย่างไร

ขอเจริญพรขอบคุณ/ขอใจที่ท่านให้ข้อมูลในครั้งนี้
พระครูพิพัฒน์สุตคุณ,ดร. (ธัญพิสิษฐ์ จำนัล) และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

แบบบันทึกคำถามการจัดเวที

“การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑. ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรอยู่ในระดับใด

๒. กระบวนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรควรมีวิธีการอย่างไร

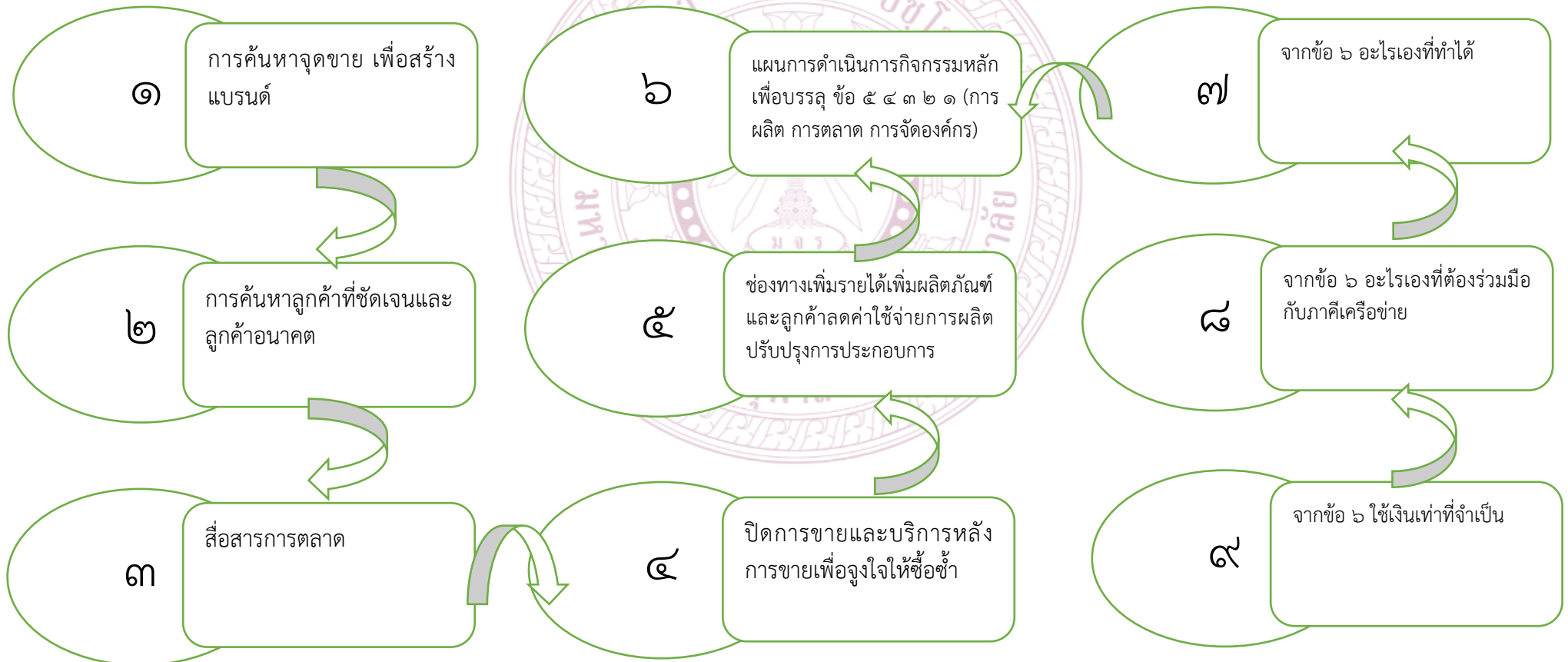
๓. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรควรมีแนวทางอย่างไร

ขอขอบพระคุณท่านที่ให้สัมภาษณ์
พระครูพิพัฒน์สุตคุณ,ดร. (ธัญพิสิษฐ์ จำนัล) และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

เครื่องมือการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง
การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

การจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC)

แผนธุรกิจเพื่อชุมชน ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)
 ๒) แผนดำเนินงาน (Operation plan) และ ๓) ปฏิทินงาน รายละเอียดดังนี้
 ๑) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC) มีขั้นตอนทั้งหมด ๙ ข้อ ดังแผนภูมิ

คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ตารางแบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน ๙ ข้อ

(๑) ValuePropositions (คุณค่าของสินค้า)	(๒) CustomerSegments (กลุ่มลูกค้าปัจจุบัน/ อนาคต)	(๓) Channels (การสื่อสารการตลาด และ Logistic)	(๔) Customer Relationships (ความสัมพันธ์ต่อลูกค้า การปิดการ ขายสร้างและรักษาbrand)	(๕) Revenue Streams (ที่มาของรายได้)
(๖) Key Activities กิจกรรมหลักที่ (ทำให้ข้อ๓-๕ เป็นจริง)			(๗) Key Resources (ปัจจัยการผลิตที่ต้องใช้ ธรรมชาติ, ๑ สมอง ๒ มือ, การร่วมมือ ร่วมใจแทนเงิน)	
(๘) (Key Partners (สิ่งที่ทำเพียงลำพังไม่ได้ต้องร่วมมือกับภายนอก/พันธมิตร/ภาคี/หน่วยงาน)			(๙) Cost Structure (ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องใช้ให้น้อยที่สุด)	

คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๒) แผนดำเนินงาน (Operation plan) ที่ใช้สำหรับธุรกิจเพื่อชุมชน เป็นส่วนที่ได้มาจาก CBMC ข้อที่ ๖ ที่ว่าด้วย แผนการดำเนินงาน หรือกิจกรรมหลักที่ จำเป็นที่ต้องทำอะไร ทำอย่างไร เพื่อให้ ข้อ ๕ ข้อ ๔ ข้อ ๓ ข้อ ๒ และข้อ ๑ บรรลุเป้าหมาย ดังตารางแผนดำเนินการ (Operation plan)

๑) ทำอะไร	๒) ทำอย่างไร	๓) ใครทำ (ผู้รับผิดชอบ)	๔) เสร็จเมื่อไร (ระบุวันเดือนปี)	๕) ใช้บหรือไม
กิจกรรมที่ ๑ ... (จากข้อ ๖.๑)	๑.๑ ... ๑.๒ ...	๑.๑ ... ๑.๒ ...	๑.๑ ... ๑.๒ ...	๑.๑ ... ๑.๒ ...
กิจกรรมที่ ๒ ... (จากข้อ ๖.๒)	๒.๑ ... ๒.๒ ...	๒.๑ ... ๒.๒ ...	๒.๑ ... ๒.๒ ...	๒.๑ ... ๒.๒ ...
กิจกรรมที่ ๓ ... (จากข้อ ๖.๓)	๓.๑ ... ๓.๒ ...	๓.๑ ... ๓.๒ ...	๓.๑ ... ๓.๒ ...	๓.๑ ... ๓.๒ ...
กิจกรรมต่อไป จนครบ ...				

คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

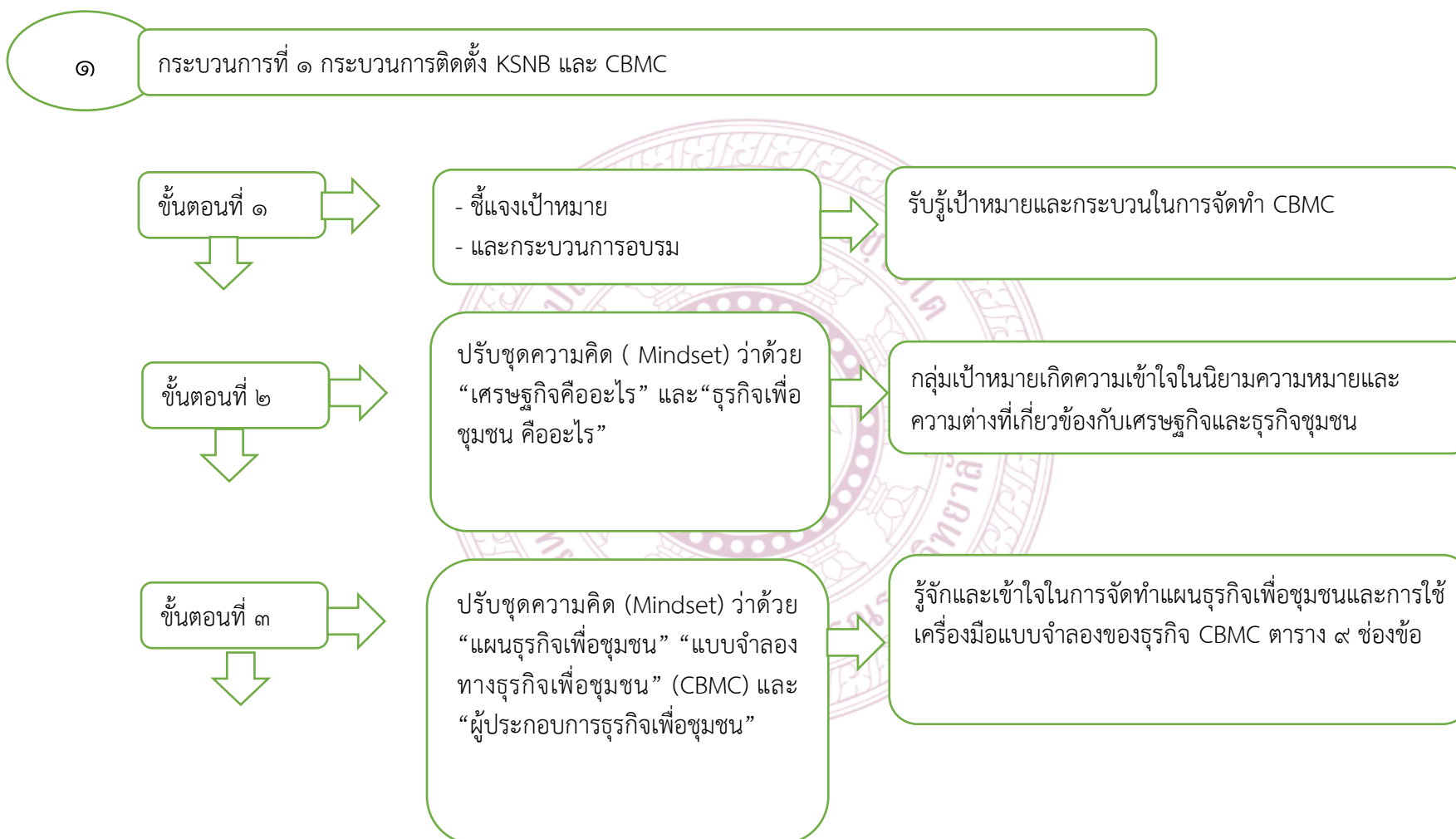
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๓) ปฏิทินงาน เพื่อใช้ในการควบคุมให้งานเดินไปตามเป้าหมาย เกิดจากการนำแผนดำเนินงาน (Operation plan) มาจัดใหม่ โดยนำช่อง (๔) “เสร็จเมื่อไร” มาเป็นตัวกำหนด ดังตาราง

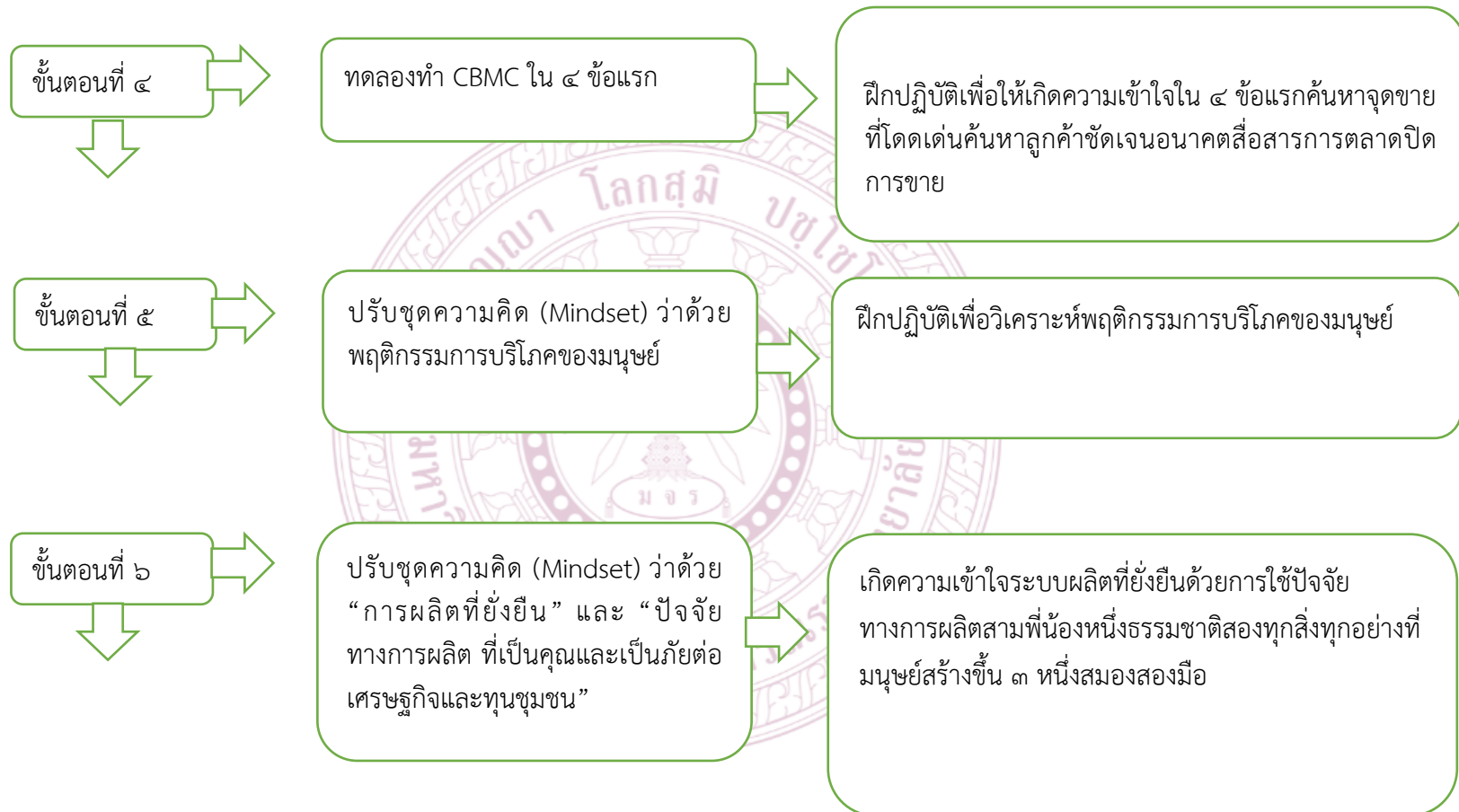
(๔) เสร็จเมื่อไร	(๓) ใครทำ(ผู้รับผิดชอบ)	(๑) ทำอะไร	(๕) ใช้งบหรือไม่
๑.๑ ... ๑.๒ ...	๑.๑ ... ๑.๒ ...	๑.๑ ... ๑.๒ ...	๑.๑ ... ๑.๒ ...
๒.๑ ... ๒.๒ ...	๒.๑ ... ๒.๒ ...	๒.๑ ... ๒.๒ ...	๒.๑ ... ๒.๒ ...
๓.๑ ... ๓.๒ ...	๓.๑ ... ๓.๒ ...	๓.๑ ... ๓.๒ ...	๓.๑ ... ๓.๒ ...

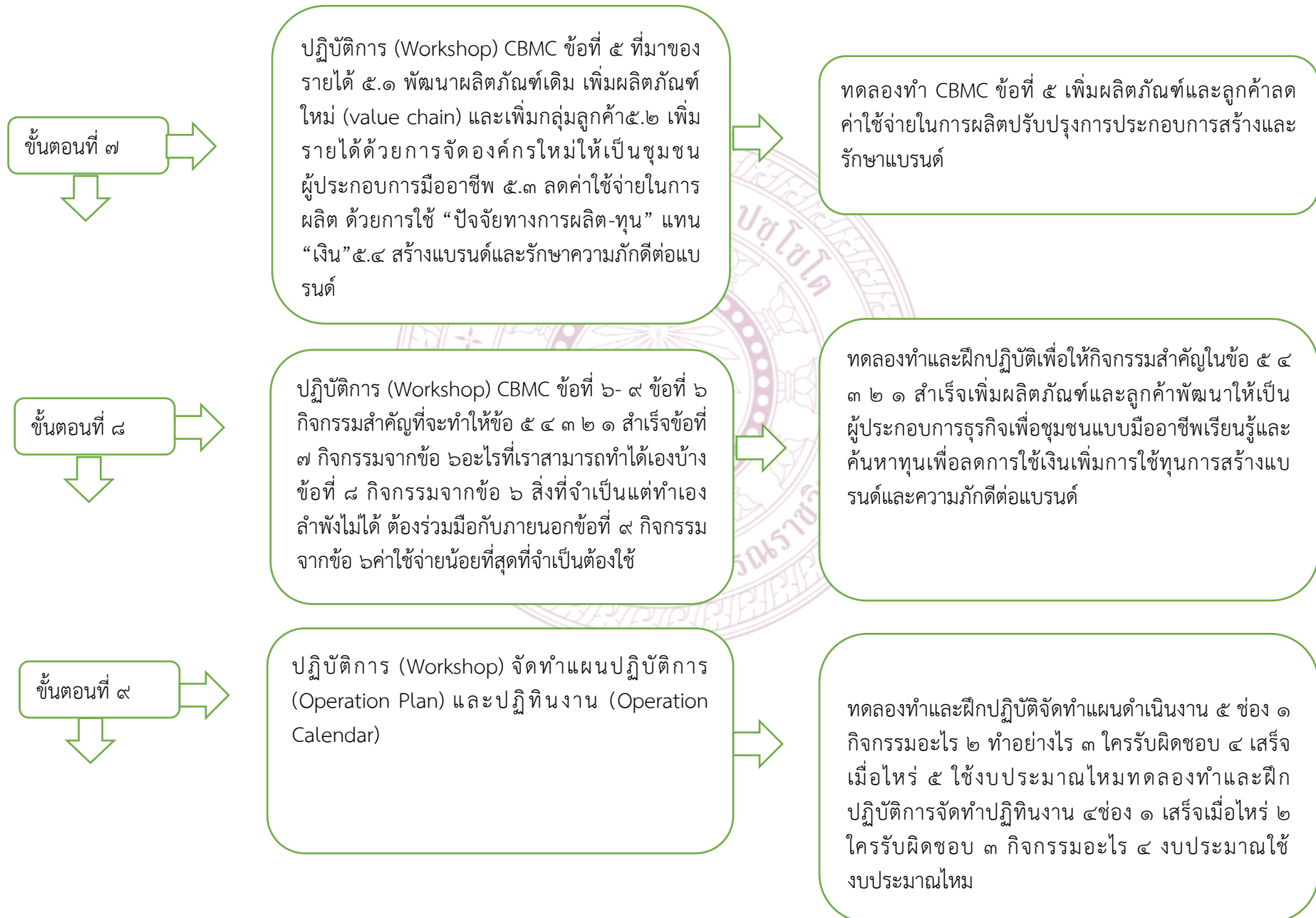
กระบวนการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชนคานจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน
(Community Business Model Canvas: CBMC)

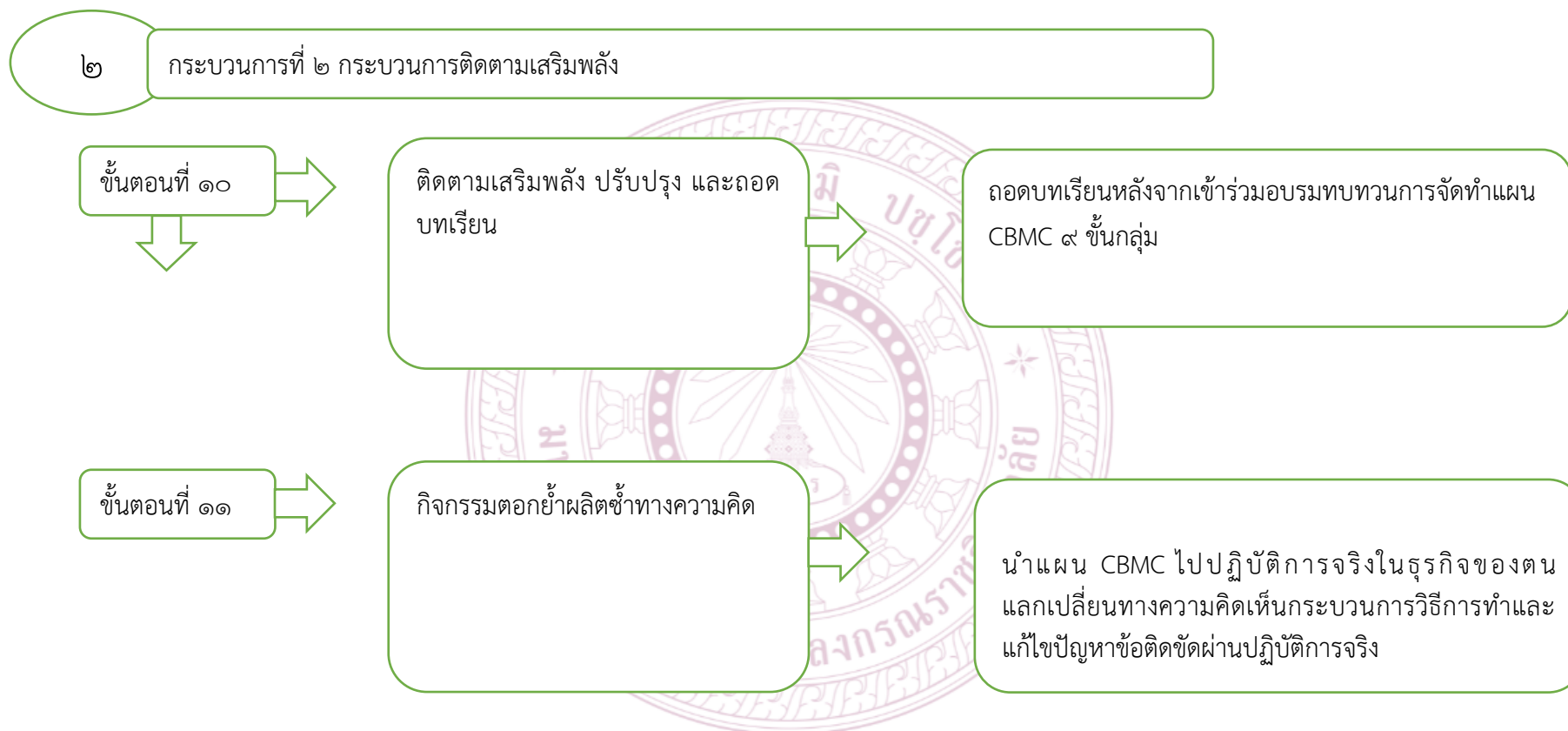
“๒ กระบวนการ ๑๑ ขั้นตอน”

คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)
 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

Key Partners คู่ค้า / แหล่งวัตถุดิบสำคัญ กิจกรรมสำคัญ	กิจกรรมสำคัญ (Key Activities—KA)	คุณค่าที่ส่งมอบ (Value Propositions)	การสร้างความสัมพันธ์ (Customer Relationships— CR)	กลุ่มลูกค้า (Customer Segments—CS)
	ทรัพยากรหลัก (Key Resources—KR)		ช่องทาง (Channels—CH)	
ต้นทุน (Cost Structure—C\$)			รายได้ (Revenue Streams—RS)	

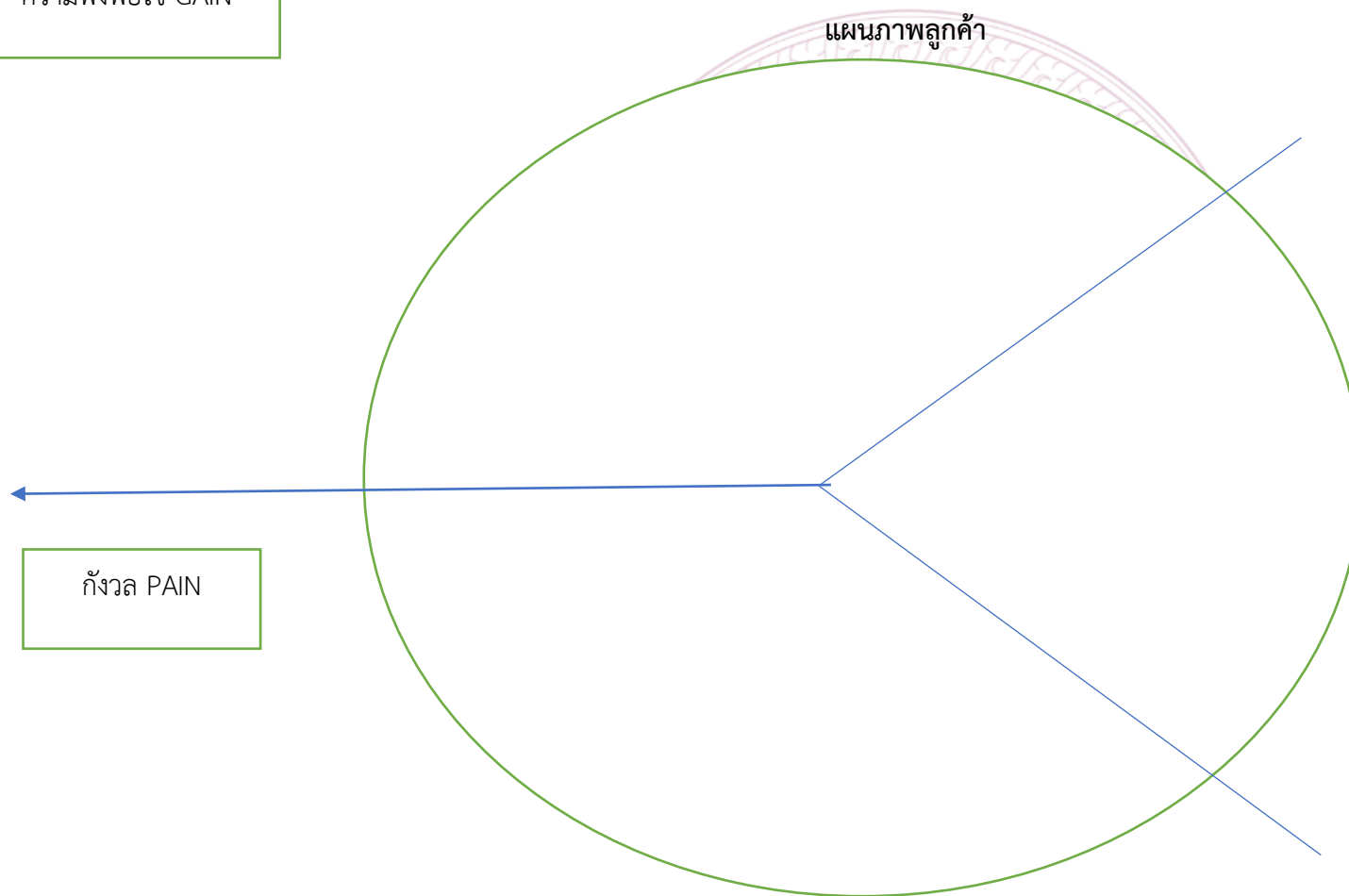
คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ความพึงพอใจ GAIN

แผนภาพลูกค้า

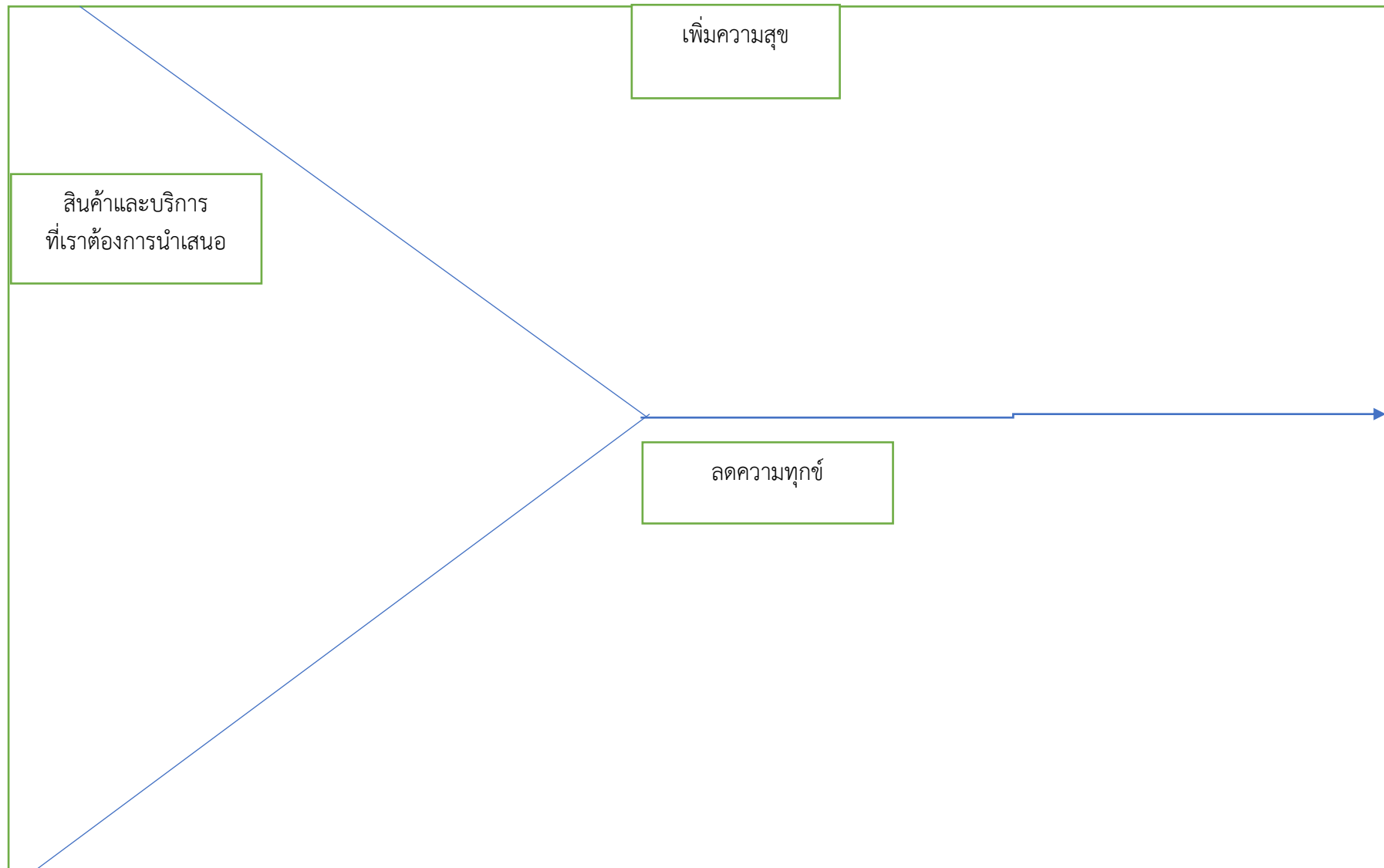
ความต้องการเบื้องหลัง
JOB

กังวล PAIN

คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

แผนภาพคุณค่า

เส้นทางเดิน

คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC)

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

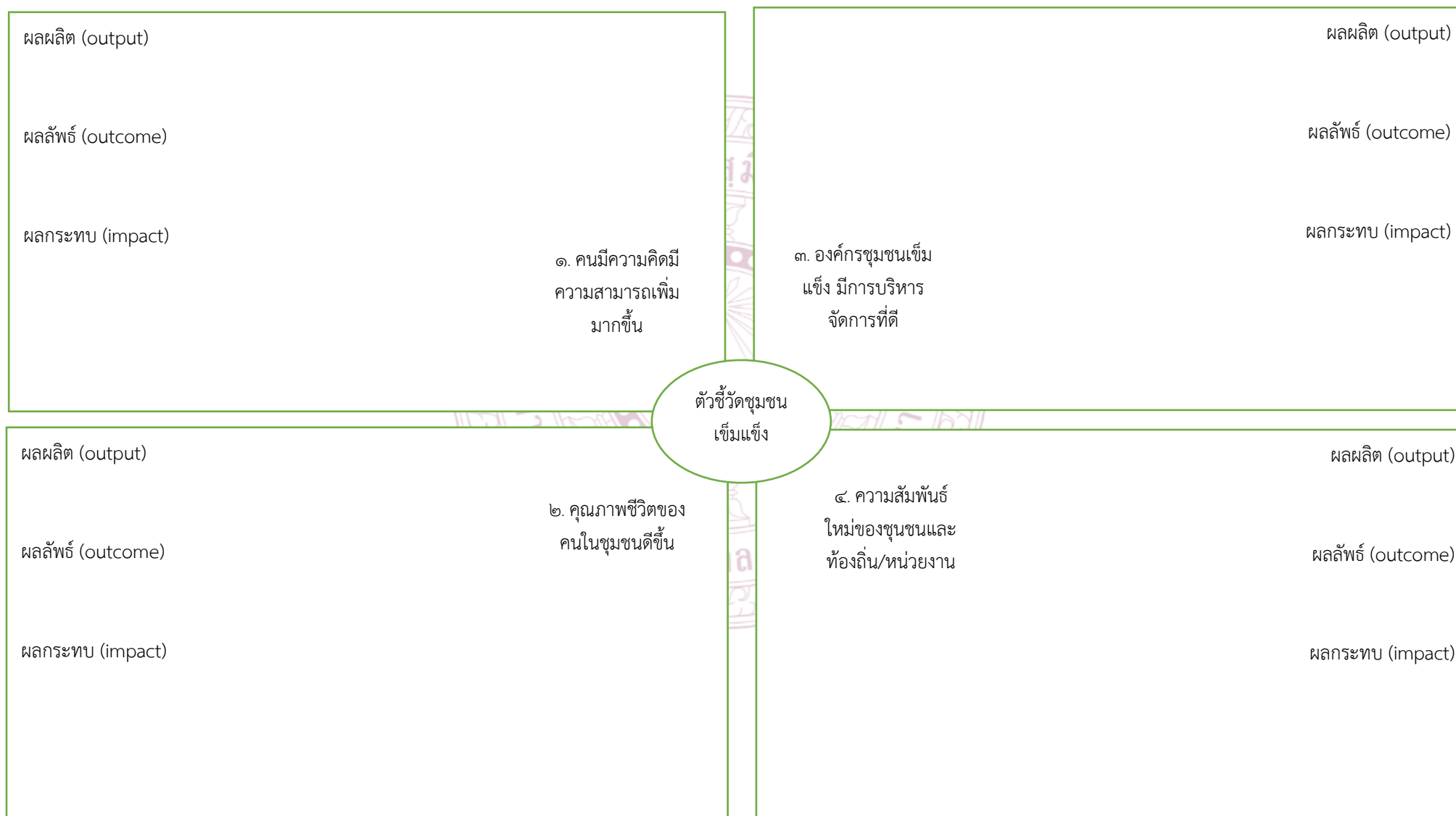
เส้นทางท่องเที่ยว
การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

โปรแกรมการท่องเที่ยววิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ผลสำเร็จจากการนำแผนธุรกิจเพื่อชุมชนไปปฏิบัติ

ภาพการเตรียมวัตถุดิบ มะพร้าว

ภาพการเตรียมวัตถุดิบ กล้วยไข่

ภาพการเตรียมวัตถุดิบ ตำข้าวเม่า

ภาพการเตรียมวัตถุดิบ เลือกวัตถุดิบออกจากข้าวเม่า

ภาพการเตรียมวัตถุดิบ

ภาพการทอดข้าวเม่าพอก

ภาพหลวงพ่อดัดข้าวเม่าพอก

๘. ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมือง
พิจิตร จังหวัดพิจิตรอย่างไรบ้าง

.....

.....

หมายเหตุ: เศรษฐกิจฐานราก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์กันในชุมชนท้องถิ่นและใน
ระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอกสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ได้อย่างดี อย่างมีสันติและเป็นธรรมและมีความสัมพันธ์
อย่างเท่าเทียมในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ
พระครูพิพัฒน์สุตคุณ,ดร. และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

หมายเลข:
ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: นามสกุล:
อายุ: ๕๐ ปี ตำแหน่ง: เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: นามสกุล:
อายุ: ๔๓ ปี ตำแหน่ง: อโยธยา

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: นามสกุล:
อายุ: ๔๕ ปี ตำแหน่ง: ก.อ.บ. พ.

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: นามสกุล:
อายุ: ๕๐ ปี ตำแหน่ง: ท้าวเลา

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: นามสกุล:
อายุ: ๕๕ ปี ตำแหน่ง: พี่อ. พ.

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: นามสกุล:
อายุ: ๖๑ ปี ตำแหน่ง: พี่อ. พ.

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: นามสกุล:
อายุ: ๖๐ ปี ตำแหน่ง: พี่อ. พ.

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: นามสกุล:
อายุ: ๕๔ ปี ตำแหน่ง: พี่อ. พ.

วัน/เดือน/ปี: สถานที่:
เวลา:

ภาพตัวอย่างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ภาพตัวอย่างกลุ่มข้าวเม่าพอกถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน

ภาพตัวอย่างกลุ่มข้าวเม่าพอกถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน

ภาพตัวอย่างกลุ่มข้าวเม่าพอกถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน

ภาพตัวอย่างกลุ่มข้าวเม่าพอกถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน

ภาพตัวอย่างกลุ่มข้าวเม่าพอกถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน

ภาพตัวอย่างกลุ่มข้าวเฝ้าพอก ทอดข้าวเฝ้าพอกเพื่อจำหน่าย

ภาพฝอยและการจัดแพข้าวเม่าพอก

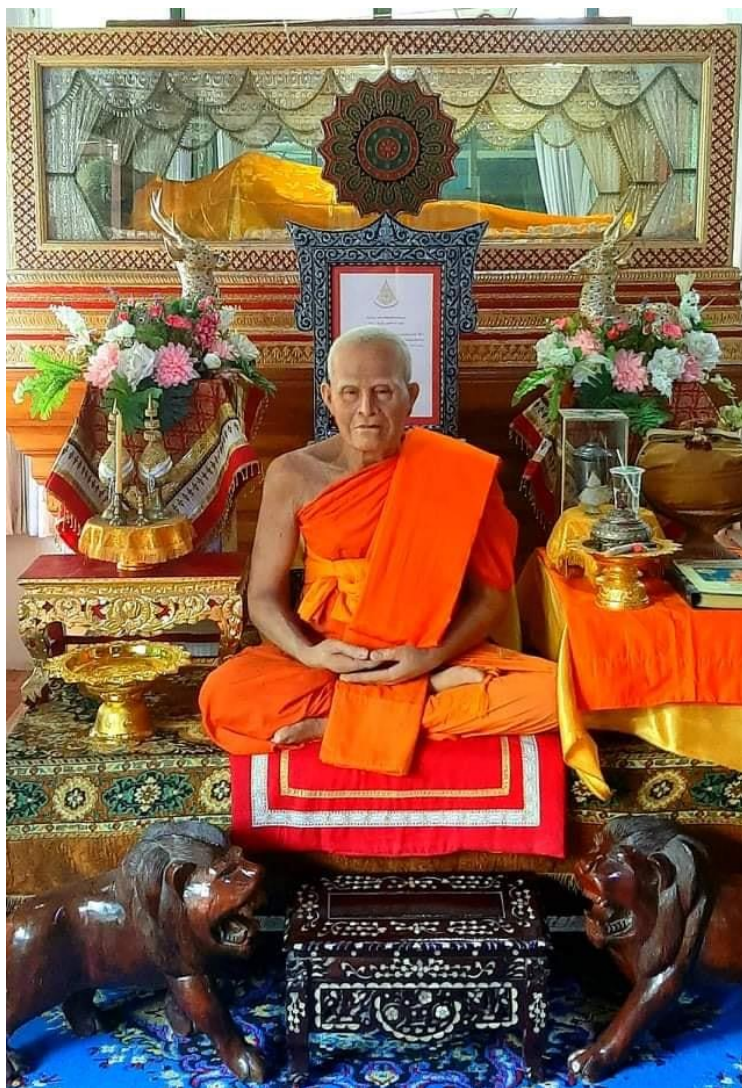

ภาพตัวอย่างกลุ่มข้าวเม่าพอกห่อข้าวเม่าพอกเพื่อจำหน่าย

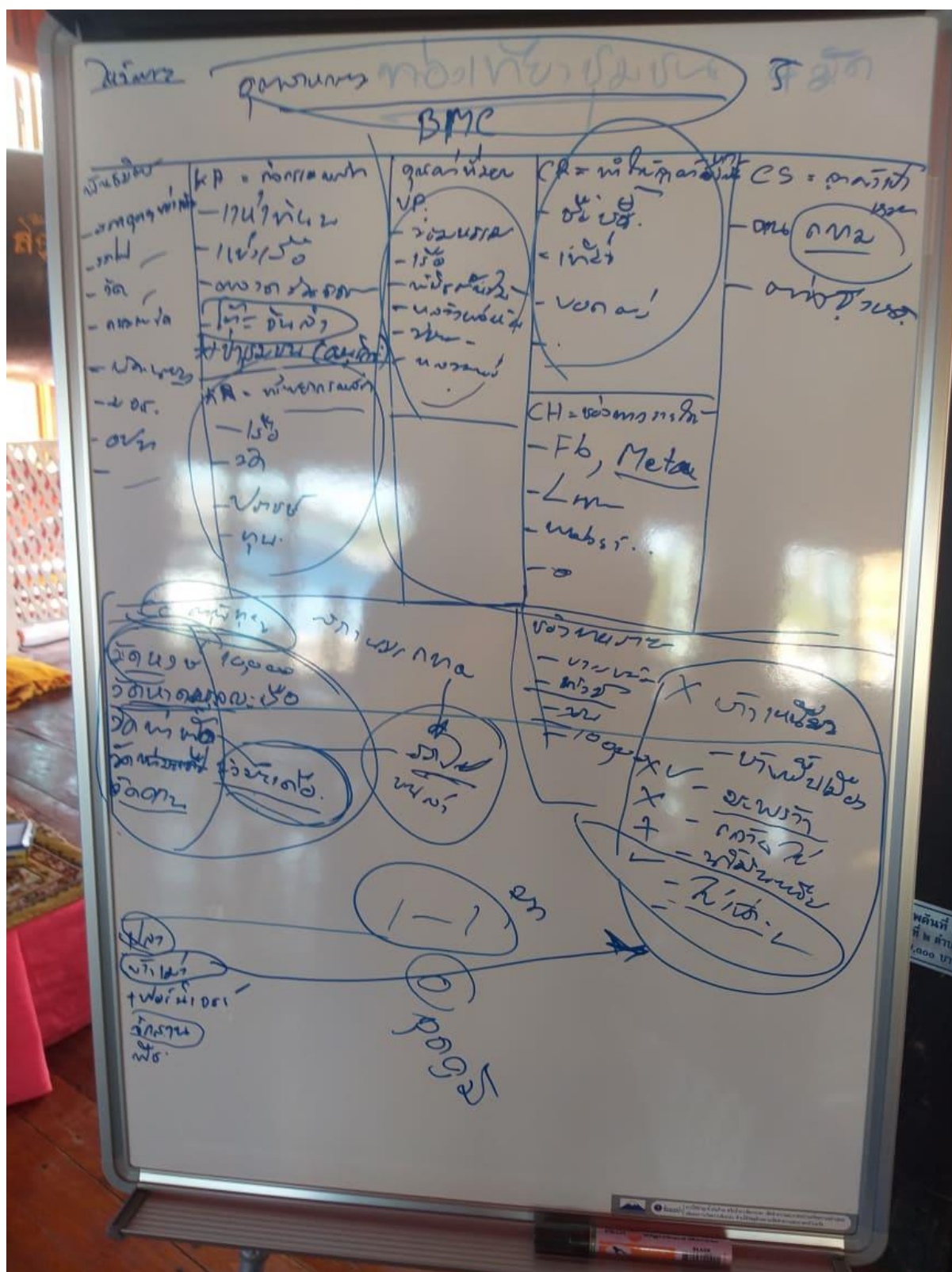
ภาพตัวอย่างนักเรียนฝึกการจำหน่ายข้าวเม่าพอก

ภาพพระครูพิเชฐฐิธรรมคุณ (วิเชียร ธัญญะโชติ)
 อดีตเจ้าคณะตำบล ท่าพ่อ-ไม้ขาว-ย่านยาว
 ผู้ดำริเริ่มในประเพณีแข่งขันเรือยาวของทางวัดหาดมูลกระเป๋

ภาพพระครูสิริปริยัตโยดม (พระมหาเมธี จันทวงศ์)
เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ
รองเจ้าคณะอำเภอ เมืองพิจิตร
ผู้สานต่อในประเพณีแข่งขันเรือยาวของทางวัดหาดมูลกระบือ

ภาพตัวอย่างวิทยากรถ่ายทอดแผนธุรกิจเพื่อชุมชนคนจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน”
(Community Business Model Canvas : CBMC)

ภาพพระเณรช่วยญาติโยมกลุ่มข้าวเม่าพอกเตรียมเชื้อเพลิง

ภาพสมาชิกกลุ่มข้าวเม่าพอกมาช่วยงานวัด

ภาพสมาชิกกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก

ภาพสมาชิกกลุ่มข้าวเม่าพอก

ภาพสมาชิกกลุ่มเรือยาว

ภาพสมาชิกกลุ่มจักสาน

ภาพสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลา

2565

— ” —
ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
 — ” —

ชุดกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์และทุนชุมชน
 ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

0810425445

<https://shorturl.asia/m8XxP><https://shorturl.asia/x6YLF>

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ จังหวัดพิจิตร

องค์ที่สร้างวัดพิจิตร และต่อด้วยวัดรับจ้าง (รอดฮั่ว รอดฮั่ว รอดฮั่ว) ประมาณ 16 กิโลเมตร

day 1

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

รับประทานอาหารเช้า และกาแฟ ที่วัดหาดมูลกระบือ

- กราบมนัสการหลวงพ่อบุญรอดชินโนรส

- กินข้าวเม่าพอกเงินล้าน

- ชมพิพิธภัณฑ์เรือยาว

บ่าย

- ชมอุทยานวานร ซึ่งสถานที่แห่งนี้มีฝูงลิงป่าอาศัยอยู่เป็นประจำ...ให้อาหาร

- ชมศาลา 100 ปี

- แวะซื้อเฟอร์นิเจอร์

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100006484250401>

- HOTEL

<https://shorturl.asia/7Egst>

day 2

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

ต้นตะเคียน อายุกว่า 400 ปี

หลวงพ่อบุญรอดวัดหงษ์

- วัดโพธิ์ประทับช้าง

- วัดท่าหลวง

เดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

อย่าลืม...ถ้าคิดถึงเราแล้ว
กลับมากินข้าวเม่าพอกเงินล้าน
ตำนานเมืองชาละวัน

เย็น

ผนวก ง

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบ สฟ.๐๙.

**หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้าพระราชสิทธิเวที, รศ.ดร. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ที่อยู่ ๑๑๑ หมู่ ๒ ต.บ้านบึง อ.เมือง จ.พิจิตร โทรศัพท์ ๐๕๖-๖๑๙-๗๑๑ ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของพระครูพัฒนัสตคุณ,ดร. (ธัญพิสิษฐ์ จำนิต) และคณะ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ

- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๖ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ทราบแนวทางการวิเคราะห์ ระดับศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยใช้ TERMS Model ในการพึ่งตนเอง

๒. ทราบกระบวนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ โดย“แผนธุรกิจเพื่อชุมชนการจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Community Business Model Canvas : CBMC)

๓. ร่วมกิจกรรมแนวการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๔. ได้องค์ความรู้ใหม่

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร.)

ตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

๒๐๗

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า พระมหาเมธี จันทวิโส ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ ตำบล ย่านยาว อำเภอเมือง
พิจิตร จังหวัดพิจิตร ๖๖๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๘๑-๐๔๒๕๔๔๕ ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งาน
สร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิง
สร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ
พระครูพิพัฒนสุตคุณ,ดร. (ธัญพิสิษฐ์ จำนัล) และคณะ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๖ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งาน
สร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ทราบแนวทางการวิเคราะห์ ระดับศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยใช้ TERMS Model ในการพึ่งตนเอง

๒. ทราบกระบวนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ โดย“แผน
ธุรกิจเพื่อชุมชนการจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Community Business Model Canvas : CBMC)

๓. ร่วมกิจกรรมแนวการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๔. ได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อเป็นแนวการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาด
มูลกระบือ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระมหาเมธี จันทวิโส)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ – ชื่อสกุล	หัวหน้าโครงการวิจัย
๑.๑ ภาษาไทย	พระครูพิพัฒน์สุตคุณ, ดร. (ธัญญพิศิษฐ์ จำนิล)
๑.๒ ภาษาอังกฤษ	Phrakhraphiphatstakun, Dr. (Thunphisit Jumnil)
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ	อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์
๓. ตำแหน่งการบริหาร	-
๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
๕. ที่อยู่ติดต่อได้	วัดโพธิ์ทอง ตำบลเนินมะกอก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
แขวง/ตำบล	บางกอบัว เขต/อำเภอพระประแดง
จังหวัด	สมุทรปราการ รหัสไปรษณีย์ ๑๖๑๒๐
โทรศัพท์	- โทรสาร-
โทรศัพท์มือถือ	๐๖๕-๒๒๖-๕๕๙๗ อีเมล phiphatsutakhun.jum@mcu.ac.th
๖. วุฒิการศึกษา	
ปริญญาเอก	พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย
	นเรศวร
ปริญญาตรี	พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหา
	จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ	การวิจัยทางสังคมศาสตร์ / นวัตกรรม / การสังคมสงเคราะห์
๘. ผลงานทางวิชาการ	-

๑. ชื่อ – ชื่อสกุล ผู้ร่วมวิจัย คนที่ ๑
- ๑.๑ ภาษาไทย พระมหาศุภฤกษ์ สุภททจारी (สีวันคำ)
- ๑.๒ ภาษาอังกฤษ Phramaha Supharoek Suphattajaree (Siwankham)
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา
๓. ตำแหน่งการบริหาร -
๔. สังกัดหน่วยงาน/ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
คณะ
๕. ที่อยู่ติดต่อได้ วัดตากฟ้า พระอารามหลวง เลขที่ ๗๖ หมู่ที่ ๑ ถนนพหลโยธิน
แขวง/ตำบล ตากฟ้า เขต/อำเภอ ตากฟ้า
- จังหวัด นครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๑๙๐
- โทรศัพท์ - โทรสาร-
- โทรศัพท์มือถือ ๐๙๒๒๓๙๕๓๙๓ อีเมลล์ suparerk๑๙๓๕@gmail.com
๖. วุฒิการศึกษา
- ปริญญาเอก -
- ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ -
๘. ผลงานทางวิชาการ -

๑. ชื่อ - ชื่อสกุล	ผู้ร่วมวิจัย คนที่ ๒
๑.๑ ภาษาไทย	ร้อยตำรวจโท ดร.วิชิต ไชยชนะ
๑.๒ ภาษาอังกฤษ	Police Senior Sergeant Major Dr.Wichit Chaichana
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ	อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
๓. ตำแหน่งการบริหาร	-
๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
๕. ที่อยู่ติดต่อได้	บ้านเลขที่ ๑๓๓/๓ หมู่ที่ - ตรอก/ซอย - ถนน ชูเชิดน่าน
แขวง/ตำบล	บางมูลนาก เขต/อำเภอบางมูลนาก
จังหวัด	พิจิตร รหัสไปรษณีย์ ๖๖๑๒๐
โทรศัพท์	๐๕๖-๖๓๓๐๗๐ โทรสาร-
โทรศัพท์มือถือ	๐๘๗-๓๓๙๙๕๓๓ อีเมล Vichit๒๕๔๔@hotmail.com
๖. วุฒิการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๕๘	รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
พ.ศ. ๒๕๕๒	รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์ (นโยบายสาธารณะ)) มหาวิทยาลัยนเรศวร
พ.ศ. ๒๕๕๖	รป.ศ. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. ๒๕๓๗	น.บ. (นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ	การวิจัยทางสังคมศาสตร์ / นวัตกรรม / การสังคมสงเคราะห์
๘. ผลงานทางวิชาการ	
๑. ศึกษาการนำนโยบายการปรับปรุงและพัฒนาแม่น้ำพิจิตรไปสู่การปฏิบัติพื้นที่บ้านดงเศรษฐี ตำบล	
ย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตรถึงวัดบางคลาน อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ๒๕๕๒	
๒. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง พ.ศ.๒๕๕๘	
๓. ความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพิจิตร ๒๕๖๐	
๔. การพัฒนารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ๒๕๖๑	

๑. ชื่อ - ชื่อสกุล

๑.๑ ภาษาไทย

๑.๒ ภาษาอังกฤษ

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ ๓

พระราชสิทธิเวที, รศ.ดร. (วิรัตน์ วัชระศิริ)

Phrarat Sittivetee , Assoc. Prof. Dr.

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ

รองศาสตราจารย์ วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

๓. ตำแหน่งการบริหาร

-ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๒ ตรอก/ซอย - ถนน ชูเชิดน่าน

แขวง/ตำบล

บ้านบุง

เขต/อำเภอเมือง

จังหวัด

พิจิตร

รหัสไปรษณีย์ ๖๖๑๒๐

โทรศัพท์

๐๕๖-๖๑๙-๗๑๑

โทรสาร-

โทรศัพท์มือถือ

๐๘๑-๘๘๖๓๖๙๖

อีเมล phichitmcu@hotmail.com

๖. วุฒิการศึกษา

พ.ศ.

รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

๒๕๕๘

พ.ศ.

รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

๒๕๕๗

พ.ศ.

กศ.ม. การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร

๒๕๕๗

พ.ศ.

ค.บ. การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

๒๕๕๓

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ / นวัตกรรม / การสังคมสงเคราะห์

๘. ผลงานทางวิชาการ

๑) การส่งเสริมกระบวนการแห่งสัมมาชีพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพิจิตร (๒๕๖๒)

๒) การพัฒนาศูนย์ส่งเสริมสุขภาพภายใต้หลักภวนา ๔ ของพระสงฆ์จังหวัดพิจิตร (๒๕๖๒)

๓) การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย “ผญาอีสาน”

ในชุมชนบ้านทุ่งโป่ง ตำบลทุ่งโป่ง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

๔) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย

๑. ชื่อ - ชื่อสกุล

๑.๑ ภาษาไทย

๑.๒ ภาษาอังกฤษ

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ**๓. ตำแหน่งการบริหาร****๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ****๕. ที่อยู่ติดต่อได้**

แขวง/ตำบล

จังหวัด

โทรศัพท์

โทรศัพท์มือถือ

ผู้ร่วมวิจัย คนที่ ๔

พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวิชาโน, ดร. (สอนเล็ก)

PherakhrubaidikaSuwin, Dr. (Sornlek)

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

-

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

บ้านเลขที่ วัดบางกอบัว หมู่ที่ - ตรอก/ซอย - ถนน -

บางกอบัว

เขต/อำเภอพระประแดง

สมุทรปราการ

รหัสไปรษณีย์ ๑๐๑๓๐

-

โทรสาร-

๐๘๑๔๒๕๙๓๖๕

อีเมล Suwin

๑๙๖๖_mcu@hotmail.com

๖. วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาตรี

พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ / นวัตกรรม / การสังคมสงเคราะห์

๘. ผลงานทางวิชาการ

-